

Høyrepopulisme i Norden

*De nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det
liberale representative demokratiet*

Nora Duus Rodin



Masteroppgave ved institutt for statsvitenskap

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2017

Høyrepopulisme i Norden

De nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale representative demokratiet

Nora Duus Rodin

2017

Høyrepopulisme i Norden. De nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale representative demokratiet.

Nora Duus Rodin

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Webergs Printshop, Kristian Augusts Gate 7 A

Sammendrag

Høyrepopulistiske partier er på fremmarsj i Europa, og i Norden har Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Sannfinnene og Fremskrittspartiet fått økt oppslutning og makt. Sist gang radikale høyrepartier fikk makt ble demokratiet truet. Dagens høyrepopulistiske partier har imidlertid tatt avstand fra mellomkrigstidens fascistiske og nazistiske ideologier. Likevel blir det hevdet at slike partier undergraver grunnleggende demokratiske verdier som pluralisme, deling av makt, mangfold, politisk diskusjon og inkludering. I denne oppgaven forsøker jeg å undersøke om dette stemmer ved å analysere hva slags syn de nye høyrepopulistiske partiene har på det liberale representative demokratiet. Studien ser på Fremskrittspartiet, Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Sannfinnene siden de tar del i et politisk system hvor det er bred konsensus rundt demokratiske og liberale verdier, og hvor befolkningen generelt har stor tillit til det politiske systemet. Gjennom en kvalitativ idéanalyse og en idealtipe av liberalt representativt demokrati, finner jeg at disse partiene har syn som i stor grad er demokratiske. De nordiske høyrepopulistiske partiene ønsker en endring av demokratiet som gir mer makt til folket. Partiene garanterer mer innflytelse til folket og bringer misfornøyde velgere tilbake til demokratiet. Imidlertid ønsker de mindre makt til innvandrere og det politiske mindretallet. Partiene setter derfor enkelte demokratiske verdier på prøve, blant annet meningsmangfold, inkludering og pluralisme. Oppgavens datamateriale er en til to partiprogram fra hvert parti i en tidsperiode hvor partiene hadde stor eller størst oppslutning.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en interessant, lærerik og tidvis utfordrende prosess. Det er flere som har bidratt i denne prosessen og som fortjener takk. Først og fremst takk til veilederen min Johannes Bergh, som har vært imøtekommende og bidratt med faglig innspill fra første stund.

En varm takk til Knut-Andreas Christophersen, både for faglig støtte og råd underveis i masterløpet, og ikke minst for hans tro på meg. Ellers vil jeg takke Oddbjørn Knutsen som har inkludert meg, og gitt meg økt innsikt i statsvitenskapelig forskningsarbeid.

En takk må også rettes til mine medstudenter, som har bidratt til å gjøre denne perioden hyggeligere.

Jeg vil også takke mine foreldre og storebrødre for korrekturlesing, støtte og gode råd. Våre diskusjoner om politikk og samfunn har i stor grad bidratt til min interesse for statsvitenskap. Og sist men ikke minst, en takk til Jakob for bidrag og støtte.

Eventuelle feil og mangler i oppgaven er mine egne.

Oslo, 07.05.17

Nora Duus Rodin

Antall ord: 26 713

Innholdsfortegnelse

Tabeller	XIV
1 Innledning.....	1
1.1 Oppgavens oppbygning	3
2 Bakgrunn	5
2.1 Innledning	5
2.2 Sannfinnene, Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet	5
2.2.1 Bakgrunn og første år	6
2.2.2 Gjennombrudd	7
2.2.3 Politisk innflytelse.....	8
3 Teoretisk rammeverk	10
3.1 Innledning	10
3.2 Bakgrunn for ytre høyrepartier	11
3.3 Høyre-radikale og høyreekstreme partier	13
3.4 Høyrepopulisme	16
3.5 Ytre høyre i Norden	19
3.6 Høyrepopulistiske partiers syn på det liberale representative demokratiet	24
3.7 Demokrati.....	27
3.7.1 Det ideelle demokratiet.....	28
3.7.2 «Polyarchy» - moderne staters demokrati	31
4 Data og metode.....	34
4.1 Datautvalg – partiprogrammer	34
4.1.1 Valg av partier og partiprogram.....	35
4.2 Idéanalyse og idealtyper	36
4.3 Operasjonalisering av idealtypene	38
4.4 Ytre validitet.....	41
5 Empirisk analyse.....	43
5.1 Inkludering, universell stemmerett og rett til å delta og stille til valg	43
5.1.1 Hvem blir inkludert i den politiske beslutningsprosessen?.....	45

5.1.2 Hvem blir inkludert i den sosiale sfære?	50
5.2 Effektiv deltagelse og ytringsfrihet.....	53
5.3 Opplyst innsikt og alternative informasjonskilder	56
5.4 Organisasjonsfrihet.....	59
5.5 Kontroll over dagsorden/valgte beslutningstakere	61
5.6 Likhet i frie valg	64
6 Hovedfunn og drøfting	66
Hva betyr funnene for det liberale representative demokratiet?.....	68
6.1 Begrensninger i studien og generalisering av funn	70
6.2 Veien videre	71
Litteraturliste	72

Tabeller

Tabell 1: Kategorier av ytre høyrepartier	18
Tabell 2: Den høyrepopulistiske partifamilien i Norden	23
Tabell 3: Operasjonaliserte egenskaper	40
Tabell 4: Partienes syn på demokratiet – oppgavens funn	68

1 Innledning

Høyrepopulistiske partier er på fremmarsj, og har siden 1980-tallet seksdoblet sin oppslutning i Vest-Europa (Jupskås, 2013). I flere land er slike partier representert i folkevalgte organer, og i enkelte stater har de fått regjeringsmakt. Årets valg i Frankrike og Nederland er eksempler på det nye politiske landskapet i Vest-Europa, hvor de tradisjonelle partiene har mistet makt til fordel for høyrepopulistiske partier. I Frankrike ble de tradisjonelle partiene, Les Républicains og Parti socialiste, slått ut i presidentvalgets første runde til fordel for sentrumsliberale Macron og høyrepopulisten Marine Le Pen. Hun kom på andreplass med 34,9 prosent (Mikkelsen, 2017). Denne trenden så man også ved vårens parlamentsvalg i Nederland. Geert Wilders og hans EU- og islamfiendtlige parti Partij voor de Vrijheid, ble landets nest største parti og fikk flere stemmer enn det tradisjonelle arbeiderpartiet, Partij van de Arbeid (Nrk, 2017; Gullikstad, 2017).

Nordens høyrepopulistiske partier, som frem til 2000-tallet manglet politisk innflytelse og velgeroppslutning, med unntak av Frp, (Kitschelt, 1995: 158; Rydgren, 2002: 28), har fått økt makt. De høyrepopulistiske Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Frp deltar nå i sine nasjonale regjeringer (Aftenposten: 2015; Dansk Folkeparti: 2015), og Sverigedemokratene er blitt Sveriges tredje største parti med 49 representanter i Riksdagen (Mæhlum, Jupskås, 2014). Den økte oppslutningen til disse partiene ikke bare Norden, men i hele Europa, forklares blant annet med innvandring, arbeidsledighet, Eurokrise og økt mistillit til den politiske elite og det politiske systemet (Mudde, 2012:7; Ødegård, 2016). Flere føler at deres stemmer blir oversett og at deres interesser ikke fanges opp av demokratiet. De høyrepopulistiske partiene lokaliserer denne mistilliten og tar den opp i den politiske prosessen. Partiene presenterer seg som representanter for folkeviljen, og lover mer makt til de deler av befolkningen som føler seg oversett av den politiske eliten.

De fatale følgene av fascismen og nazismen i mellomkrigstiden og i den andre verdenskrigen, er en påminnelse om hvordan radikale krefter kan undergrave demokratiet (Eatwell, Mudde, 2004: 1). Dagens høyrepopulistiske partier skiller seg imidlertid fra mellomkrigstidens ekstreme høyrepartier. De er mer moderate og har distansert seg fra fascistiske og nazistiske ideologier. Til tross for det, anklages de for å undergrave grunnleggende liberale og demokratiske verdier som pluralisme, mangfold, inkludering og politisk diskusjon (Canovan,

1999: 10; Eatwell, Mudde, 2009: 222; Urbinati, 2014: 133). Fra andre hold blir det hevdet at høyrepopulistiske partier er mer demokratiske enn tradisjonelle partier, ettersom de ønsker mer bruk av folkeavstemninger (Jupskås, 2011). På bakgrunn av disse ulike syn på høyrepopulistiske partier, er det relevant å undersøke partienes holdninger til det liberale representative demokratiet. Har slike partier syn som kan være med på å undergrave demokratiet, forsterke det eller vedlikeholde det? Fordi Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Sannfinnene og Fremskrittspartiet har fått økt politisk makt de siste årene, vil oppgaven ta utgangspunkt i deres syn på det liberale representative demokratiet. Felles for disse landene er høy politisk tillit til demokratiske institusjoner, lang tradisjon for parlamentarisk demokrati, økonomisk likhet og en velutviklet velferdsmodell (Nordisk samarbeid, politikk). Problemstillingen vil være som følgende:

«Hva slags syn har de nordiske høyrepopulistiske partiene på det liberale representative demokratiet, og er det noe forskjell i syn mellom partiene?».

Oppgaven vil avgrensnes til 2000-tallet da Sverigedemokratene, Sannfinnene, Fremskrittspartiet og Dansk Folkeparti fikk stor oppslutning. Valg av partiene, begrunnes i at de er en del av et politisk landskap hvor det er bred konsensus rundt liberale verdier, demokratiske prosedyrer og en omfordelende velferdsstat (Jakobsen, 2008). Dette muliggjør en generalisering til land som deler samme politiske modell, det vil si liberalt og representativt demokrati. En annen grunn for mitt valg av partier er at de mobiliserer på mistillit i land hvor befolkningen generelt har høy politisk tillit (Ødegård, 2012). Disse elementene gjør landene og partiene sammenlignbare.

For å undersøke oppgavens problemstilling, er det nødvendig med en definisjon av hva som kjennetegner et liberalt representativt demokrati. Robert Dahl er anerkjent teoretiker innenfor statsvitenskap, og hans bidrag til forståelsen av «vestlig demokrati» brukes blant FN og flere demokratiske stater i dag (Politikk og makt, 2009; Shapiro, 2014; Lafferty, 2014). Han utarbeidet to teoretiske definisjoner av demokrati. Den ene innebærer en teoretisk beskrivelse av hvordan et demokrati bør være, og den andre definisjonen bygger på en empirisk beskrivelse av hvordan moderne demokratier faktisk er. Til sammen vil disse to definisjonene utgjøre oppgavens teoretiske rammeverk for hva et liberalt representativt demokrati er, og fungere som en idealtipe. En idealtipe er en standard for hvordan ting bør eller kan være (Bratberg, 2014: 67). Den fungerer som oppgavens analytiske verktøy i form av at den består

av et sett egenskaper som legger premissene for analysen. Egenskapene er Robert Dahls kjennetegn for liberalt demokrati. Disse blir videre operasjonalisert til noen spørsmål som legger rammen for hva som er relevant å lete etter i empirien/datamaterialet, nemlig partiprogrammene (Bratberg, 2014: 73).

1.1 Oppgavens oppbygning

Jeg vil starte med en beskrivelse og sammenligning av oppgavens forskningsenheter, nemlig de nordiske høyrepopulistiske partiene. Dette vil skje i kapittel 2 hvor jeg beskriver Sverigedemokratenes, Sannfinnenes, Dansk Folkepartis og Fremskrittspartiets bakgrunn, politiske ideologi og gjennombrudd. Dette anser jeg som relevant fordi det forklarer partienes politiske posisjon i dag, og gir kunnskap om partiene som er nødvendig i analysen. I kapittel 3 vil jeg ta for meg oppgavens teori, som består av tre deler. I den første delen vil jeg forklare fremveksten av ytre høyrepartier, og diskutere de ulike kategoriene av ytre høyrepartier som finnes i litteraturen. En slik diskusjon vil være til hjelp med å avklare begrepet høyrepopulisme og hvordan den skiller seg fra de andre kategoriene på ytre høyresiden som høyreradikalisme og høyreekstremisme. Jeg vil deretter oppsummere ulike kategorier og definisjoner av ytre høyrepartier i en tabell. Tabellen vil være nyttig når jeg videre skal drøfte hvilken kategori de nordiske partiene tilhører. Selv om det blir hevdet, av blant annet Jupskås og Jungar (2014), at partiene er høyrepopulistiske, vil jeg ikke konkludere med en slik definisjon før etter en selvstendig gjennomgang.

Neste del av teori-kapittelet vil ta for seg hva andre tidligere forskere har diskutert når det gjelder høyrepopulistiske partiers syn på det liberale representative demokratiet. Dette vil gi en indikasjon på hva jeg kan anta å finne i analysen. I siste del av kapittel 3 vil jeg redegjøre for Robert Dahls teoretiske definisjon av liberalt demokrati. Dette utgjør oppgavens hovedteori og er nødvendig for å kunne analysere hva slags syn de nordiske høyrepopulistiske partiene har på det liberale demokratiet. I kapittel 4 vil jeg presentere oppgavens datamateriale og metode, som er en idéanalyse av Sverigedemokratenes, Dansk Folkepartis, Fremskrittspartiets og Sannfinnenes partiprogrammer. Kapittelet vil deretter avsluttes med en operasjonalisering av idealtypen, som utgjør oppgavens analytiske verktøy. I kapittel 5 vil jeg analysere datamaterialet og diskutere, i lys av Dahls teori, hvorvidt partienes standpunkter kan anses som demokratiske, ikke demokratiske eller noe midt i

mellom. Analysen vil avsluttes med en tabell som oppsummerer partienes holdninger. I siste kapittel vil jeg oppsummere oppgavens hovedfunn og svare på problemstillingen. Jeg vil også drøfte ulike begrensninger ved teorien, og om oppgavens funn kan ha relevans for høyrepopulistiske partier i andre land.

2 Bakgrunn

2.1 Innledning

For å få mer kunnskap om analyseenhetene i oppgaven, vil jeg i denne delen beskrive Sverigedemokratene, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet. Beskrivelsen vil omfatte bakgrunnen for de fire nordiske partiene, årsaker til at de ble stiftet, deres politiske gjennombrudd og innflytelse. Denne beskrivelsen vil danne grunnlag for sammenligning av partiene for å finne likheter og forskjeller. Jeg vil gjøre rede for partienes politiske ideologi i teori-delen. Der vil jeg diskutere Sverigedemokratenes, Sannfinnenes, Fremskrittspartiets og Dansk Folkepartis politiske ideologi i forhold til hvilken partifamilie det er legitimt å plassere dem inn i. Enn så lenge omtaler jeg partiene som høyrepopulistiske, fordi det blir hevdet av flere, inkludert Jupskås og Jungar (Jupskås, Jungar, 2014: 215), om at de er det.

2.2 Sannfinnene, Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet

De nordiske landene, Sverige, Finland, Norge og Danmark, har tradisjonelt blitt beskrevet som et fem-partisystem med sosialdemokrater, jordbrukspartier, sosialistiske/kommunistiske partier, liberale partier og konservative partier. Siden 1970-tallet har det kommet en ny partifamilie inn i det nordiske politiske landskapet. Jupskås og Jungar omtaler den som *høyrepopulistisk* (Jupskås, Jungar, 2014: 215).

Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet, Sannfinnene og Sverigedemokratene ble grunnlagt til ulik tid og har forskjellig utgangspunkt. Til tross for denne forskjellen har partiene vokst seg likere ideologisk de siste årene. Likheten merkes også i form av oppslutning og innflytelse. Sannfinnene er blitt Finlands nest største parti og sitter for tiden i landets regjering (Ask, Dyrnes, 2017: 6). Dette gjør også Fremskrittspartiet, som i dag sitter i den norske regjering. I Danmark har Dansk Folkeparti rollen som støtteparti for den sittende regjeringen (Dansk Folkeparti, 2015), og i Sverige har det innvandringskritiske Sverigedemokratene blitt det tredje største partiet (Mæhlum, Jupskås, 2014).

2.2.1 Bakgrunn og første år

De nordiske partiene ble dannet med ulikt utgangspunkt, men både Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet er likere enn Sverigedemokratene. De førstnevnte ble dannet på 60- og 70- tallet som misnøye- og protestpartier. Sannfinnene ble dannet i 1995 på restene av Finlands jordbrukspopulistiske Landsbygdsparti fra 1959. Landsbygdspartiet ble dannet i for å beskytte småbønder mot statlig innblanding og storskala landbruk (Jupskås, 2012: 65). Partiet mobiliserte godt på småbønders misnøye rundt de tradisjonelle partienes landbrukspolitikk, men gikk konkurs i 1995 (Jupskås, 2012: 62). Fremskrittspartiet ble dannet i 1973 med navnet «Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep». Det var, som navnet hentyder, et protestparti mot høye skatter og en fremvoksende velferdsstat. Anders Langes Parti, senere Fremskrittspartiet, var navnebroren til Danmarks Fremskridtparti, som Dansk Folkeparti vokste ut fra i 1995 (Jupskås, 2012: 62). Fremskridtpartiet ble dannet i 1972 og var, i likhet med sin navnebror, et protestparti mot høye skatter. Fremskridtpartiet mistet sin tidligere leder, Pia Kjærsgård, og tre andre partimedlemmer i 1995. De brøt ut som protest mot den anarkistiske profilen i partiet (Rydgren, 2004). Dansk Folkeparti beveget seg fra det tidspunkt lenger vekk fra Fremskridtpartiets politiske profil, spesielt når det kom til økonomiske spørsmål og politisk stil. For Sverigedemokratene var utgangspunktet annerledes enn for de tre andre partiene. De ble opprettet i 1988 og hadde utspring fra rasistiske og fascistiske grupper (Jupskås, Jungar, 2014: 216). Flere av partiets medlemmer hadde koblinger til nazistiske og rasistiske miljøer, og sentralt på partiets agenda stod fiendtlighet mot innvandring (Radikal Portal, 2014: 2; Sverigedemokratene, 2014).

De nordiske partiene hadde ulik grad av oppslutning de første årene. Fremskrittspartiets oppslutning var ustabil, og ved valget i 1977 mistet de sine representanter på Stortinget. Dette skyldtes blant annet partiets tap av Anders Lange, som før sin død i 1974 hadde vært en karismatisk leder for partiet. Med ønske om høyere oppslutning endret partiet navnet til Fremskrittspartiet, inspirert av navnet til det anerkjente danske Fremskridtpartiet. Hensikten var at folk skulle gjenkjenne navnet og dermed stemme på partiet. I tillegg fikk partiet en ny leder, Carl Ivar Hagen, som viste seg å ha god effekt på partiets oppslutning. Ved stortingsvalget i 1981 vant de fire representanter til Stortinget (Widfeldt, 2015: 85). Fremskrittspartiet var ikke det eneste partiet som slet med oppslutning de første årene. Sannfinnernes og Sverigedemokraternes oppslutning var i større grad begrenset, og de fikk

ingen representanter i parlamentet. For Sverigedemokratene skyldtes partiets lave oppslutning deres ekstreme fremtoning. Flere av medlemmene var kriminelle, anklaget for vold mot innvandrere, og under partimøtene var de ikledd uniformer og gjorde nazi-hilsener (Widfeldt, 2008, 269; 2015: 182). I 1995 fikk Sverigedemokratene en ny leder, Mikael Jansson, en tidligere lokalpolitiker for Senterpartiet. Partiet ble fra det tidspunkt ansett som mer moderat fordi Jansson innførte forbud mot uniformer og nazi-hilsener. Sverigedemokratene fortsatte modereringen av sin politikk og i 2001 ble noen av partiets mest voldelige og ekstreme medlemmer ekskludert fra partiet (Widfeldt, 2008: 270). Dette gjorde det mulig for reformer i partiet som ga økt oppslutning. I likhet med Sverigedemokratene slet også Sannfinnene med begrenset oppslutning de første årene (Arter, 2010: 3). Arven fra Landsbygdspartiet gjorde at partiets velgermasse begrenset seg til landsbybefolkningen, krigsveteraner og pensjonister (Jupskås, 2012). Dette endret seg etter presidentvalget i 2006 da partiets leder, Timo Soini, stilte som president og fikk 3,8 prosent av stemmene i første runde. Soini klarte å tiltrekke seg medieoppmerksomhet, noe som ga Sannfinnene mer troverdighet og utvidet partiets velgermasse. Ved de neste valgene økte partiets oppslutning gradvis (NTB, 2015). I motsetning til Fremskrittspartiet, Sverigedemokratene og Sannfinnene, nøy Dansk Folkeparti høy oppslutning fra første stund. Ved partiets første valg i 1998 fikk de 13 representanter i parlamentet. Dette ble starten på Dansk Folkepartis velgersuksess i det danske politiske landskapet.

2.2.2 Gjennombrudd

De nordiske partiene, med unntak av Dansk Folkeparti, slet som nevnt med lite oppslutning de første årene. Fremskrittspartiet fikk først gjennombrudd ved kommunevalget i 1987, med 10,4 prosent oppslutning (Widfeldt, 2015: 86). Årsaken til Fremskrittspartiets gjennombrudd var deres nye kampsak, innvandring. De første ti-årene av Frps levetid var det lite om innvandring i deres politikk. De var for midlertidige gjestearbeidskontrakter og fri bevegelighet av arbeidskraft, og krevde ikke restriksjoner på inntaket av flyktninger til Norge. Fra 1985 til 1989 økte antall flyktninger og asylsøkere til Norge dramatisk, og med denne utviklingen ble restriktiv innvandring etablert som en permanent del av Fremskrittspartiets politikk (Widfeldt, 2015: 93-99). De andre norske partienes neglisjering av immigrasjonsspørsmål og Frps økte fokus på det, førte til at Frp fikk en økning på 20 representanter på Stortinget de neste årene (Widfeldt, 2015: 88). Fokus på innvandring i en

tid med store immigrasjonsbølger var også en av årsakene til Sverigedemokraternes, Sannfinnernes og Dansk Folkepartis gjennombrudd. Etter terrorangrepet i USA 11. September 2001 vokste det fram en generell frykt for muslimer. Dansk Folkeparti hadde tidligere uttrykt fiendtlighet mot Islam, noe som ble bekreftet av terrorangrepet. Dette gjorde at Dansk Folkeparti mobiliserte godt på fremmedfrykt og immigrasjon under valget i 2001, noe som førte til partiets politiske gjennombrudd. De ble støtteparti for regjeringen med 22 mandater i Folketinget (Widfeldt, 2015 :135). For de to andre nordiske partiene skulle det ta omtrent ti år før de fikk betydningsfull oppslutning og gjennombrudd. Sverigedemokratene fikk sitt politiske gjennombrudd i 2010 med 20 representanter i Riksdagen. En av årsakene var at økt innvandring hadde gjort flyktnings- og innvandringsspørsmål til en stadig viktigere sak for svenske velgere. Sveriges liberale innvandringspolitikk hadde ført til et stort antall asylsøkere i landet, og en stor del av den svenske befolkningen var misfornøyd med håndteringen (Hjerpset-Østlie, 2015; Mikkelsen, 2015). Sannfinnene fikk sitt politiske gjennombrudd året etter Sverigedemokratene, det vil si i 2011. Blant årsakene var den finske befolkningens skepsis til økningen av ikke-europeiske flyktninger, mistillit til de tradisjonelle partiene, dårlig økonomi og EU-motstand (Jupskås, 2012). Dette er faktorer som er felles for alle de høyrepopulistiske partiene. Disse årsakene har ført til en videre økning i oppslutning for de nordiske partiene. I 2015 ble Sannfinnene Finlands nest største partiet, og de fikk regjeringsmakt. Sverigedemokratene opplevde fra 2010 til 2014 en økning til 49 representanter i Riksdagen. Frp og Dansk Folkeparti har også fått økt oppslutningen siden deres politiske gjennombrudd.

2.2.3 Politisk innflytelse

Til tross for at alle partiene har stor oppslutning, har de ulik politisk innflytelse. Sannfinnene har, som nevnt, innflytelse og sitter i den finske regjeringen. Fremskrittspartiet fikk først politisk innflytelse i 2013, da de for første gang kom i regjering. Sammen med Høyre dannet de en «blåblå» regjering med Venstre og Krf som støttepartier (Jupskås, Garvik, 2016).

Frp hadde siden gjennombruddet i 1987 opplevd økt oppslutning, men hadde mangel på politisk innflytelse fordi ingen av de andre partiene ville samarbeide med dem. Partiet hadde rykte på seg å være ekstremistisk og uansvarlig. Carl I Hagen prøvde å fjerne dette ryktet før valget i 2001, og gjennom metoder som utvisning og suspensjon kvittet han seg med partiets

mest innvandringskritiske representanter (Widfeldt, 2015: 91). Det skulle vise seg at Frp måtte vente til 2013 før de ble ønsket som koalisjonspartner i en regjering. Det er ikke bare Frp som har, på grunn av dårlig rykte, opplevd å bli politisk isolert fra de andre partiene. Dansk Folkeparti ble holdt utenfor forliksarbeidet i 1998 med begrunnelse om at de ikke var et «stuerent» parti (Bille, Rüdiger, 2017). I motsetning til Sverigedemokratene, som fortsatt er isolert fra de andre partiene i Riksdagen, har Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet i dag politisk innflytelse. Isolering av Dansk Folkeparti varte ikke lenge og etter valget i 2001 fikk de innflytelse på alle politiske områder. Partiet har vært pådrivere for Danmarks restriktive innvandringspolitikk, og er det partiet med mest politisk innflytelse av de fire partiene (Widfeldt, 2015: 135). Sannfinnene skiller seg ut fordi de er det partiet som ikke har blitt politisk isolert. Samtidig som de fikk økt oppslutning fikk de også, i 2015, regjeringsmakt. I dag er det derfor bare Sverigedemokratene som mangler politisk innflytelse. Til tross for partiets store oppslutning har ingen av de svenske partiene lyst til å samarbeide med Sverigedemokratene på grunn av partiets innvandringskritiske holdninger (Hirsti, 2010). Dette kan likevel endre seg, dersom man tar Dansk Folkeparti og særlig Fremskrittspartiet som eksempel. På den andre siden er politikernes holdninger til innvandring mer liberal i Sverige enn i Danmark og Norge, noe som kan gjøre det vanskeligere for Sverigedemokratene å gjennomføre sin restriktive politikk.

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Innledning

Høyrepopulistiske partier, representativt demokrati og liberale verdier er begreper som er relevante å definere i denne oppgaven. I dette kapitlet vil jeg derfor gi en teoretisk beskrivelse av den høyrepopulistiske partifamilien og liberalt representativt demokrati. For å gi et klart bilde av ytre høyrepartier i dagens Europa og hvordan de skiller seg ut fra mellomkrigstidens ekstreme partier, vil jeg starte med en historisk gjennomgang av fremveksten til slike partier. Her vil jeg også benytte meg av de fire bølgene til Anders Jupskås (2013). Han beskriver de ytre høyrepartienes vekst etter annen verdenskrig som fire ulike bølger (Jupskås, 2013). Jeg vil fokusere på de tre siste, ettersom de nordiske ytre høyrepartiene ikke eksisterte under den første bølgen. Videre vil jeg beskrive de ulike type partiene som finnes på ytre høyrefløy og hvilke de nordiske partiene tilhører. Deretter vil jeg undersøke hva tidligere forskere har kommet frem til om høyrepopulistiske partiers syn på det liberale representative demokratiet. Til slutt vil jeg presentere Robert Dahls definisjon av liberalt representativt demokrati.

I innledningen og bakgrunnskapitlet bruker jeg begrepet *høyrepopulistisk* om Sverigedemokratene, Sannfinnene, Fremskrittspartiet og Dansk Folkeparti. Det er basert på Jupskås og Jungar (2014), samt en rekke avisartikler som hevder at disse partiene er høyrepopulistiske. Til tross for at dyktige forskere definerer partiene som det, vil jeg ikke konkludere med en slik betegnelse på partiene før en gjennomgang av begrepet *høyrepopulistisk*, og en diskusjon om partiene bærer på ideologiske egenskaper som gjør at de faller inn under en slik kategori. *Høyrepopulistiske* partier tilhører den ytre høyresiden og har flere ideologiske likhetstrekk med de andre typene ytre høyrepartier som høyreradikale og høyreekstreme. De ulike ytre høyrepartiene har en tendens til å gli inn i hverandre og blir ofte omtalt om hverandre. Blant annet kan Dansk Folkeparti bli omtalt som høyreekstrem i en artikkel og høyrepopulistisk i en annen (Jupskås, 2012: 37). Det finnes også forskjeller mellom ytre høyrepartier når det kommer til grad av ekstreme holdninger. For eksempel blir det franske partiet, Front National, beskrevet av noen som høyrepopulistisk, til tross for at det har en mer ekstrem ideologi enn Fremskrittspartiet, som også går inn under betegnelsen

høyrepopulistisk (Kitschelt, 1995: 121). Det er derfor viktig å skille disse begrepene fordi de omfatter forskjellige egenskaper og grad av ekstremitet. Anders Jupskås, i «Ekstreme Europa», og Cas Mudde, i «The war of words», skiller mellom høyreekstreme, høyreradikale og høyrepopulistiske partier. Herbert Kitschelt omtaler i «The radical right in Western Europe», alle partier på ytre høyresiden som «høyreradikale» og deler dem inn i tre typer. Piero Ignazi, på den andre siden, betegner partier på ytre høyrefløy som *høyreekstreme* og bruker tre kriterier for å avgjøre om et parti kan defineres som høyreekstremt eller ikke. Det er altså ulike måter å omtale slik partier på, og ingen kategori er helt avgrenset fordi kategoriene glir inn i hverandre. På bakgrunn av denne begrepsforvirringen rundt ytre høyrepartier vil jeg gi en beskrivelse av forskjellige kategorier og kjennetegn som finnes i litteraturen om partiene på ytre høyrefløy. Disse vil jeg dele inn i høyreekstreme, høyreradikale og høyrepopulistiske partier. En slik gjennomgang vil være relevant når jeg senere skal diskutere hvilken kategori det er forsvarlig å plassere de nordiske partiene inn i.

3.2 Bakgrunn for ytre høyrepartier

Partier med ekstreme ideologier, slik som fascisme og kommunisme, oppsto i begynnelsen av 1900-tallet. De hadde medlemmer som var svært forpliktet til ideologien partiet forfektet, og de ble ofte ledet av en karismatisk leder (Pedahzur, Weinberg, 2001: 55). Første verdenskrig etterlot seg økonomiske nedgangstider og det utviklet seg en økende misnøye mot det eksisterende politiske systemet. Store deler av befolkningen ble skeptiske til demokratiet, noe som gjorde det mulig for fascistiske partier å mobilisere velgere (Pedahzur, Weinberg, 2001: 55). Den økte oppslutningen til disse partiene førte blant annet til at Adolf Hitler ble leder i Tyskland i 1933, Mussolini i Italia i 1922 og Franco i Spania i 1939. I tiden etter annen verdenskrig, da demokratiet ble gjenoppbygget, ble høyre- og venstreekstreme partier ansett som de største fiendene mot denne styreformens (Eatwell og Mudde, 2004: 1). For å sikre demokratiets stabilitet, tok flere Europeiske stater i bruk juridiske midler for å ekskludere ekstreme høyrepartier fra det politiske spillet (Weinberg, 2001: 56). I flere ti-år ble ideologier med ytre høyre verdier stigmatisert og ekskludert fra det politiske landskapet i Vest-Europa.

På 1970-tallet oppstod den «store» oljekrisen noe som førte til at økonomien i flere vesteuropeiske stater stagnerte. Arbeidsledigheten økte og den politiske tilliten som hadde

vokst hos befolkningen etter annen verdenskrig snudde (Rydgren, 2005: 414). Dette åpnet opp for det Jupskås refererer til som den andre bølgen av ytre høyrepartier (Jupskås, 2012: 62). Nye partier med ytre høyre ideologi vokste frem igjen, men nå ikledd en mer moderat ideologi. De tok distanse fra den tradisjonelle fascismen og flere av partiene ble dannet med utgangspunkt i skatteprotestbevegelser eller misnøyepartier, slik som Finlands Landsbygdparti og det danske og norske Fremskrittspartiet (Jupskås, 2012: 116).

Fra 1980-tallet startet den tredje bølgen av ytre høyrepartier. Med en økning av ikke-vestlige innvandrere til Europa, begynte de ytre høyre partiene å mobilisere på innvandringskritikk og nasjonalisme (Widfeldt, 2015: 235). Partiene fikk økt oppslutning og på grunn av deres distanse fra den tradisjonelle høyreekstremismen ble de ansett som legitime (Jupskås, 2012: 116). Selv om de «nye» høyrepartiene var mer moderate enn sine fascistiske forgjengere, delte de fortsatt flere av de samme synspunktene som nasjonalisme, fremmedfiendtlighet og troen på en sterkere stat (Weinberg, 2001, 56).

Etter terrorangrepet i USA 11. september 2001, ble fiendtlighet mot Islam en større og viktigere del av de ytre høyre partienes politikk. De fremstilte Islam som en fundamental trussel mot vestlige verdier og mente de selv var forsvarere av demokratiet (Shori Liang, 2007: 42). Dette markerte den fjerde og nåværende bølgen av veksten til ytre høyrepartier. Islamofobi og økt fokus på demokratisk underskudd, som følge av EU, førte til en eksplosjon av oppslutning til ytre høyre partier. Det ble også normalt at flere av disse partiene fikk politisk makt. I Østerrike fikk det ytre høyrepartiet «Freiheitliche Partei Österreichs» (FPÖ) regjeringsmakt i 2000. I starten fikk dette mye internasjonal kritikk, og flere EU-stater frøs sine politiske forbindelser til landet. Årsaken til EUs reaksjon, var at å tillate et parti som FPÖ i regjering legitimerte det ekstreme høyre i Europa (Schwarz, 2000). Sanksjonene ble fjernet kort tid etter, og det ga rom for at flere land åpnet for å ta med partier med ytre høyre ideologi inn i regjering (Jupskås, 2012: 102, 106). I dagens Europa sitter blant annet Sannfinnene, Fremskrittspartiet og Dansk Folkeparti (støtteparti) i nasjonale regjeringer. Det kan diskuteres om det er «trygt» å tillate slike partier i regjering med tanke på tidligere erfaring. På den andre siden er de ytre høyrepartiene mer moderate enn sine forgjengere og har tatt avstand fra ekstreme holdninger. Samtidig er disse partiene mer radikale enn de tradisjonelle partiene, og radikale krefter kan fortsatt være en potensiell fiende mot

demokratiet. På bakgrunn av det er det viktig å undersøke akkurat hvor radikale deres holdninger er (Eatwell og Mudde: 2004, 1).

3.3 Høyre-radikale og høyreekstreme partier

I «The War of Words: Defining the Extreme right party family» skriver Cas Mudde at begrepet «høyreekstremisme» er den mest vanlige betegnelsen for partier med en ytre høyre ideologi. Ifølge Mudde er det fem kjennetegn ved høyreekstreme partier som går igjen i litteraturen. Disse er nasjonalisme, rasisme, fremmedfiendtlighet, anti- demokratiske holdninger og ønske om en autoritær stat hvor noen få tar avgjørelser (Mudde, 1996: 229). Det sistnevnte indikerer at høyreekstreme partier er mer elitistiske fordi folket ikke kan overlates til seg selv (Jupskås, 2012: 43). Mudde (1996) peker på at begrepet «høyreekstremisme», de siste årene, har blitt utfordret av nye termer for beskrivelsen av partier med en ytre høyre ideologi. En av disse er «høyre-radikalisme» (Mudde, 1996: 230). Forskjellen mellom høyre-radikalisme og høyreekstremisme er, ifølge Mudde, at ekstremistene ønsker full eliminering av demokratiet, mens radikale søker en endring av demokratiet. Dette gjør at høyreekstreme ikke nødvendigvis holder seg innenfor de demokratiske rammene (Mudde, 1996: 231). Dette er noe som også går igjen hos Anders Jupskås. I boken hans, «Ekstreme Europa», skiller Jupskås blant annet mellom høyre-radikale og høyreekstreme partier. Høyre-radikale partier forfekter, slik som høyreekstreme partier, nasjonalisme, rasisme, fremmedfiendtlighet og troen på en sterk stat. Forskjellen er at høyreekstreme partier er mer intense og ekstreme i sine holdninger og aksepterer bruk av vold som metode (Jupskås, 2012:49).

Herbert Kitschelt bruker «høyre-radikal» som fellesbetegnelse på sine tre ulike partityper. Den første typen utgjør «nye» høyre-radikale partier og Kitschelt omtaler dem som autoritære og kapitalistiske. Denne formen utgjør «the master case» av de nye høyre-radikale partier fordi den kombinerer et fritt marked med autoritære verdier, stabilitet og kulturell homogenitet, noe som appellerer til en bred velgermasse (Kitschelt,1995: 20). Denne formen for partier oppsto på 1970- og 1980- tallet. De ble assosiert med politiske saker som motstand mot høye skatter og beskyttelse av nasjonale grenser mot innvandring fra ikke- vestlige kulturer (Kitschelt, 1995: 19). Kitschelt beskriver videre «the master case» å være attraktiv for flere

velgergrupper. Med deres fremmedfiendtlige holdninger tiltrekker de seg velgere fra arbeiderklassen, mens deres liberale økonomiske politikk appellerer til forretningsfolk.

Teoretikerne er uenige i synet på de nye høyre-radikale partienes posisjon i den økonomiske politikken. Stephen Whitefield og Robert Rohrschneider mener at flere av disse partiene står i sentrum eller til venstre i økonomiske spørsmål (Whitefield, Rohrschneider, 2016). Dette er noe man ser hos Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Sverigedemokratene. Disse partiene står for en moderat markedsregulering og en sterk velferdsstat (Jupskås, Jungar, 2014: 224). På den andre siden har flere av de ytre høyrepartiene, blant annet Dansk Folkeparti, opprinnelig vært i favør av økonomisk liberalisme og lave skatter. Front National, for eksempel, var tidligere selve protypen av «the master case»- kategorien til Kitschelt. Partiet stod for en markedsliberal politikk med motstand mot høye skatter (Kitschelt, 1995: 95). Front National har endret sin økonomiske plattform, og er i dag for nasjonalisering av flere sektorer og motstandere av EU og globalisering (Euronews, 2017). Det er også et utbredt fenomen at flere av dagens ytre høyrepartier ønsker å verne om velferdsstaten. Dette understreker det faktum at slike partier har en sosialistisk profil i økonomiske spørsmål.

Den mest ekstreme kategorien av høyre-radikale partier betegner Kitschelt for «Racist Authoritarian and «Welfare Chauvinist» Appeals». Kitschelt beskriver disse type partiene som autoritære med klare forbindelser til fascistiske tradisjoner. De mobiliserer på rasistisk og autoritær oppførsel ved at de angriper utlendinger (vokalt), kjemper mot flere kvinnelige rettigheter, mot miljøorganisasjoner, og bruker nasjonale symboler og historiske minner i sin propaganda. I tillegg til denne autoritære oppførselen har disse type partier en velferdssjåvinistisk appell (Kitschelt, 1995: 22). Det var Goul Andersen og Bjørklund (1990) som først introduserte begrepet «velferdssjåvinisme». Det omhandler en idé om at velferdstjenester bør bli begrenset til den etniske definerte gruppen i landet (Goul Andersen, Bjørklund, 1990: 212). Ifølge dette konseptet anses innvandrere som snyltere på velferdsgoder fordi de ikke har bidratt til dem, men samtidig krever fordelene (Kitschelt, 1995: 23). Av den grunn skal innvandrere ha mindre rett på velferdsgoder enn den «innfødte populasjonen» (Goul Andersen, Bjørklund, 1990: 212). Velferdssjåvinistiske holdninger er noe man ser hos flere ytre høyrepartier i Europa, blant annet hos Frp, Sannfinnene, Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Front National. De ønsker en sterk velferdsstat, men begrense den til «egne» innbyggere.

I likhet med Mudde, Jupskås og Kitschelt diskuterer også Piero Ignazi fremkomsten av «nye» partier på ytre høyrefløy. I motsetning til Kitschelt som betegner disse partiene som «høyre-radikale», bruker Ignazi termen «høyreekstremer» om slike partier. Han skiller mellom «nye» og «gamle» høyreekstremer partier, og operer med tre kriterier for å avgjøre om et parti kan bli definert som høyreekstremer og om det klassifiseres som «nytt» eller «gammelt». Det første kriteriet innebærer et partis ideologiske plassering på den nasjonale venstre-/høyre-aksen. Dette kriteriet kan ikke alene avgjøre om et parti kan bli klassifisert som høyreekstremer. Kriterium nummer to tar for seg partiets ideologi og om det finnes spor av fascistiske kjennetegn i den. Det siste kriteriet fokuserer på anti-holdninger til det politiske systemet (Ignazi, 1996: 7). Det går ut på at partiet ikke deler de samme verdiene og holdningene til det politiske systemet (Ignazi, 1996: 12). For å bli klassifisert som et «nytt» «høyreekstremer» parti må et parti ha en antiholdning til systemet og være i fravær av kriterium to, fascistiske kjennetegn i partiets ideologi. Det er kriterium to som skiller «nye» partier fra de «gamle» (Ignazi, 1996: 13). Det siste kriteriet, antiholdninger til det politiske systemet, er parallelt til Jupskås og Muddes beskrivelser av høyre-radikale og høyreekstremer partier som «motstandere» av demokratiet. Ignazi mener at de nye høyreekstremer partier er imot det politiske systemet ved å uttrykke antidemokratiske verdier som mistillit til det parlamentariske systemet, motstand til pluralisme, fiendtlighet mot innvandrere og motstand til mangfold (Ignazi, 1996: 12). I motsetning til Mudde og Jupskås, som diskuterer at høyreekstremer partier ønsker en eliminering av demokratiet, mener Ignazi at disse partiene ikke åpenlyst oppfører seg udemokratisk (Ignazi, 1996: 12). Derfor vil denne beskrivelsen passe bedre til Jupskås og Muddes «høyre-radikale» partier som bare forfekter et ønske om en endring av demokratiet.

3.4 Høyrepopulisme

I Kitschelts siste kategori om høyreradikale partier finner man partier som er populistiske og imot staten. Han poengterer at slike partier ikke bør inngå i samme kategori som de typiske nye høyreradikale partiene, fordi de i stor grad tiltrekker seg en annen og bredere velgergruppe. Populistiske anti-statlige partier vil tiltrekke seg flere velgergrupper der ingen av de vil være over- eller underrepresentert (Kitschelt, 1995: 22). Ifølge Kitschelt vil disse partiene kunne få støtte fra velgere på grunn av den korte ideologiske avstanden mellom den tradisjonelle venstre- og høyresiden. Dette er noe som sannsynlig kan skje i postindustrielle samfunn med store velferdsstater (Kitschelt, 1995: 22). På grunn av konvergensen mellom høyre- og venstresiden vil de to sidene ikke utgjøre store forskjeller i styre av staten. Ifølge Kitschelt vil den tradisjonelle høyresiden miste velgere som resultat av en manglende deregulering og liberalisering av økonomien. Populistiske partiers markedsliberale økonomiske politikk vil gjøre at de tiltrekker seg høyresidens velgere, samt velgere som er generelt misfornøyd med staten og de etablerte partiene (Kitschelt, 1995: 21). Sarah de Lange er imidlertid uenig med Kitchelt når det gjelder hvilken side høyrepopulistiske partier er på i økonomisk politikk. De Lange mener at partiene er mer i sentrum når det kommer til økonomiske spørsmål, og baserer denne antagelsen på at flere høyrepopulistiske partier i Vest- Europa står for en sterk velferdsstat og en progressiv skatteleggelse (Jupskås, Jungar, 2014: 219).

Populistiske partiers mobilisering av velgere som er misfornøyde med partieliten, går igjen hos Anders Jupskås (2012). Han omtaler disse partiene som «høyrepopulistiske», og diskuterer hvordan høyrepopulistiske partier representerer seg som folkets talsmenn som skal hjelpe folket i kampen mot eliten. I følge Mudde ble begrepet «populisme» først innført på 1990- tallet. Da ble det i hovedsakelig brukt for å beskrive en spesifikk form for politisk stil og språk fremfor en type ideologi (Mudde, 1996: 231). Den samme definisjonen bruker Roger Eatwell om populisme. Han mener derfor at populisme ikke er noe som kjenner høyresiden alene, men som også er en stil som kan bli adoptert av venstresiden. Ifølge Eatwell kan populisme beskrives gjennom fire kjennetegn. Først og fremst appellerer populistene til folket, og mener de representerer den ekte folkeviljen. De mener at det nåværende demokratiet ikke formidler folkets meninger, og derfor blir ikke majoriteten hørt. For å forbedre det eksisterende demokratiet vil populistene ha en direkte form for demokrati med økt bruk av folkeavstemninger, eller en karismatisk leder som kan representere og

formidle folkeviljen. For det andre er populistiske partier imot det etablerte, og fremstiller de tradisjonelle partiene og elite-politikere som korrupte eller fraværende. Det tredje kjennetegnet innebærer en type politisk språk og stil som gjør dem attraktive for grasrota og derfor når et bredere publikum. Til slutt pleier populistiske partier å ha karismatiske ledere som appellerer til folket og som omtaler seg selv som en av «dem» (Eatwell, 2004: 12). Denne beskrivelsen går også igjen hos Jupskås (2012) som diskuterer hvordan (høyre)populister kritiserer eliten for å ha forrådt folket i å representere deres meninger. Derfor er de kritiske til det eksisterende demokratiet fordi det blir styrt av eliten fremfor folket (Jupskås, 2012: 54).

Kritikken mot det eksisterende demokratiet går igjen hos Ignazi i det tredje kriteriet, «holdninger til det politiske systemet». Her diskuterer han hvordan høyreekstreme partier i ulik grad underminerer legitimitet til systemet ved å uttrykke mistillit og misnøye mot det parlamentariske systemet, den «svake» staten, kulturelt mangfold og en «unaturlig egalitarisme» (Ignazi, 1992: 12). Ifølge Hans Betz utgjør høyrepopulistiske partiers økende motstand mot det nåværende politiske systemet og deres likegyldighet mot den politiske prosessen at de presenterer seg selv som ekte «antisystem-partier» (Betz, 1993: 419). Begrepet «antisystem» kommer fra Giovanni Sartori og innebærer partiers motstand mot systemet. Sartori beskriver «antisystem partier» som partier som underminerer legitimiteten til et regime og har holdninger som skiller seg ut fra verdiene i det politiske systemet de opererer innenfor (Ignazi, 1992: 11). En annen måte å anvende begrepet «(høyre)populisme» på er, ifølge Mudde (1996), å skille de moderate ytre høyrepartiene fra de mer ekstreme partiene (Cas Mudde, 1996: 232). Jupskås (2012) beskriver høyrepopulistiske partier som mer moderate og med en mer diffus ideologi enn andre ytre høyre partier (Jupskås, 2012: 52). På den andre siden legger disse partiene vekt på mye av det samme som «høyre-radikale» partier gjør. Ifølge Jupskås og Jungar er høyrepopulistiske partier nasjonalistiske; de står for en kulturell og etnisk homogen nasjonalstat, og en streng assimilering- og innvandringspolitikk. De er autoritære når det gjelder det sosiokulturelle; de ønsker strengere lover mot kriminalitet, ønsker å ivareta tradisjonelle verdier i hjemmet og er kritiske til de homofiles rettigheter og likestilling mellom kjønnene (Jupskås, Jungar, 2014: 218).

Ytre høyrepartier, kategorier

Kjennetegn	Høyreekstreme	Høyre-radikale	Høyrepopulistiske
Stil	Elitistisk		Populistisk (Karismatisk leder)
Plassering	Ytre høyre	Ytre/moderat høyre	Ytre/moderat høyre
Syn på systemet/demokratiet	Eliminere demokratiet. Aksept for vold. Oppførsel som går utenfor demokratiske rammer	Endre demokratiet. Anti- demokratiske verdier; mot pluralisme, parlamentarisme, mangfold	Kritiserer demokratiet for å ikke representere folket. Mistillit til det politiske systemet. Direkte form for demokrati.
Syn på eliten			Motstand mot eliten. Anser de som korrupte og selvopptatte.
Statens rolle	Autoritær stat. Strengt lover mot kriminalitet. Noen få som styrer staten.	Autoritær. Strengere lover.	Autoritær. Strengere lover. Representere folkeviljen.
Nasjonen	Nasjonalistisk, homogen befolkning. Rasistiske. Innvandringsfiendtlig	Nasjonalistisk, homogen befolkning. Innvandringsfiendtlig	Innvandringskritiske, nasjonalistiske, homogen befolkning.
Rettigheter	Motstand mot flere kvinnelige rettigheter, miljøtiltak, rettigheter til innvandrere etc. «velferdssjåvinistiske»	Kritiske til homofiles rettigheter. Motstand mot rettigheter til innvandrere og minoriteter. «Velferdssjåvinistiske».	Kritiske til homofiles rettigheter. «Velferdssjåvinistiske». Motstand mot rettigheter til innvandrere og minoriteter.
Økonomi	Beskytte nasjonal økonomi og velferdsstaten. Imot en global økonomi. Venstre/sentrum	Beskytte nasjonal økonomi og velferdsstaten. Imot en global økonomi. Venstre/sentrum	Beskytte nasjonal økonomi og velferdsstaten. Imot en global økonomi. Venstre/sentrum

Tabell 1: Kategorier av ytre høyrepartier

Tabell 1 oppsummerer og kombinerer teoriene fra Ignazi, Kitschelt, Jupskås, Mudde og Eatwell. Som Jupskås deler jeg de ulike ytre høyrepartiene inn i høyreekstreme, høyrepopulistiske og høyre-radikale partier. Både høyreekstreme, høyre-radikale og høyrepopulistiske partier er på den ytre høyresiden, men skiller seg fra hverandre i grad av ekstremitet. Ifølge Jupskås er høyreekstreme partier som regel mer intense og ekstreme i sine holdninger enn de to andre (Jupskås, 2012:49). Høyreekstreme ønsker en eliminering av

demokratiet og det politiske systemet, aksepterer vold som metode og handler i uoverensstemmelse med de demokratiske rammene. Høyre-radikale partier og høyrepopulistiske partier er mer moderate og opererer innenfor de demokratiske rammene. Samtidig ønsker disse partiene en endring av systemet og demokratiet, og har anti-demokratiske verdier som blant annet motstand mot parlamentarisme, pluralisme, mangfold og liberale rettigheter (Ignazi, 1996: 12). Høyrepopulistiske partier har i tillegg en populistisk stil. De presenterer seg selv som folkets representanter med lovnad om mer direkte makt til folket (Eatwell, 2004: 12). Dette står i motsetning til høyreekstreme partier som ofte er elitistiske og ønsker en autoritær stat, hvor makten er hos noen få (Mudde, 1996: 229).

Når det kommer til politiske standpunkter har høyreekstreme, høyre-radikale og høyrepopulistiske partier likt syn på nasjonen og rettigheter. De står for strengere lover mot kriminalitet, en homogen befolkning og en restriktiv innvandring. I tillegg er de nasjonalistiske og velferdssjåvinistiske ved at de ønsker å begrense sosiale og politiske rettigheter til den etniske befolkningen. Høyreekstreme partier går ofte lenger og er som regel imot kvinners rettigheter og motstandere av miljøtiltak. I økonomisk politikk er det uenigheter i litteraturen knyttet til partienes plassering på høyre-/venstre-aksen. Kitschelt mener de høyre-radikale partiene står på høyre side når det gjelder økonomiske spørsmål. Samtidig påpeker Whitefield, Rohrschneider og de Lange at flere av ytre høyrepartiene har beveget seg vekk fra økonomisk liberalisme og forfekter i dag en sentrums- eller venstreøkonomisk politikk. På bakgrunn av det vil jeg konkludere med at slike partier tilhører sentrums- eller venstresiden i økonomiske spørsmål. Ufra dette kan man se at de ulike formene for ytre høyrepartier har ulik politikk og holdninger til det liberale demokratiet.

3. 5 Ytre høyre i Norden

De ytre høyrepartiene i Norden blir, som tidligere nevnt, omtalt av Jupskås og Jungar (2015) som høyrepopulistiske. Tabell 1 viser at disse partiene er imot eliten, nasjonalistiske, innvandringskritiske, autoritære og velferdssjåvinistiske og ønsker en endring av demokratiet (Duus Rodin, 2017: 9). Jupskås og Jungar beskriver disse partiene som velferdssjåvinistiske fordi partiene ønsker at nasjonens egne innbyggere skal bli prioritert når det kommer til velferdsgoder (Jupskås, Jungar, 2014: 227). Dette er logisk med tanke på at de nordiske landene har en stor velferdsstat som ble dannet med utgangspunkt i universalisme, solidaritet

og en homogen befolkning. De «høyrepopulistiske» partiene ønsker å verne om og vedlikeholde velferdsstaten for de «ekte» borgerne. Dette er noe som blir videre bekreftet av Norocel i hans artikkel (2016) om velferdssjåvinisme hos Sverigedemokratene (Norocel, 2016: 386). Norocel peker på Sverigedemokratenes bruk av begrepet *folkhem* i sine partiprogrammer, og retorikken generelt for å forsterke sin velferdssjåvinistiske appell (Norocel, 2016: 372). *Folkhemmet* er et konsept som ble brukt av Sosialdemokratene på 1920- tallet og refererte til det svenske samfunn som en liten familie hvor alle bidro til velferdsstaten. Sverigedemokratene har adoptert konseptet og vil sikre velferdsstaten ved å inkludere bare de som defineres som «svenske» (Goldstein, 2010).

Partienes krav om at velferdsstaten skal ekskludere innvandrere indikerer nasjonalistiske og innvandringskritiske holdninger. Ifølge Jupskås deler disse partiene ønske om en mer restriktiv innvandring (Jupskås, Jungar, 2014: 224). Frp har stått for en restriktiv innvandring siden slutten av 1980- tallet, da man så en økning av innvandrere til Norge (Widfeldt, 2015: 85). Sverigedemokratene har blitt mer moderat innenfor innvandringspolitikk siden 90- tallet. Da krevde de en tilbakesending av alle innvandrere som hadde vært i Sverige fra 1970 (Widfeldt, 2008: 272). Partienes velferssjåvinistiske og innvandringskritiske holdninger har mye til felles med den «høyrepopulistiske» kategorien, men også de to andre kategoriene. På den andre siden mener Kitschelt at Fremskrittspartiet utgjør en mer moderat form for ytre høyreparti enn andre partier i Europa. På grunn av en sterk sosialdemokratisk tradisjon og en lang erfaring med liberalt demokrati, mener Kitschelt det vil begrense muligheten for utvikling av ekstreme høyrepartier med antidemokratiske holdninger (Kitschelt, 1995: 158). Hvis denne teorien skal vise seg å stemme, vil det samme gjelde for Danmark, Sverige og Finland, ettersom disse landene også har lang erfaring med demokrati.

Jupskås og Jungar mener de nordiske «høyrepopulistiske» partiene deler mye av de samme holdningene og en felles ideologi. Som allerede nevnt er de innvandringskritiske, nasjonalistiske og velferssjåvinistiske, men de er også autoritære når det kommer til sosiøkonomiske spørsmål blant annet ved å ønske strengere lover mot kriminelle (Jupskås, Jungar, 2014: 222-224). Selv om partiene deler en del av de samme holdningene, skiller de seg også fra hverandre på enkelte områder. Blant annet står Sannfinnene, Sverigedemokratene og Dansk Folkeparti til sentrum i økonomisk politikk, mens FrP har en

mer liberal og høyrevendt posisjon i økonomiske saker (Jupskås, Jungar, 2014: 224). Dansk Folkeparti har gradvis beveget seg mer mot venstre i økonomiske spørsmål siden dannelsen i 1995, og ønsker å øke skattene for å verne om velferdsstaten (Widfeldt, 2015: 140, 141). Sannfinnene og Sverigedemokratene står mer til sentrum når det kommer til økonomisk politikk. Blant annet ønsker Sannfinnene en økning av skatter og gratis helsetilbud (Arter, 2012: 815), og Sverigedemokratene ønsker et skattenivå som kan sikre et høyt velferdstilbud (Skarvøy, 2014). Fremskrittspartiet, derimot, står for en markedsliberal økonomisk politikk. På den andre siden har partiet beveget seg mer mot sentrum siden 1970- tallet da det ble dannet som et protestparti mot høye skatter. Fortsatt forfekter Frp en økonomisk ideologi basert på deregulering og private alternativer (Widfeldt, 2015: 95). Ifølge den høyrepopulistiske kategorien jeg har laget overfor står høyrepopulistiske partier for en økonomisk politikk som ligger til sentrum eller til venstre på aksene. Ifølge Jupskås og Jungar står Fremskrittspartiet mellom en konservativ ideologi og en høyrepopulistisk ideologi på grunn av deres plassering på den økonomiske linjen. Et annet viktig faktum er at FrP selv definerer seg som et liberalistisk folkeparti (Fremskrittspartiet, 2016), og prøver å danne kontakter med blant annet det Liberale partiet i Danmark og det Britiske Konservative partiet (Jupskås, Jungar, 2014: 231). Samtidig har Frp nå stilt seg som motstandere av EU-medlemskap, noe som kan indikere et skritt mot sentrum. Tidligere har Frp vært vage og ikke gitt et tydelig svar på sine holdninger til medlemskap i EU (Støbakk, Gimse, 2016). Motstand mot EU- medlemskap går også igjen hos Dansk Folkeparti, Sannfinnene og Sverigedemokratene (Ask, Dyrnes, 2017: 6).

Et sentralt kjennetegn til høyrepopulistiske partier, som skiller dem fra de to andre ytre høyrekategoriene jeg har brukt i tabellen min, er «motstand til eliten/ anti- elitistisk» og «representasjon av folket». Dette kommer blant annet til uttrykk hos Frp som påpeker at deres oppgave er «å gjenoppbygge balansen til markedet gjennom å fjerne statlig regulering. I det «frie» markedet er den selvstyrte forbruker konge». Frps hensikt er overføre makt fra politikerne og byråkratene til forbrukerne(folket) gjennom fjerning av statlig regulering av markedet (Goul Andersen, Bjørklund, 1990: 201). Hos Sverigedemokratene gjør partiet seg til folkets representanter gjennom velferdssjåvinisme og innvandringsfiendtlig politikk. Store deler av den svenske befolkningen har vist seg misfornøyd med politikernes håndtering av innvandringsproblemer og mener at integreringen ikke fungerer (Hjerpset-Østlie, 2015). Sannfinnene fokuserer på pensjonisters tilværelse i sin politikk, siden denne gruppen har blitt

ofre for en økonomisk tilbakegang (Jupskås, 2012). Dette viser hvordan Sannfinnene prøver å representere folket og går imot partielitenes «nedprioritering» av pensjonister. Den «anti-elitistiske» holdningen kommer også frem gjennom partienes motstand mot EU. I tillegg kan deres velferdssjåvinistiske holdninger forstås som en måte å «beskytte» og representere «folket».

Sverigedemokratene, Sannfinnene, Frp og Dansk Folkeparti er som nevnt dannet på svært ulikt grunnlag. «Forgjengerne» til Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet ble grunnlagt som protestpartier mot høye skatter på 70-tallet. Sannfinnene ble dannet med utgangspunkt i agrarpopulisme (Jupskås, Jungar, 2014: 224), og Sverigedemokratene ble stiftet på motstand mot innvandring (Skarvøy, 2014). Sverigedemokratene har vært ansett som mest «ekstreme» blant de nordiske ytre høyrepartiene fordi partiet har sitt utspring i rasistiske bevegelser, og tidligere stått for en ekstrem innvandringspolitikk (Sverigedemokratene, 2014). Til tross for det mener Jupskås og Jungar at de nordiske partiene har beveget seg nærmere hverandre i ideologi og holdninger. Alle partiene ønsker en mer restriktiv innvandring og strengere lov og orden, de bærer på velferdssjåvinistiske og nasjonalistiske holdninger, og er kritiske til EU-medlemskap (Jupskås, Jungar, 2014: 224). Det er ikke bare Jupskås og Jungar som klassifiserer disse partiene som «høyrepopulistiske». Arter går dypere inn i Sannfinnene og definerer partiet som høyrepopulistisk i sin artikkel fra 2012 (Arter, 2012: 804). Widfeldt klassifiserer Dansk Folkeparti som høyrepopulistisk grunnet partiets ønske om en mer direkte form for demokrati, samt innvandringsfiendtlige og autoritære politikk (Widfeldt, 2015: 148). Rydgren (2006) og Norocel (2016) beskriver begge Sverigedemokratene som et høyrepopulistisk parti (Norocel, 2016, 372). Til tross for Frps liberale økonomiske politikk argumenterer Jupskås og Jungar for at partiet tilhører, sammen med de andre nordiske partiene, den høyrepopulistiske kategorien. Mudde derimot, mener partiet er et neo-liberalt populistisk parti (Mudde, 2016: 2). På den andre siden kan det argumenteres for at Frp tilhører den høyrepopulistiske familien da partiet er kritiske til innvandring, ønsker strengere straff mot kriminelle og er for økt bruk av folkeavstemninger (Widfeldt, 2015: 114). På bakgrunn av min egen kategori og de nevnte argumentene blant teoretikere, vil jeg klassifisere Frp som et høyrepopulistisk parti, men da som det «minst» høyrepopulistiske partiet blant de nordiske.

Likheter med den høyrepopulistiske partifamilien

Holdninger	Fremskrittspartiet	Sverigedemokratene	Dansk Folkeparti	Sannfinnene
Bølge	Andre bølge (1973)	Tredje bølge (1988)	Tredje bølge (1995)	Tredje bølge (1995)
Stil	Populistiske		Populistiske	
Plassering	Høyre	Ytre høyre	Ytre høyre	Ytre høyre
Syn på systemet	Direkte demokrati	Direkte demokrati	Direkte demokrati	Direkte demokrati
Syn på eliten		Mistillit.	Samarbeider med eliten.	Mistillit.
Statens rolle	Autoritær. Strengere lov og orden.	Autoritær. Strengere lov og orden.	Autoritær. Strengere lov og orden.	Autoritær. Strengere lov og orden.
Nasjonen	Kritisk, restriktiv innvandring. Homogent samfunn. Nasjonalistisk	Svært innvandringskritisk, assimileringspolitikk. Motstandere av multikulturalisme. Nasjonalistisk	Svært restriktiv innvandring. Fremmedfiendtlighet Motstandere av multikulturalisme. Etnisk nasjonalisme.	Innvandringsfrykt, restriktiv innvandring. Finsk nasjonalisme.
Rettigheter	Velferdssjåvinistiske Kritiske til minoriteters rettigheter. Tradisjonelle familiemønstre	Velferdssjåvinistiske. Kritiske til minoriteters rettigheter. Tradisjonelle familiemønstre.	Velferdssjåvinistiske. Kritiske til minoriteters rettigheter. Tradisjonelle familiemønstre.	Velferdssjåvinistiske Kritiske til minoriteters rettigheter. Avskaffe svensk som offisielt språk. Tradisjonelle familiemønstre.
Økonomi	Liberal. Mot EU	Sentrum/venstre. Mot EU	Venstre. Mot EU.	Venstre. Mot EU.
Kjernesak	Skattekutt, mot statlig innblanding	Forsvare <i>Folkehemmet</i> Homogent samfunn	Homogent samfunn Nasjonal kultur	Pensjonistene, EU-skepsis.
Utspring	Protestparti mot høye skatter	Rasistiske og fascistiske grupper	Protestparti mot høye skatter og velferd	Jordbrukspopulistisk parti mot storskalabruk og modernisering

Tabell 2: Den høyrepopulistiske partifamilien i Norden

3.6 Høyrepopulistiske partiers syn på det liberale representative demokratiet

Ifølge «store norske leksikon» er «populisme en betegnelse på en ideologi, strategi eller kommunikasjonsform som appellerer til «folket», som motsetning til «eliten» (Jupskås, 2014). Et viktig kjennetegn for populistiske partier er at de ønsker mer folkelig innflytelse. Ifølge Jupskås er de høyrepopulistiske partienes beskrivelse av hvem som inngår i «folket» snevrere enn andre partiers definisjon. «Folket» blir definert som å bestå av den etniske og nasjonale majoriteten i et land, og ekskluderer innvandrere og folk med annen kultur og religion fra denne betegnelsen (Jupskås, 2014). Ifølge Eatwell utfordrer høyrepopulistiske partier det liberale demokratiet når de ekskluderer minoriteter og innvandrere fra å inngå i «folket». Dette fører til at innvandrere og minoriteter mister retten på flere borgerrettigheter, noe som gjør at de ikke blir stilt på lik linje med resten av befolkningen i samfunnet de lever i. Eatwell poengterer også at høyrepopulistiske partier står for en politikk hvor friheter og rettigheter skal være forelagt majoriteten av samfunnet og hvor innvandrere ikke har krav på å forvente noe fra staten (Eatwell, 2004:48). Dette henger sammen med den velferdssjåvinistiske holdningen til høyrepopulistiske partier som er diskutert tidligere, hvor velferdsgoder skal være begrenset til statens etniske og nasjonale borgere. Til tross for disse holdningene har høyrepopulister en tendens til å omtale seg selv som representantene for den «rette» formen for demokrati, fordi de ofte ønsker en mer direkte form for demokratisk styre. Dette innebærer blant annet økt bruk av folkeavstemninger for å ta politiske beslutninger.

Ifølge Canovan mener høyrepopulistiske partier at de representerer det «glemte» og «oversette» folket, noe som gjør dem til majoritetens «virkelige» representanter (Canovan, 1999, 4). For øvrig kan høyrepopulistiske partiers fokus på majoriteten og majoritetsstyre føre til at innvandrere og «minoriteten» blir ekskludert. Ifølge Moum (2015) er dette noe som opphever meningsmangfoldet som ligger til grunn for det liberale representative demokratiet (Moum, 2015). Nadia Urbinati utdyper dette ytterligere og peker på at populistiske truer demokratiske prosedyrer fordi slike partier ofte viser motvilje til pluralisme, minoriteter og deling av makt. Dette er prosedyrer som ligger i demokratiets kjerne (Urbinati, 2014: 133). Dette går også igjen hos Sartori og hans begrep «antisystem-parti». Ifølge Sartori utgjør et «antisystem-parti» et parti som underminerer legitimiteten til et politisk system, og bærer på holdninger til det politiske systemet som ikke er kompatible med de politiske prosedyrene i

det systemet (Ignazi, 1996: 11). Dette innebærer ofte en motstand mot parlamentarisme, pluralisme, mangfold, parlamentarisk debatt og liberale rettigheter slik som ytringsfrihet.

Eatwell mener at høyrepopulistiske partiers favør for mer direkte styre og majoritetsstyre er utfordrende for demokratiet slik vi kjenner det. Ifølge han bryter denne formen for demokrati med målet om et konsensusbasert og representativt styre. Norberto Bobbio mener demokrati handler om kompromiss og fredfulle diskusjoner mellom motstridende interesser. I stedet for borgerkrig eller undertrykkelse fungerer demokratiet som en fredfull prosedyre med felles regler for forskjellige politiske grupper. Demokrati løser på en fredfull måte konflikter mellom ulike grupper i et samfunn (Canovan, 1999: 10). Derfor vil høyrepopulistenes ønske om direkte demokrati undergrave dette. Med økt bruk av folkeavstemninger blir folk tvunget til å svare «ja», «nei» eller «vet ikke». Dette undergraver muligheten for politisk diskusjon, konsensus og deliberativ utforming, som utgjør kjernen i vesteuropeiske partisystemer (Eatwell, Mudde, 2009: 222).

Canovan bruker også begrepet «anti-system» om populistiske partier og beskriver hvordan disse partiene utfordrer den etablerte maktstrukturene og eliten i samfunnet (Canovan, 1999: 3). Akkurat som Sartori og Ignazi peker hun på hvordan populisme yter motstand mot vesteuropeiske staters forankring i liberale verdier som individualisme, internasjonalisme og multikulturalisme. Dette er verdier som er dypt forankret i den politiske kulturen til det vesteuropeiske demokratiet (Canovan, 1999: 4). Eatwell mener at høyrepopulistiske partiers kritiske holdning til disse grunnleggende demokratiske verdiene og prosedyrene kan være farlig for konsensusen rundt det liberale og representative demokratiet. Høyrepopulistiske partier motiverer velgerne sine til å være imot det etablerte partisystemet og eliten. Denne holdningen kan føre til at velgerne mister tillit til det representative og liberale demokratiet som styreform (Eatwell, 2004, 48). På den andre siden mener populistiske partier selv at de er mer demokratiske fordi de representerer «alminnelige» folk hvis interesser blir oversett av korruperte politikere og minoriteter som krever sin rett. De mener de er majoritetens talsmenn, men på den andre siden vises det i praksis at disse partiene feiler med å tiltrekke seg støtte fra den store «majoriteten» (Canovan, 1999: 5).

Selv om høyrepopulister står for en ekskludering av minoriteter, noe som er negativt for det liberale demokratiet, kan slike partier også ha en demokratisk hensikt. Ifølge Toril Aalberg, medforfatter av boken «Populist Political Communication in Europe», kan høyrepopulistiske partier få folk tilbake i det demokratiske systemet. Ved hjelp av folkeavstemninger vil folket få være med på å ta beslutninger, og det kan være en fordel for det «oversette» folket (Forskningsnytt(Gemini), 2016). Noe av det samme blir pekt på i Listhaug og Millers studie av protestpartier fra 1990. Der peker de på hvordan slike partier, blant annet det norske Fremskrittspartiet, lokaliserer misnøye blant velgere og tar opp denne misnøyen i den politiske prosessen. Miller og Listhaug argumenterer for at det er positivt for tilliten til det politiske systemet fordi det gjør at misfornøyde velgere blir sett av politikerne og blir igjen del av den demokratiske prosessen (Listhaug, Miller, 1990: 383). Ved økt bruk av folkeavstemninger vil majoriteten få mer makt, men på den andre siden kan det blir diskutert om det er positivt for demokratiet.

James Madison innførte begrepet «majoritetstyranniet». Han mente at tyranni oppstår i demokratier ved at politiske beslutninger vedtas på bakgrunn av flertallets interesser. Madison mente at samfunnet er oppdelt i mange grupper med ulike interesser og klassetilhørighet. Den samfunnsgruppen som er størst, vil avgjøre politikken som blir styrt, noe som fører til at minoritetens interesser blir undertrykt på bekostning av interessene til majoriteten (Federalist, 1788). Et «majoritetstyranni» kan lettere oppstå i direkte demokratier fordi flertallets avstemning avgjør utfallet. Dette kan føre til at minoritetene og de svakerestilte i samfunnet, samt folk med andre politiske, kulturelle eller religiøse holdninger enn majoriteten, blir «oversett».

Som jeg har diskutert overfor tilhører Sverigedemokratene, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet den høyrepopulistiske partifamilien. De er velferdssjåvinistiske, innvandringskritiske, nasjonalistiske, autoritære, anti-elitistiske og presenterer seg selv som folkets ekte representanter. Som nevnt blir det hevdet, av blant annet Urbinati og Eatwell, at slike partier utfordrer det liberale representative demokratiet. De viser motstand mot grunnleggende demokratiske verdier og prosedyrer som parlamentarisme, pluralisme, inkludering, politisk diskusjon og mangfold (Urbinati, 2014: 133; Eatwell, Mudde, 2009: 222).

3.7 Demokrati

I denne delen vil jeg med hovedfokus på Robert Dahls teori beskrive hva som kjennetegner et liberalt representativt demokrati og hva slags egenskaper som må være tilstede for at en stat kan defineres som demokratisk. Siden målet med oppgaven min er å undersøke de nordiske høyrepopulistiske partienes holdninger til det liberale demokratiet, er det relevant å definere hva som kjennetegner og utgjør et liberalt demokrati.

Jeg vil operere med to ulike definisjoner av begrepet «demokrati», begge av Robert Dahl. Den ene definisjonen utgjør en mer teoretisk beskrivelse av et demokrati, og sier mer hva et demokrati bør «være» enn hva det faktisk er. Ifølge Dahl fungerer denne beskrivelsen av demokrati som en utopi som stater bør strekke seg etter for å kunne defineres som et «fullverdig demokrati». Den andre definisjonen av demokrati blir basert på en studie av vestlige demokratier og hvordan de fungerte i praksis. Dahl forstod at hans klassiske demokratiteori ikke kunne gi en realistisk beskrivelse av hvordan demokratiet fungerte i praksis i disse statene, derfor utviklet han begrepet «polyarchy» som beskrev de vesteuropeiske demokratene. Disse bestod av et representativt demokrati med liberale verdier. Man kan derfor si at Dahls første definisjon av demokrati fungerer som et ideal, og den andre definisjonen utgjør en beskrivelse av et typisk vesteuropeisk demokrati. Begge disse definisjonene vil bli brukt i analysedelen hvor jeg skal diskutere høyrepopulistiske partiers holdninger til liberale verdier og det representative demokratiet. Før jeg begynner å beskrive Dahls to definisjoner av demokrati vil jeg forklare hvordan demokrati som styreform ble til.

Demokrati har lenge vært den dominerende styreformen i vesteuropeiske samfunn. Den kjennetegnes gjennom at folket er med på å styre dem selv og landet de bor i. Medlemmene av et demokrati blir ansett som likemenn hvor deres politiske preferanser og stemmer veies like tungt. Denne ideen ble først innført i Antikken i Hellas i første halvdel av det femte århundre før Kristus. Athenere var de første som gikk gjennom en transformasjon fra styre av få til styre av flere (Dahl, 1989: 1). Demokrati betyr «folkestyre» og har som mål å hindre at makten blir styrt av noen få personer (Dahl, 1989: 106). For grekerne foregikk demokratiet innenfor bystaten, og denne formen for demokrati spredde seg også til andre europeiske byer.

På slutten av 1700- tallet ble ideen om demokrati flyttet fra bystaten til nasjonalstaten. Det ble et mål å demokratisere staten og regjeringen, og med dette fulgte dannelsen av nye politiske institusjoner. Disse institusjonene utgjør til sammen «demokrati». Forståelsen av hva demokrati er, har endret seg siden Antikken, og det er varierte meninger om hva begrepet betyr og innebærer i dag (Dahl, 1989: 2). Demokrati kan forstås på flere måter, en av dem er å forstå det som et direkte folkestyre. Dette innebærer at folket stemmer over politiske forslag direkte gjennom folkeavstemninger. Det motsatte av denne demokratiformen er indirekte eller representativt demokrati. Det baserer seg på at folket stemmer på noen representanter som tar politiske avgjørelser på vegne av dem. I tillegg til at demokrati deles inn i en direkte og en indirekte form finnes det ulike modeller innenfor de to. For eksempel skiller man mellom et majoritetsdemokrati, deltagelsesdemokrati, deliberativt demokrati og liberalt demokrati (Coppedge m.fl., 2011: 253). I Vest-Europa har den dominerende formen for demokrati vært et representativt demokrati kombinert med liberale friheter og rettigheter. Kenneth Bollen og Pamela Paxton definerer et politisk system som et liberalt demokrati dersom det tillater demokratisk styre og politiske friheter (Bollen, Paxton, 2002: 60). Demokratisk styre innebærer graden regjeringen er ansvarlig overfor befolkningen, og muligheten folket har til å delta i politikken enten direkte eller indirekte gjennom representanter. Politiske friheter handler om muligheten folket har til å uttrykke sine politiske meninger offentlig og til å danne eller delta i en politisk forening. Disse to dimensjonene går også under Robert Dahls definisjon av demokratiet i praksis, eller «polyarchy» som han kaller det (Bollen, Paxton, 2002: 60).

3.7.1 Det ideelle demokratiet

Robert Dahls definisjon av et ideelt demokrati består av fem kriterier eller ideelle standarder som må bli oppfylt for at en stat kan kalles en fullverdig demokratisk stat. Ingen stater i den moderne verden lever opp til dette idealet, men kriteriene kan brukes til å definere et klassisk og ideelt demokratisk samfunn som ekte demokratier kan måles opp mot. De fem kriteriene for et fullverdig demokrati er «effektiv deltagelse», «likhet i valg», «opplyst innsikt», «kontroll over dagsorden» og «inkludering».

«Effektiv deltagelse» handler om at borgerne må ha tilstrekkelig og lik mulighet til å uttrykke deres preferanser og ønsker i beslutningsprosessen. Hver og en borger må ha anledning til å uttrykke sine meninger offentlig, uavhengig av meningens innhold. Dersom meningene til en

borger blir oversett i beslutningsprosessen, vil kriteriet om effektiv deltagelse ikke bli møtt (Dahl, 1989: 109). Neste kriterium er «likhet i valg» og betyr at enhver borger må ha lik mulighet til å ta et valg, som vil bli regnet likt med andre borgere. Dette vil si at når borgerne stemmer ved valg må alle stemmene ha samme tyngde (Dahl, 1989, s.109). Dette er et viktig kriterium da det sørger for likhet blant borgerne og ivaretar folks autonomi. Dersom ikke hver stemme veier like tungt vil det føre til ubalanse i borgernes innflytelse over beslutningene. Enkeltes stemmer vil få mer innflytelse over politiske avgjørelser og andres stemmer vil få mindre. Dette vil da bryte med prinsippet om lik vurdering av interesser (Dahl, 1989: 110). I et parlamentsvalg skal derfor alle borgerne ha den samme muligheten til å stemme, og stemmene skal vurderes likt.

«Opplyst innsikt» er basert på antagelsen om at folket har ulike kunnskap og at ikke alle er like kvalifiserte til å ta beslutninger. Dahl mener borgerne gjør feil når det kommer til valg av midler for å oppnå sine mål, og at dersom de var mer opplyst ville de hatt andre mål og ønsker. Derfor må folket, for å styre seg selv «riktig», følge prosedyrer som oppfyller kriteriene for en fullverdig demokratisk prosess. Siden det er folket som styrer, er det folket som bør vite hva som er «best» for dem og samfunnet de lever i. For å vite hva som kommer dem til gode må de ha kunnskap og være opplyst (Dahl, 1989, s. 111). Derfor er Dahl sitt tredje kriterium, «opplyst innsikt», viktig for at den demokratiske prosessen skal være fullverdig. Kriteriet går ut på at borgerne må ha tilstrekkelig og lik mulighet til å velge og oppdage hvilke valg som tjener deres interesser best. Borgerne må derfor være opplyst om hva slags alternativer som eksisterer, om diverse midler og mål, om egne interesser og den generelle interessen, og de antatte konsekvensene fra ulike politiske vedtak, for en selv og personene involvert (Dahl, 1989, s. 112). Med opplyst innsikt kan derfor hver enkelt borger ta et valg som er basert på kunnskap og opplysning. I forbindelse med parlamentsvalg vil borgerne dermed måtte bli informert om den alternative politikken hvert parti står for og ønsker å utføre, i tillegg til konsekvensene av denne politikken.

Det fjerde kriteriet til Dahl er «kontroll over dagsorden». Det innebærer at «demoene», altså folket, må ha eksklusiv sjans til å bestemme hvilke saker som skal bli besluttet gjennom kollektiv beslutningsdyktighet. Borgerne er dermed suverene, og har det siste ordet i beslutninger som omhandler dem (Dahl, 1989, s. 113). Dette kan minne om direkte demokrati

fordi det innebærer at folket skal kunne ha direkte makt til å vedta beslutninger på egen hånd. På den andre siden skriver Dahl at folket kan velge at beslutninger i noen saker blir gjort av administrasjonen. Noe som gjør det likere et representativt demokrati. Videre påpeker Dahl at så lenge folket effektivt kan beslutte saker på egen hånd og bestemme premissene for beslutningstakingen, blir kriteriet møtt, selv om de velger å delegere autoriteten videre. Delegering av autoritet betyr, i denne sammenhengen, «autoritet som kan tilbakekalles», og gjenvinnes av folket (Dahl, 1989, s. 114).

De fire kriteriene utgjør en demokratisk prosess med et lands innbyggere. Det de ikke formidler, er hvem «folket» gjelder og inkluderer, og hvem som skal ha rett på disse rettighetene. Er det riktig å inkludere alle som «demos», «folket»? Dahl legger frem ulike ideer om hvem som skal inkluderes i «folket». Blant annet diskuterer han problematikken rundt det å ekskludere noen personer fra å inngå i «folket», men så å tvinge dem til å følge lovene som «folket» vedtar. Han refererer til «the Principle of Affected Interests» som forutsetter at alle som er underlagt en politikk og en lov skal få delta i dannelsen av politikken og loven (Dahl, 1989: 122). Dette betyr at alle bosatt i en stat hvor de er subjekter for statens politiske beslutninger og lover bør bli inkludert i agendasettingen og beslutningsprosessen. Dahl påpeker at demoene (folket) som er subjekt for landets lover ikke skal bli ekskludert fra demoene (folket), og at stater som feiler i å inkludere alle i folket ikke er et tilstrekkelig demokrati. På bakgrunn av det utformer Dahl sitt femte og siste kriterium som er «inkludering». Det handler om at «demoene»/folket, skal inkludere alle voksne mennesker til de bindende kollektive beslutningene. Dette gjelder voksne som bor innenfor statens grenser, og inkluderer ikke barn, mentalt tilbakestående og gjennomreisende. Demoene/folket skal også bli gitt fulle borgerrettigheter. Det vil si de rettigheter og muligheter som er nevnt i de fire andre kriteriene (Dahl, 1989, s. 120-129).

Inkluderings-kriteriet må ses i lys av dagens moderne rettstater hvor det skilles mellom medborgerskap i den sivile sfære, den politiske sfære og den sosiale sfære (Brochmann, 2004: 353). For at inkluderings-kriteriet skal bli oppfylt, vil jeg mene at befolkningen må ha medborgerskap i de tre ulike sfærene. Inndelingen av medborgerskap er hentet fra Thomas Humphrey Marshalls medborgerskaps-modell. Medborgerskap i den sivile sfære gir tilgang til liberale og individuelle rettigheter slik som religionsfrihet, ytringsfrihet, organisasjonsfrihet, informasjonsfrihet. Medborgerskap i den politiske sfære, indikerer rett til

å delta og stille til nasjonale og kommunale valg, men stemmerett i nasjonale valg forutsetter statsborgerskap. Medlemskap i den sosiale sfære handler om medlemskap i velferdsstaten. Individet blir tildelt sosiale rettigheter og økonomisk trygghet (Marshall, 1950: 30). Marshall mener at felles sosiale rettigheter vil motvirke ulikhet, både sosialt og økonomisk, og dermed skape fellesskapsfølelse, og forsterke borgernes bruk av politiske rettigheter (Marshall, 1950: 30).

3.7.2 «Polyarchy» - moderne staters demokrati

«Polyarchy» ble utformet av Dahl for å gi en realistisk beskrivelse av demokratiene i vestlige moderne nasjonalstater. Det beskrives som et politisk system preget av høy konkurranse og deltagelse, med liberale og demokratiske institusjoner. Med innføringen av begrepet «polyarchy» prøvde Dahl å danne en empirisk definisjon av demokratisering, ettersom klassiske demokratiteorier ikke kunne gi en realistisk beskrivelse av vestlige demokratier slik det fungerte i praksis. Sentralt til definisjonen av «polyarchy» er valgrepresentasjon gjennom frie valg og representativt styre, som begrenser makten til eliten gjennom dens institusjoner. Institusjonene kan fungere som et sett av normative kriterier som måler om et politisk system kan kategoriseres som demokratisk eller ikke (Keman, 2015).

Dahl mener en av hovedkarakteristikkene til et demokrati er ansvarligheten de folkevalgte har ovenfor folkets preferanser og ønsker. Folket skal bli vurdert likt politisk, det vil si at deres preferanser telles like mye som andres (Dahl, 1971: 1). For å få til dette må

- 1) folket ha mulighet til å formulere sine ønsker og preferanser,
- 2) folket få frem deres preferanser til regjeringen og andre borgere gjennom individuell og kollektiv handling,
- 3) folkets preferanser utgjøre lik tyngde i beslutningsprosessen, og vurderes uten diskriminering (Dahl, 1971: 2).

For at disse tre betingelsene skal kunne eksistere, ifølge Dahl, må samfunnets institusjoner sørge for syv garantier til folket. Et politisk system som bygger på disse syv politiske institusjonene, kaller Dahl for «polyarchy» som betyr «styre av flere». (Keman, 2015). De syv institusjonene er «valgte beslutningstakere», «frie og rettferdige valg», «universell

stemmerett», «rett til å delta og stille til valg», «ytringsfrihet», «alternative informasjonskilder» og «organisasjonsfrihet».

- Valgte beslutningstakere: Borgerne skal velge ut de personene som skal ha kontroll over og vedta politiske beslutninger, og hvor valgets «taper» fredfullt fjerner sitt krav om å regjere og gir plassen til vinneren av valget (Dahl, 1971: 20).
- Frie og rettferdige valg: Borgerne skal velge fritt og ikke bli utsatt for tvang. De skal kunne stemme på ulike partikandidater i valg uten at noen trenger å vite hva de stemmer på.
- Universell stemmerett: Omtrent alle voksne mennesker skal få stemme til valg.
- Stemme og stille til valg: Omtrent alle voksne mennesker skal få stemme og stille til valg som tjenestemenn.
- Ytringsfrihet: Borgerne skal ha rett til å uttrykke dem om hva som helst uten fare for straff. Dette innebærer også kritikk mot staten, politikken, den regjerende ideologien osv.
- Alternative informasjonskilder: Mulighet for tilgang til alternativ informasjon og synspunkter. Dette må kunne nås gratis. Unntaket er informasjon som er beskyttet av lover.
- Organisasjonsfrihet: Borgerne har rett til å forme uavhengige foreninger, organisasjoner, interessegrupper og politiske partier (Dahl, 1989: 221).

Institusjonene skiller dagens moderne representative demokratier fra andre politiske systemer, slik som diktaturer og tidligere demokratier (Dahl, 1989: 218). «Polyarchy» består av to sentrale kjennetegn. Først og fremst inkluderer statsborgerskapet, de som er med å bestemme, omtrent hele den voksne befolkning. For det andre gir statsborgerskap tilgang på rettigheter slik som muligheten til å stemme ut og opponere mot regjeringsmedlemmer og ledere. Disse to karakteristikkene skiller «polyarchy» fra de «eldre» demokratiene, ved at stemmeretten ikke er begrenset en viss gruppe, og autoritære regimer ved at borgerne kan fjerne statslederen og andre medlemmer av regjeringen (Dahl, 1989: 221).

Dersom et politisk system har disse syv institusjonene tilstede vil det bli definert som et «polyarchy», og systemet befinner seg da i en demokratiseringsprosess. En vedvarende eksistens og overholdelse av disse institusjonene indikerer et etablert demokrati (Keman, 2015).

Det finnes flere fordeler med et «polyarchy». Dahl peker blant annet på at et slikt politisk system vil gi klassiske friheter. Flere friheter til folket vil føre til at flere deltar og engasjerer seg i politiske spørsmål. Resultatet av flere friheter vil være bredere deltagelse og høyere politisk konkurranse. «Polyarchy» vil også føre til en bredere representasjon i parlamentet. Når nye grupper får stemmerett, vil de også kunne stemme på kandidater som er likere dem sosialt. Derfor vil det bli en mer variert gruppe som stemmes inn i parlamentet (Dahl, 1971, 21). Parlamentet vil således bestå av en bredere masse og blir representativt for hele befolkningen. Samtidig som det politiske systemet blir mer inkluderende og konkurrerende, vil politikere søke støtte hos grupper som kan delta i det politiske livet. De vil prøve å vinne over velgere ved å adoptere retorikk, politikk og ideologi som passer med gruppens interesser. For eksempel var gjennombruddet til arbeiderpartiene og sosialpartiene i Europa koblet til at arbeiderklassen fikk stemmerett. Konkurranse og en større inkludering fører til endringer i partisystemet og flere får komme til (Dahl, 1971: 23). Når flere får uttrykke sine politiske preferanser og organisere seg politisk, vil flere og mer varierte preferanser og interesser bli representert i beslutningsdannelsen (Dahl, 1971: 26).

I denne delen har jeg ved hjelp av Robert Dahl definert et liberalt representativt demokrati. Dahl er en av de fremste bidragsyterne til forståelsen av «vestlig demokrati», hans kriterier for et liberalt demokrati er anerkjent av både FN og de fleste demokratier. Dahl opererer med fem kriterier for det han kaller det «ideelle» demokrati, og syv institusjoner som betegner et demokrati med liberale friheter. De fem kriteriene har flere av de samme likhetene som de syv institusjonene, forskjellen er at Dahls «ideelle» demokrati ikke eksisterer i praksis. Han er av den oppfatning at de fem kriteriene til sammen utgjør en utopi som stater kan leve opp til, mens de syv institusjonene beskriver hvordan vestlige demokratier faktisk er. Selv om disse to definisjonene er forskjellige, fordi den ene er rent teoretisk mens den andre fungerer i praksis, glir kriteriene og institusjonene delvis inn i hverandre. For å kunne undersøke problemstillingen min, som er «Hva slags syn har de nordiske høyrepopulistiske partiene til det liberale representative demokratiet, og er det noe forskjell i syn mellom partiene?», vil jeg operasjonalisere Dahls kriterier for et ideelt demokrati og «polyarchy». Jeg vil, i metoddelen, gjøre disse målbare ved å gjøre dem til spørsmål. Hvert av Dahls kriterier/institusjoner vil bestå av flere underordnede spørsmål som beskriver det kriteriet/institusjonen omhandler. Når jeg analyserer partiprogrammene til de nordiske høyrepopulistiske partiene vil jeg bruke disse spørsmålene for å kartlegge partienes syn til kriteriene/institusjonene, altså til det liberale demokratiet.

4 Data og metode

For å svare på oppgavens problemstilling har jeg valgt å bruke tekstanalyse av de nordiske partienes programmer. Ved hjelp av idéanalyse, er det mulig å gå i dybden av partienes ideologi. I første del av kapittelet vil jeg begrunne valg av datamateriale, som altså er partiprogrammer. Jeg har konsentrert meg om partiprogrammene fra 2000 frem til i dag. I andre del av kapittelet vil jeg gå dypere inn på hva idéanalyse er og hvorfor idealtyper egner seg som analytisk verktøy. Idealtypene dannes med utgangspunkt i Robert Dahls teoretiske beskrivelse av liberalt demokrati, som jeg redegjorde for i teori-kapittelet. Til slutt vil jeg, med en tabell, operasjonalisere idealtypen slik at den blir gjenkjennelig i partiprogrammene.

4.1 Datautvalg – partiprogrammer

Partiprogrammer er nyttig kilder for analyse av partiers holdninger fordi de representerer partienes ideologi og politiske standpunkt. De er formulert av partiene selv, og uttrykker hva partiene ønsker å gjennomføre. Derfor er partiprogrammer det nærmeste man kommer et partis politikk, fordi prosessen bak inkluderer deltagelse av partimedlemmer. Andrea Volkens peker på partiprogrammer som et suksessfullt datamateriale i statsvitenskap. Fordi partiprogrammer er laget av rådmenn eller partieliten og er juridisk ratifisert. De er derfor autoritative kunngjøringer av partiets preferanser, og representerer partiet som en kollektiv aktør. Videre representerer partiprogrammer partiets politikk og ideologiske ståsted (Volkens, 2009: 235). Volkens peker også på at partiprogrammer som regel blir utgitt regelmessig (Volkens, 2009: 235). Dette gjør at man kan observere endringer i partiets politiske preferanser og standpunkter over tid.

Selv om partiprogrammer som datamateriale gir et godt overblikk over partiers syn knyttet til ulike politiske spørsmål, finnes det også begrensninger knyttet til dem. Partiprogrammer er, som før nevnt til for å representere et partis ideologi, men også for å tiltrekke seg velgere. Det kan føre til at partiene utelukker holdninger og standpunkter, som fremstår som politisk ukorrekt, i sine program. Ifølge Cas Mudde (1995) er dette mer sannsynlig for høyrepopulistiske partier. Han påpeker at valgprogrammene til disse partiene derfor ikke er tilstrekkelige som kilder. Siden partiprogrammer er til å for å tiltrekke velgere og etablere en offentlig partiprofil, vil disse partiene utelate sine mest radikale standpunkter (Mudde, 1995:

208). Det kan derfor være sannsynlig at Sverigedemokratene, Sannfinnene, Fremskrittspartiet og Dansk Folkeparti unnlater å være helt ærlige i partiprogrammene sine. Oppgavens mål er å undersøke disse partienes syn på det liberale representative demokratiet, som det er bred konsensus om i disse landene. Det kan derfor hende partiene unnlater å avsløre sine syn på det politiske systemet, av frykt for å miste velgere og fremstå som udemokratiske. På den andre siden kan slike holdninger også appellere til velgere, spesielt i samfunn hvor befolkningen føler seg oversett av partieliten og hvor demokratiet svikter ved å ikke fange opp deres holdninger. Partiprogram som appellerer til antidemokrati eller endring av demokratiet, kan være attraktivt i en slik forbindelse. Det kan også finnes syn innad i partiene som ikke blir nedfelt i partiprogrammene. Til tross for disse metodiske svakhetene tar jeg utgangspunkt i at partienes syn på demokratiet er nedfelt i de respektive partiprogrammene.

4.1.1 Valg av partier og partiprogram

Sverigedemokratene, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet er analyseenheter i oppgaven. Disse partiene er valgt fordi de til sammen utgjør den høyrepopulistiske partifamilien i Norden (Jupskås, Jungar, 2014: 215). Årsaken til oppgavens fokus på Norden er at de alle tilhører den *nordiske modellen*, og følgelig er sammenlignbare. Den nordiske modellen kjennetegnes av en generøs og universell velferdsstat, små klasseforskjeller, sterk sosialdemokratisk tradisjon, og en stor tillit til politiske institusjoner (Ødegård, 2012). Dette er elementer som er forankret i det nordiske liberale demokratiet, og skiller seg fra resten av Europa. Det er interessant å få innblikk i hvordan disse partiene over tid kan påvirke demokratiet og velferdsstaten, sett at de har syn som er inkompatible med de etablerte institusjonene i Norden.

Alle partienes programmer består av flere ti-talls sider med beskrivelser av partienes ideologiske grunnlag, prinsipper og politiske standpunkter innenfor ulike områder som helse, utdanning, rettigheter og demokrati. Partiprogrammene er alle fra 2000-tallet. Det er Sverigedemokraternes prinsippprogram fra 2011, Fremskrittspartiets prinsippprogram og handlingsprogram for perioden 2013 til 2017, Sannfinnernes partiprogram fra 2011 og 2015 og Dansk Folkepartis prinsippprogram fra 2002 og arbeidsprogram fra 2009. Disse partiprogrammene er valgt ut fordi at de ble brukt i den tidsperioden partiene gjorde noen av sine beste valg. Med det menes valg der partiene for første gang kom i regjering eller fikk

mange mandater i parlamentet. I Danmark gjelder dette stortingsvalget i 2015 da Dansk Folkeparti gjorde sitt beste valg noensinne (Sandvik, 2015). For Sannfinnene er det stortingsvalget i 2015 da de kom i regjering for første gang. Partiprogrammet fra 2011 vil også bli brukt fordi det dekker politiske områder som ikke blir nevnt i partiprogrammet fra 2015. I Norge er det stortingsvalget i 2013 da Fremskrittspartiet kom i regjering for første gang. For Sverigedemokratene gjelder det valget i 2014, da det ble det tredje største partiet. Med Sannfinnene og FrP sittende i regjering, og Dansk Folkeparti og Sverigedemokratene(isolert) med mange representanter i sine nasjonale parlamenter, vil deres politikk ha innflytelse i den politiske beslutningsprosessen. Med tanke på en utbredt konsensus blant velgere og politiske partier om representativt demokrati og liberale friheter vil det være relevant, nå som de høyrepopulistiske partiene har fått økt innflytelse i beslutningsprosessen, og se om disse partiene deler samme syn. Dersom det viser seg at de ønsker en endring av det liberale og representative demokratiet, vil det ha større betydning når de er ved makten enn som ubetydelige små partier. For å undersøke dette har jeg tatt i bruk idéanalyse.

4.2 Idéanalyse og idealtyper

Siden jeg skal kartlegge Sverigedemokratenes, Sannfinnenes, Fremskrittspartiets og Dansk Folkepartis syn på det liberale representative demokratiet gjennom partiprogrammer, er det aktuelt å bruke en idéanalyse. Idéanalyse er en kvalitativ analyse av ideers tilstedeværelse i tekst med fokus på fortolkning. Formålet med en idéanalyse er å kartlegge teksters innhold, det vil si ideene som finnes i teksten (Bratberg, 2014: 61). En idé kan defineres som en tankekonstruksjon med en større kontinuitet enn flyktige inntrykk. Ideer kan være en forestilling om virkeligheten eller en forestilling om hvordan man bør handle (Bergström og Boréus, 2000: 149). I en idéanalyse står fortolkning sentralt, noe som gir mulighet til å ta høyde for konteksten ideene eller ordene står i. Fortolkning gjør det mulig å gå bakenom det observerbare i teksten og fange opp underliggende ideer (Bratberg, 2014: 21). Dette gjøres ved at forskeren forsøker å lese mellom linjene i teksten. Å bruke fortolkning når man analyserer partiprogrammer, kan være nyttig med tanke på at ikke alle holdninger og politiske preferanser kommer fullt til uttrykk i et partiprogram. Gjennom fortolkning vil man kunne å fange opp det usagte og uobserverbare i teksten ved hjelp av å kontekstualisere. Dette kan, på den andre siden, være svakhet fordi det innebærer en subjektiv tolkning av budskapet i teksten. Dette kan føre til at forskerens tolkning misforstår partiets faktiske syn. I

forbindelse med høyrepopulistiske partiers syn på det liberale representative demokratiet, vil deres syn komme til uttrykk både som observerbare og uobserverbare ideer i partiprogrammene. For å kunne finne disse ideene må man se det i lys av hva et liberalt representativt demokrati er. I teorikapittelet definerte jeg liberalt representativt demokrati ved hjelp av Robert Dahls fem kriterier for et fullverdig demokrati og hans syv institusjoner for det han kaller «polyarchy». «Polyarchy» kan som sagt anses som synonym til liberalt representativt demokrati. Disse kriteriene vil bli brukt som verktøy i analysen ved hjelp av en av idéanalysens teknikker, nemlig idealtyper.

Idealtyper kan defineres som en form for tankekonstruksjon, og er ikke en beskrivelse eller avbildning av virkeligheten. Idealtyper fungerer heller som et analytisk verktøy som virkelige fenomener og den empiriske virkelighet kan måles opp mot og sammenlignes med (Bergström og Boreus, 2000: 158). De fungerer, med andre ord, som en standard for hvordan ting bør eller kan være. Hensikten med idealtyper er å definere et sett sentrale egenskaper som avbilder en idé eller et fenomen (Bratberg, 2014: 67). Idealtyper fungerer som et analytisk verktøy ved at man ved hjelp av sekundærlitteratur utformer et sett egenskaper som er uttrykk for et bestemt fenomen eller tradisjon (Bratberg, 2014: 68). Disse egenskapene utgjør til sammen idealtypen. En fordel med å bruke idealtyper som analyseverktøy er at det strukturerer og legger premissene for analysen. Det er en deduktiv fremgangsmåte hvor egenskapene blir utarbeidet før analysen. Egenskapene definerer hva vi leter etter i teksten (Bratberg, 2014: 73). Idealtyper fungerer derfor som et slags filter som legges over tekstmaterialet. Svakheten med en slik fremgangsmåte er at siden man har laget rammene for analysen og hva man ser etter, vil man risikere at andre ideer ikke blir plukket opp. Analysen begrenser seg bare til idealtypen og låser seg til noen få ideer, samtidig som man utelukker andre ideer som kunne vært relevante. Teksten får derfor ikke «tale» selv og forskeren leter etter empiri som passer til sin idealtipe. Dette kan gi et validitetsproblem dersom forskeren i for stor grad er subjektiv, slik at tekstens faktiske budskap ikke kommer frem. Dette kan være en svakhet ved oppgaven når jeg skal kartlegge de nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale representative demokratiet. I analysen vil Robert Dahls fem kriterier for demokrati og syv institusjoner for «polyarchy» til sammen utgjøre idealtypen for liberalt representativt demokrati. Disse vil kunne definere og legge premissene for hva jeg leter etter i partiprogrammene. Det kan videre føre til at jeg tolker det som står i partiprogrammene i for stor grad utfra min idealtipe, noe som gjør at jeg feiltolker partienes faktiske holdninger og overser andre synspunkter som kunne vært relevant. Oppgaven vil da mislykkes i å måle det

den var tiltenkt å måle (Bergström og Boreus, 2000: 170). På den andre siden vil en slik fremgangsmåte gi bedre reliabilitet ettersom idealtypene definerer hva man skal se etter i teksten (Bergström og Boréus, 2000: 172). Det vil være mulig for andre forskere å etterprøve, fordi rommet for tolkning blir mindre med bruk av idealtyper dannet utfra sekundærlitteratur. På den andre siden spiller tolkning en stor rolle i idéanalytiske teknikker, så reliabiliteten vil aldri være optimal. Likevel vil den være sterkere her, med bruk av idealtyper og en deduktiv fremgangsmåte, enn i en studie som går induktivt til verks.

4.3 Operasjonalisering av idealtypene

For å anvende idealtypen for analysen er det nødvendig å operasjonalisere kriteriene og institusjonene, slik at de blir gjenkjennelige i partiprogrammene. Idealtypen tar, som nevnt, utgangspunkt i Dahls teoretiske konsept for liberalt representativt demokrati. Gjennom en operasjonalisering gjør man den teoretiske definisjonen gjenkjennelig i teksten, partiprogrammet, i form av ideer, begreper og setninger. Dette gjøres ved å ta de mest sentrale trekkene ved kriteriene og institusjonene for et liberalt demokrati og gjøre dem målbare. Dette gjør jeg gjennom å formulere kriteriene og institusjonene til noen spørsmål, som jeg presenterer i tabell 3. Siden flere av kriteriene har likhetstrekk med noen av institusjonene til Dahl, vil jeg legge sammen disse til en og samme egenskap. Dette gjelder kriteriet *effektiv deltagelse* og institusjonen *ytringsfrihet*, som begge handler om at folket må ha mulighet til å uttrykke sine preferanser og meninger uavhengig av meningens innhold. Det samme gjøres for *likhet i valg* og *frie og rettferdige valg*, som defineres ved at alle borgernes stemmer i valg må veies like tungt, og at borgerne skal kunne stemme på hvem de vil uten å bli utsatt for tvang. Videre gjelder det kriteriet *opplyst innsikt* og institusjonen *alternativ informasjonskilder*. Her er det snakk om at borgerne må ha tilgang til alternativ informasjon og flere ulike synspunkter. De må være opplyst om hva slags alternativer som eksisterer og om antatte konsekvenser av de ulike alternativene. Jeg har også slått sammen kriteriet *kontroll over dagsorden* sammen med institusjonen *valgte beslutningstakere*. Disse to kan på mange måter virke motstridende. Jeg oppfatter *kontroll over dagsorden* som å ha mye til felles med direkte demokrati, fordi den forutsetter at borgerne skal ha siste ord i beslutninger som omhandler dem (Dahl, 1989: 113). *Valgte beslutningstakere* peker mer mot indirekte makt til folket, siden befolkningen skal stemme på personer de ønsker skal representere deres interesser. Det utgjør derfor essensen i representativt demokrati. *Kontroll over dagsorden* og *valgte beslutningstakere* kan komme i konflikt med hverandre, fordi et fullverdig direkte

demokrati indikerer at folket tar alle beslutningene på egen hånd gjennom folkeavstemninger. På den andre siden trenger ikke *kontroll over dagsorden* være i strid med *valgte beslutningstakere*. Dersom folket ikke vedtar alle beslutninger på egen hånd, men delegerer noe av makten til administrasjonen, vil både institusjonen og kriteriet bli oppfylt. Universell *stemmerett* er slått sammen med *rett til å delta og stille til valg* og *inkludering*. Disse forutsetter at alle borgere skal ha lov til å stille til valg og til å stemme. I tillegg definerer *inkludering* hvem som er borgerne og hvem som har krav på rettighetene som er nevnt i de andre kriteriene og institusjonene. Dahls institusjon *organisasjonsfrihet* står alene i operasjonaliseringen.

Idealtipe: Liberalt representativt demokrati

Egenskaper	Operasjonaliserte egenskaper
Effektiv deltagelse og ytringsfrihet: Borgerne må ha lov til å uttrykke sine meninger fritt, uavhengig av meningens innhold.	Er partiet opptatt av å gi borgerne ytringsfrihet? Tillater de at alle borgere får uttrykke sine meninger fritt, uavhengig av om meningen inneholder kritikk av staten, politikken, ideologien, partiet eller regjeringen?
Likhet i frie valg: Borgerne må selv ha lov til å velge hvem de vil stemme på. Enhver stemme må veies like tungt og vurderes likt i valg.	Er partiet opptatt av å sikre borgerne stemmerett, og frihet til å stemme på hvem de vil? Anser partiet borgerne som likeverdige, hvor enhver stemme betyr like mye?
Opplyst innsikt og alternative informasjonskilder: Borgerne må ha tilgang på informasjon og flere politiske ståsteder. De må være opplyst om hva slags alternativer som eksisterer og om antatte konsekvenser av de ulike alternativene.	Er partiets politikk synlig for borgerne? Gir de klar beskrivelse av politiske interesser, mål, midler og konsekvenser? Er partiet opptatt av å sikre pressefrihet, og gi tilgang på alternative informasjonskilder slik at borgerne finne informasjon gjennom flere kanaler?
Kontroll over dagsorden/ valgte beslutningstakere: Folket skal ha siste ordet i politiske beslutninger. Borgerne skal velge ut de personene de ønsker skal vedta politiske beslutninger.	Garanterer partiet borgerne endelig beslutningsmakt over politiske beslutninger? Skal borgerne få velge ut de personene som skal vedta beslutninger på folkets vegne? Representerer beslutningstakerne folkets interesser?
Organisasjonsfrihet: Borgerne har rett til å forme uavhengige foreninger, organisasjoner, interessegrupper og politiske partier	Tillater partiet borgerne til å forme politiske partier, organisasjoner, foreninger, protestgrupper o.l ?
Inkludering, universell stemmerett, rett til å delta og stille til valg: Subjekter av statens lover skal få delta i utformingen av de lover de er underlagt. Folket omfatter alle voksne mennesker, bortsett fra gjennomreisende og mentalt syke. Folket skal kunne stemme og stille til valg og ha tilgang på diverse borgerrettigheter.	Går alle voksne mennesker, som er subjekter for statens lover, inn under demoen/folket? Får de stille til valg og stemme ved valg? Har hele befolkningen tilgang på borgerrettigheter?

Tabell 3: Operasjonaliserte egenskaper

Det er viktig å poengtere at de nordiske høyrepopulistiske partiene ikke må ha alle kjennetegnene tilstede, for å kunne regnes som å ha demokratiske holdninger. Ifølge Mudde (1995) er det opp til forskeren selv å avgjøre hva slags egenskaper som det skal legges vekt på (Mudde, 1995: 218). Samtidig anser jeg nærværet av alle egenskapene som essensielt hos

et parti som har demokratiske holdninger. På den andre siden er det ikke nødvendigvis slik at partiene enten har nærvær av egenskapen eller har fravær av den. De operasjonaliserte egenskapene finnes i ulik grad i partienes holdninger – det finnes derfor en gråsoner. På bakgrunn av det vil jeg dele nærværet av egenskapene inn i liten grad, delvis og i stor grad.

Jeg vil anta at de operasjonaliserte egenskapene måler de ideene jeg ønsker å måle. Operasjonaliseringene er avgrenset i form av at de stiller direkte spørsmål som dekker de teoretiske konseptene. Dette vil føre til at jeg begrenser meg til informasjon som svarer på spørsmålene. Ulempen kan være at ettersom jeg bare leter etter informasjon som svarer direkte på spørsmålene, vil jeg overse informasjon som svarer implisitt på spørsmålene. På den andre siden legger idéanalyse opp til tolkning. Dette gir meg frihet til å tolke informasjon som ikke direkte svarer på de operasjonaliserte spørsmålene, men som likevel kan gi svar på det jeg leter etter. På bakgrunn av det vil jeg konkludere med at begrepsvaliditeten er god (Grønmo, 2010:232).

4.4 Ytre validitet

Ytre validitet refererer til om resultatet kan generaliseres til å gjelde andre utvalg enn partiene i analysen. Dersom funnene i oppgaven blir de samme i andre populasjoner, i dette tilfellet hos andre partier, vil de ha god ytre validitet (Bryman, 2012: 48). Jeg vil anta at resultatene fra analysen, det vil si hva slags syn partiene har på det liberale representative demokratiet, vil kunne være relevant for høyrepopulistiske partier i andre land. Den høyrepopulistiske partifamilien er stor og har godt fotfeste flere steder i Europa, og vil trolig derfor dele flere egenskaper. Derfor er det grunn til å anta at deres syn på det liberale representative demokratiet også er det samme. På den andre siden vil det i ulik grad eksistere ideologiske og politiske forskjeller mellom partiene, noe som kan føre til at deres syn på demokratiet ikke blir det samme. Samtidig vil det også kunne finnes politiske forskjeller mellom de nordiske høyrepopulistiske partiene, som igjen kan føre til at hver av dem får ulike syn knyttet til det liberale representative demokratiet. Ulikhetene mellom Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet og Sannfinnernes kom frem i presentasjonen av partiene i kapittel 2. Der kan man for eksempel se at Sverigedemokratenes politiske holdninger er mer ekstreme enn Fremskrittspartiets holdninger. Dette er med på å gjøre utvalget mitt mer representativt, og gjør det mer sannsynlig å generalisere til andre partier i Europa. Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Sannfinnene kan være representative for de mer

radikale høyrepopulistiske partiene, og Frp kan være eksempel for de mer moderate høyrepopulistiske partiene.

Samtidig som funnene mine kan være relevante for høyrepopulistiske partier i andre land, er generaliseringen likevel begrenset. Man må i stor grad skille mellom vesteuropeiske og østeuropeiske land. Når man snakker om likheter i den høyrepopulistiske partifamilien, gjelder dette hovedsakelig partiene i Vest-Europa. Sarah de Lange påpeker blant annet at høyrepopulistiske partier i Vest-Europa står for en sterk velferdsstat og en progressiv skattelegging (Jupskås, Jungar, 2014: 219), mens ytre høyrepartier i Øst-Europa er mer radikale. De har mer ytterliggående holdninger som bygger på en mer ekstrem kamp mot etablerte demokratiske institusjoner (Bro-Jørgensen, 2010). De grunnleggende forskjellene mellom høyrepopulistiske partier i Vest-Europa og Øst-Europa begrenser muligheten for generalisering. Et annet faktum er de fundamentale forskjellene mellom demokratiet i Øst og Vest. Vest-Europa har hatt lang tradisjon for representativt og liberalt demokrati, og det er godt integrert i den vesteuropeiske kulturen og tankegangen. I disse statene har representativt demokrati kombinert med liberale friheter og rettigheter vært den dominerende formen for styre (Zakaria, 1997: 22). Det er denne formen for demokrati Robert Dahl observerte og som dannet utgangspunkt for hans utforming av teorien *polyarchy*. I Øst-Europa har landene vært preget av autoritære regimer og konflikter. Det representative og liberale demokratiet er dermed ungt, og korrupsjon og klientisme er fortsatt en del av det politiske systemet (Markowski, 2015). Denne grunnleggende forskjellen i demokrati utgjør en hindring i å kunne generalisere oppgavens funn til stater utenfor Vest-Europa. Samtidig kan det diskuteres om de nordiske demokratiene kan sammenlignes med det vestlige demokratiet. Norden har, i motsetning til andre land i Vest-Europa, en stor og universell velferdsstat, samt en lang sosialdemokratisk tradisjon hvor klasseløshet og likhet står sentralt (Jakobsen, 2008). Dette kan bidra til at holdningene til demokrati i Norden er ulike fra andre land i Vest-Europa. På den andre siden har de vesteuropeiske statene også velferdsordninger og flere av de høyrepopulistiske partiene der har, i likhet med Norden, velferdssjåvinistiske holdninger. Dette kan bety at holdninger til velferdsstaten er like sentral i de andre landene i Vest-Europa som i Norden. På bakgrunn av det antar jeg at oppgavens resultater vil kunne generaliseres til andre høyrepopulistiske partier i Vest-Europa.

5 Empirisk analyse

Dette kapittelet har som formål å svare på problemstillingen «hva slags syn har de nordiske høyrepopulistiske partiene på det liberale representative demokratiet, og er det noen forskjell i syn mellom partiene?». Ved hjelp av den operasjonaliserte idealtypen fra Robert Dahls demokratiteori kombinert med partiprogrammene, vil jeg kunne kartlegge de nordiske partienes syn på det liberale representative demokratiet. Ut fra hva tidligere forskere har skrevet, er det tydelig at det ikke finnes et fasitsvar. Det har blitt argumentert for at høyrepopulistiske partier undergraver viktige demokratiske verdier slik som politisk diskusjon, mangfold, parlamentarisme og inkludering. Samtidig blir det diskutert at høyrepopulistiske partier forsterker demokratiet, blant annet gjennom deres krav om mer direkte demokrati.

Hovedanalysen vil bli disponert etter kriteriene og institusjonene til Dahl, slik jeg presenterte dem i metode-kapittelet. Et sentralt og overordnet spørsmål som går igjen i alle kriteriene, er hvem som er borgerne. For å avklare hvem som har krav på de demokratiske og liberale rettighetene, starter analysen med *inkludering, universell stemmerett og rett til å delta og stille til valg*. Videre vil analysens rekkefølge være, *effektiv deltagelse og ytringsfrihet, opplyst innsikt og alternative informasjonskilder, organisasjonsfrihet, kontroll over dagsorden og valgte beslutningstakere*, og til slutt *likhet i frie valg*. Sammen med sitater fra de aktuelle partiprogrammene vil jeg prøve å svare på oppgavens problemstilling.

5.1 Inkludering, universell stemmerett og rett til å delta og stille til valg

Inkludering går ut på at alle voksne mennesker som er underlagt en stats lover og politikk, med unntak av gjennomreisende og mentalt tilbakestående, skal defineres som medborgere av den staten. Borgerne skal inkluderes i beslutningsprosessen og ha tilgang på borgerrettigheter som finnes i de andre kriteriene og institusjonene til Dahl (Dahl, 1989: 129). Kriteriet må imidlertid ses i lys av at det i moderne rettstater i dag skilles mellom ulike former for medborgerskap (Brochmann, 2004: 353). I T.H Marshalls medborgerskaps-modell skiller han mellom medborgerskap i den politiske sfære, sivile sfære og sosiale sfære (Marshall, 1950: 30). Dette innebærer at *inkluderings*-kriteriet blir oppfylt dersom alle voksne mennesker, som er underlagt en stats lover, har medborgerskap i de tre sfærene.

Marshall beskriver den politiske sfære som å bestå av politiske rettigheter slik som stemmerett og retten til å stille til valg (Marshall, 1950:30). Dette kan sammenlignes med Dahls institusjoner *universell stemmerett* og *retten til å delta og stille til valg*. Dahl mener at alle borgere skal ha tilgang på disse rettighetene slik at de kan delta i beslutningsprosessen. Disse institusjonene blir imidlertid ikke oppfylt i dagens moderne stater, ettersom det stilles krav om statsborgerskap for å bli inkludert i den nasjonale beslutningsprosessen. Dette betyr også at *inkludering* av alle voksne i den politiske sfære ikke blir oppfylt. For å få statsborgerskap i de nordiske landene stilles det i Danmark krav om å ha bestått prøver i dansk språk, samfunn, kultur og historie, avskaffet tros- og lojalitetserklæring til Danmark, samt hatt oppholdstillatelse i landet i minst seks år (Nordisk samarbeid, Dansk statsborgerskap). For å få tilgang til statsborgerskap i Norge må man ha oppholdt seg i landet i syv år og gjennomført opplæring i norsk og samfunnskunnskap (Une, statsborgerskap). For å få finsk statsborgerskap må man ha bodd uavbrutt i Finland i fem år, eller fire år dersom søkeren viser å ha gode ferdigheter i finsk eller svensk. I tillegg er det en forutsetning at søkeren kan forsørge seg selv (Nordisk samarbeid, Finsk statsborgerskap). Sverige har krav om bopel i landet i fem år (Migrationsverket, medborgarskap for vuxna). I alle landene kreves det at søkerne ikke har vært straffedømt.

Medborgerskap i den sivile sfære gir tilgang på liberale og individuelle rettigheter slik som religionsfrihet, yringsfrihet, organisasjonsfrihet, informasjonsfrihet. Disse kan sammenlignes med enkelte av Dahls borgerrettigheter som finnes i de andre kriteriene og institusjonene hans. Det siste medborgerskapet Marshall opererer med er medborgerskap i den sosiale sfære. Her blir individet tildelt sosiale rettigheter og økonomisk trygghet (Marshall, 1950: 30). Marshall mener at felles sosiale rettigheter ville motvirke ulikhet, både sosialt og økonomisk, og dermed skape fellesskapsfølelse. Dette hevder Marshall ville forsterke borgernes bruk av politiske rettigheter (Marshall, 1950: 30). For at Dahls *inkluderings*-kriterium skal bli oppfylt må derfor alle voksne, med unntak av gjennomreisende og mentalt syke, som er underlagt en stats lov, bli inkludert den politiske sfære, sivile sfære og sosiale sfære.

For å avklare om Sverigedemokratene, Sannfinnene, Fremskrittspartiet og Dansk Folkeparti oppfyller *inkluderings*-kriteriet til Dahl, vil jeg dele diskusjonen inn i to deler.

Den første delen vil undersøke hvem partiene inkluderer i den politiske sfære og beslutningsprosessen, det vil si hvem de garanterer *universell stemmerett* og *retten til å delta*

og stille til valg. Siden krav om statsborgerskap er allment i disse landene, vil det være relevant å se på hva slags statsborgerskapskrav partiene stiller når det gjelder nasjonale valg. Neste del vil undersøke hvem partiene inkluderer som borgere i den sosiale sfære, det vil si velferdsstaten. Partienes holdninger til hvem som skal ha medborgerskap i den sivile sfære vil bli diskutert under hvert av de andre kriteriene, ettersom de sivile rettighetene er de samme som kriteriene til Dahl. Dette er organisasjonsfrihet, ytringsfrihet og alternative informasjonskilder.

5.1.1 Hvem blir inkludert i den politiske beslutningsprosessen?

For å bli inkludert i den nasjonale beslutningsprosessen krever Dansk Folkeparti at man «(...) tilslutter sig Danmarks Riges Grundlov og som værdsetter og efterlever demokratiske spilleregler, hvilket også betyder, at de respekterer vedtagne love og regler og ikke sætter fremmede religiøse forskifter højere end de demokratiske beslutninger» (DF, 2009: 31). Med dette krever Dansk Folkeparti at man må følge danske lover og spilleregler for å inkluderes som borger i den politiske sfære. Sett i lys av Dahl er dette innenfor demokratiske rammer fordi det plikter folk til å følge de lover de selv skal bli med på å utforme. Samtidig sier Dansk Folkeparti videre at for å få statsborgerskap må man også oppfylle språk- og ferdighetskrav «(...)de udlændinge, der får dansk indfødsret, kan tale dansk på et vist niveau samt har et grundlæggende kendskab til Danmark og danske samfundsforhold» (DF, 2009: 32). Ut fra inkluderings-kriteriet kan det argumenteres for at et slikt krav er udemokratisk. Slike kunnskaper vil det ta tid å tilegne seg, noe som betyr at man over lenger tid må være underlagt lover en ikke er med å utforme. På den andre siden er ikke dette kravet strengere enn den danske statsborgerlovgivningen. Dansk lovgivning stiller, som nevnt, krav om kunnskap i dansk historie, kultur, språk og samfunn. Det betyr at Dansk Folkepartis standpunkt ikke er mer ekskluderende enn de andre danske partiene. Samtidig har Dansk Folkeparti vært støtteparti for regjeringen periodevis siden 2001, og de har således hatt innflytelse på den danske statsborgerskapslovgivning. Dette kommer til uttrykk i Dansk Folkepartis program der partiet påpeker at det var for enkelt å oppnå dansk statsborgerskap før 2001, fordi det blant annet ikke ble stilt krav om språkkunnskaper (DF, 2009: 31). «Efter 2001 har Dansk Folkeparti haft afgørende indflydelse på betingelserne for at få dansk indfødsret» (DF, 2009: 32). Dette betyr at Dansk Folkeparti har stått for en strengere statsborgerskapslovgivning enn de andre politiske partiene i Danmark. Anders Widfeldt (2015) påpeker at Dansk Folkeparti var ledende i å gjøre politikken mer restriktiv (Widfeldt,

2015: 135). Tatt med i betraktning partiets fremmedfiendtlige holdninger, kan det tolkes som at partiet ønsker å ekskludere innvandrere og minoriteter fra å ta del i den politiske sfære. «(...) *tilstrømningen af mennesker fra fremmede kulturer må ophøre som den første betingelse for at komme videre med en forstandig integrationspolitik*» (DF, 2009: 27). Kravene Dansk Folkeparti har vært pådriver for vil være mer utfordrende å oppfylle for en fra Midtøsten enn en fra Sør-Europa. Det kan derfor tolkes som at disse kravene er laget for å gjøre det vanskelig for innvandrere fra tredjeverdens-land å bli medborger i den politiske sfære.

Dansk Folkepartis ekskluderende holdninger til innvandrere blir videre forsterket gjennom deres regler for hvem som kan stemme og stille i kommunale valg. «(...) *kun danske og nordiske statsborgere, der har haft fast ophold her i landet i tre år, skal have valgret og være valgbare ved kommunevalg. Andre udenlandske statsborgere skal ikke kunne deltage i kommunale valg eller kunne opnå valg*» (DF, 2009: 12). Dette er strengere enn hva som er kravet i dag. Dagens regler sier at alle som har bodd i Danmark i minst tre år og som bor i den kommunen det er valg, har rett til å stemme og stille til valg i denne kommunen (Nordisk samarbeid, statsborgerskap i Danmark). Med dette kravet signaliserer Dansk Folkeparti at utlendinger som bor i Danmark ikke skal ha rett til å delta i beslutningsprosessen. Dette fremstår som ekskluderende og strider imot institusjonene *universell stemmerett* og *retten til å delta og stille til valg*. Det kan imidlertid argumenteres for at en utenlandsk statsborger er en «gjennomreisende» i Danmark. Siden personen har statsborgerskap i et annet land kan det bety at vedkommende er på midlertidig opphold. Ifølge Dahl vil ikke dette være udemokratisk, fordi gjennomreisende har ikke rett til å delta i beslutningsprosessen. Dansk Folkeparti tillater likevel statsborgere fra andre nordiske land å stemme ved kommunale valg i Danmark. Derfor er ikke argumentet om gjennomreisende gyldig. Det kan tyde på at Dansk Folkeparti ekskluderer utenlandske borgere fra å stemme, fordi de vil hindre meningsmangfold og et multikulturelt politisk samfunn. På bakgrunn av Dansk Folkepartis strenge statsborgerskapskrav og at partiet vil ekskludere utenlandske borgere fra å stemme og stille til kommunale valg, vil jeg konkludere med at partiet er ekskluderende. Derfor vil jeg fastslå at Dansk Folkeparti i liten grad oppfyller kravet om *inkludering, universell stemmerett* og *retten til å delta og stille til valg*.

For å bli medborger i den politisk sfære i Sverige krever Sverigedemokratenes at man har kjennskap til det svenske samfunn og språk, samt oppholdt seg lenger i

landet. «*Grundläggande krav för att kunna erhålla svenskt medborgerskap skall vara att man varit bosatt i landet under en längre tid och att man under denna tid visat att man är lojal med Sverige, respekterar svenska lagar och övriga sänhallsregler, att man har lärt sig det svenske språket och skaffat sig grundläggande kunskaper om svensk historia och svenskt samhällsliv*» (SD, 2011: 16). Dette er strengere enn den svenske statsborgerskapslovgivningen, og går i konflikt med kriteriet om *inkludering*. Kravet om at man må bo lenger i en stat før man blir berettiget statsborgerskap betyr at folk i lenger tid må være underlagt politikk de ikke har innflytelse over. Det kan på mange tolkes som at Sverigedemokratene vanskeliggjør prosessen for statsborgerskap fordi de vil hindre politisk meningsmangfold. «*Vi ser således förekomsten av en gemensam(felles) nationell och kulturell identitet bland befolkningen i staten som en av de mest grundläggande hörnstenarna i en stark och väl fungerande demokrati*»(SD,2011:6). Ifølge Dahl er det en fordel med flere varierte interesser og preferanser i beslutningsdannelsen, fordi det bidrar til å gjøre politikken mer inkluderende (Dahl, 1971: 23-26). Når Sverigedemokratene gjør det vanskelig for innvandrere å delta i beslutningsprosessen vil det føre til skjev deltagelse. Dette medfører at innvandreres verdier og interesser ikke fanges opp i beslutningsfatningen, og at politikken som følge av dette ikke reflekterer denne gruppens interesser. Det er midlertid tydelig at Sverigedemokratene ikke er enig i denne oppfatning, fordi de mener demokratiet baseres på kulturell og nasjonal likhet. Dette synet blir videre forsterket av Sverigedemokratenes positive holdning til assimilering av innvandrere. Det kan tolkes som at partiet vil inkludere innvandrere i beslutningsprosessen dersom de assimileres, noe som betyr at en med «*(...) icke-svensk bakgrund som talar flytande svenska, oppfattar sig själv som svensk, lever i enlighet med den svenska kulturen, ser den svenska historien som sin egen och känner större lojalitet med den svenska nationen än med någon annan nation*» (SD, 2011: 15). I likhet med Dansk Folkeparti gjør Sverigedemokratene det vanskelig for innvandrere å bli medborgere i den politiske sfære. Deres statsborgerskapslovgivning virker mer ekskluderende enn den gjeldende praksisen i Sverige. Jeg konkluderer derfor med at Sverigedemokratene i liten grad oppfyller Dahls krav om *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*.

I Fremskrittspartiets valgprogram stiller partiet krav om språk- og ferdighetskrav. «*For å bli norsk statsborger og for å få stemmerett, bør det i hovedsak stilles krav om selvforsørgelsesevne, samfunnsforståelse og tilstrekkelige norskkunnskaper*» (Frp, 2013: 39). Dette er ikke strengere enn hva som er norsk statsborgerskapslovgivning. Samtidig har Frp i

lengre tid stått for en eksklusiv statsborgerrett, og opp gjennom årene kommet med forslag om innstramning (Brochmann, 2002: 47). Dette kan tyde på at Frp ønsker å gjøre det vanskeligere for utlendinger å bli en del av den politiske sfære. Dette strider mot kriteriet om *inkludering* siden innvandrere må oppfylle flere krav, noe som medfører at det tar lenger tid før de får ta del i utformingen av lover de selv er underlagt. Denne ekskluderende holdningen blir videre forsterket gjennom Frps krav om lenger botid «*det må også stilles krav om minimum ti års botid, regnet fra tidspunktet for innvilgelse av søknad om oppholdstillatelse*» (Frp, 2013: 39).

Frps restriktive syn på hvem som får medborgerskap i den politiske sfære går igjen i deres minoritetspolitikk. Der skriver partiet at de ønsker å legge ned Sametinget. Frp begrunner dette i at samer og andre gruppers interesser blir ivaretatt gjennom de ordinære demokratiske organene, og derfor er det ikke nødvendig med særbehandling. «*Ingen av grupperingene skal særbehandles på bakgrunn av språk eller etnisitet. De politiske avveiningene må følge de samme prinsipper som overfor andre sammenlignbare næringer i Norge*» (Frp, 2013: 85). Dette kan tolkes som mer demokratisk fordi en nedlegging av Sametinget vil føre til at hele befolkningen får lik innflytelse. Med dagens ordning er det bare samer som får stemme til Sametinget selv om politikken de vedtar berører andre etniske grupper som oppholder seg i de samiske kjerneområdene (Aslaksen, 2008). Dette kan bryte med kriteriet om *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*, fordi ikke-samer som bor i samiske områder blir berørt av beslutninger de selv ikke har innflytelse over. På bakgrunn av det kan det sies at Frps standpunkt fører til et mer demokratisk samfunn. På den andre siden tilhører samene en liten gruppe i samfunnet som lett kan bli undertrykt av majoritetens interesser, og dermed bli offer for «majoritetstyranniet» (Federalist, 1788). Det å fjerne Sametinget kan derfor fjerne samenes mulighet til påvirkning og få deres interesser representert. På bakgrunn av dette kombinert med Frps statsborgerskapskrav konkluderer jeg med at partiet i liten grad oppfyller Dahls kriterium om *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*.

Sannfinnene ønsker å forlenge botiden før utdelingen av statsborgerskap. «*The period of residence in Finland, prior to the granting of citizenship, should also be lengthened – regardless of the original basis for entry – employment, humanitarian or other grounds*» (SF,2015:5). Dette indikerer at også Sannfinnene vil gjøre det vanskeligere for utlendinger å bli medborger i den politiske sfære. Det kan videre tolkes som at Sannfinnene ønsker å

innskjerpe ferdighetskravene. «*Finland must remain an open society for those who have the ability and desire to be responsible for their own affairs and live with the principle, "when in Rome, do as the Romans do"*» (SF, 2015: 7). Dette tyder på at Sannfinnene vil inkludere de som tilpasser seg den finske kultur og samfunn, men samtidig lukke samfunnet for de som ikke tilpasser seg. En slik selektiv utvelgning av hvem som får medborgerskap i den politiske sfære strider med *inkluderings*-kriteriet, ettersom det ekskluderer enkelte deler av befolkningen.

Samtidig som Sannfinnene fremstår som lite inkluderende ovenfor innvandrere, uttrykker de et ønske om å ivareta kulturen til landets etniske minoriteter. Disse består først og fremst av samer og svensker. Sannfinnene skriver: «*this variety must be recognized and supported – with encouragement for the local populations to participate in its preservation and development*» (SF, 2011:2). Det at Sannfinnene ikke krever at disse gruppene skal tilpasse seg finsk kultur, kan tyde på at partiet anser disse gruppene som medborgere, til tross for at de skiller seg ut. Samtidig fremstår Sannfinnene som ekskluderende ovenfor svensker, ettersom partiet ønsker å avskaffe svensk som obligatorisk språk i skolen. Den svenske befolkningen i Finland utgjør omkring seks prosent (Giverholt, 2009) og svensk språkundervisning er obligatorisk på skolen i minst tre år (Språkrådet, svensk). Som nevnt er et av kravene for statsborgerskap å ha kunnskaper i finsk eller svensk. Når Sannfinnene ønsker å fjerne svensk som obligatorisk språk, vil det være logisk å anta at statsborgerskapskravet om å kunne svensk også faller bort. Det vil bety at svensk språk ikke lenger utgjør en essensiell del av det å ha medborgerskap i den politiske sfære. Sannfinnenes ønske om å avskaffe svensk språk kan derfor tolkes som ekskluderende mot svensker som bor i Finland. På bakgrunn av dette og deres statsborgerskapskrav vil jeg konkludere med at partiet i liten grad oppfyller *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*.

Oppsummering

Sannfinnene, Frp, Dansk Folkeparti og Sverigedemokratene står for en politikk som er ekskluderende mot innvandrere og minoriteter. Partienes strenge statsborgerskapskrav gjør det vanskeligere for innvandrere å få medborgerskap i den politiske sfære, og dermed vanskeligere for dem å delta i den nasjonale beslutningsprosessen. Dette strider mot *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*, fordi det gjør at innvandrere i lengre tid må være subjekter for en politikk de ikke får delta i å utforme. Det vil

også føre til at politikken som dannes ikke vil reflektere innvandrernes interesser. Samtidig vil interessene til innvandrere bli representert ved kommunale valg, siden de har stemmerett der. Dansk Folkeparti er imidlertid mindre demokratisk enn de andre partiene ettersom de ekskluderer utlendinger fra å delta i kommunale valg.

Derfor konkluderer jeg med at Dansk Folkeparti i mindre grad enn de andre partiene oppfyller oppfyller *inkludering, universell stemmerett og retten til å delta og stille til valg*.

5.1.2 Hvem blir inkludert i den sosiale sfære?

I moderne velferdsstater kan man være medborger i den sosiale sfære uten en formell status som statsborger (Brochmann, 2002: 40-41). Det betyr at alle med lovlig opphold har tilgang på diverse velferdsgoder, noe som er i samsvar med Dahls kriterium om *inkludering*.

Dansk Folkeparti understreker i sitt arbeidsprogram at velferdsgoder skal bli begrenset til etniske dansker. «(...)vil arbejde for at den eksisterende velfærdsmodel fastholdes for de mennesker, som har deltageret i at skabe den, og som tilslutter sig de kulturelle forudsætninger for det danske samfund (DF, 2009: 45). Med dette ekskluderer Dansk Folkeparti den delen av befolkningen som ikke betaler skatt og som ikke er integrert. Det vil stride med *inkluderingskriteriet*, fordi partiet ekskluderer noen personer fra å bli medborgere i velferdsstaten. På den andre siden er en naturlig del av det å være beboer i en stat å betale skatt og integrere seg, derfor kan man anta at det bare er «gjennomreisende» som ikke oppfyller disse pliktene. Ifølge Dahl har ikke «gjennomreisende» rett på å forvente noe fra staten, derfor vil ikke dette være i strid med *inkludering*. Dansk Folkeparti refererer imidlertid til innvandrere flere steder i programmet og påpeker at de ikke har rett på samme sosiale rettigheter som etniske dansker. «enhver form for særbehandling af invandrere afskaffes. Det være sig offentlig betaling i forbindelse med forplejning, bolig, hospitalsbehandling, modersmålundervisning mv» (DF, 2009: 29). Dette betyr at Dansk Folkeparti fratrar innvandrere sosiale rettigheter som resten av befolkningen har tilgang på. På den måten ekskluderer partiet innvandrere fra medborgerskap i den sosiale sfære.

Dansk Folkepartis ekskludering av innvandrere fra den sosiale sfære kommer også til uttrykk i partiets politikk om asylsøkere og flyktninger. «Asylsøgere skal ikke ha ret til at tage arbejde eller til at studere»(DF,2009:24). Dansk Folkeparti fratrar innvandrere rettigheter

som resten av befolkningen har tilgang på. Samtidig kan det hevdes at asylsøkere og flyktninger er «gjennomreisende», i og med at en asylsøker venter på å få oppholdstillatelse (UDI, asylsøker), og en flyktning forventes å reise tilbake til sitt hjemland når det er mulighet for det (UDI, flyktning). Av den grunn kan man si at en asylsøker og en flyktning ikke har krav på å forvente noe fra staten. Det er likevel sannsynlig at disse vil bli beboere av staten, og derfor bør ha lik tilgang på rettigheter som resten av befolkningen. Sett i sammenheng med Dansk Folkepartis restriktive syn på hvem som skal ha rett på velferdsgoder, konkluderer jeg med at partiet i liten grad oppfyller *inkludering*.

Sverigedemokratene referere flere ganger til begrepet «folkhem» i sitt program. «Folkhemmet» er et konsept som ble brukt av Sosialdemokratene på 1920- tallet og refererte til det svenske samfunn som en liten familie hvor alle bidro til velferdsstaten. Sverigedemokratene legger imidlertid en annen forståelse i begrepet, som handler om å begrense velferdsstaten til de som defineres som «svenske» (Goldstein, 2010). «*För att långsiktigt kunna slå vakt om folkhemstanken och välfärdsstaten måste man också slå vakt om den nationella sammanhållningen. Det måste finnas en gemensam identitet i botten för att de som har mer ska vare beredda att dela med sig till dem som har mindre*» (SD, 2011:34). Med dette formidler Sverigedemokratene at personer som skiller seg ut fra majoriteten, for eksempel innvandrere, blir ekskludert fra den sosiale sfære. Det kommer tydelig fram at Sverigedemokratene anser andre kulturer som en trussel mot velferdsstatens bærekraftighet. Sett i lys av *inkludering* er dette udemokratisk fordi det ekskluderer innvandrere fra medborgerskap i den sosiale sfære.

I Sannfinnenes valgprogram skriver partiet at velferdsstaten først og fremst er til for den «finske befolkning». «*(...) care for the Finnish population – we are not here to be some kind of social and health centre for the world*» (SF, 2015:2). Dette indikerer at Sannfinnene vil lukke velferdsstaten for folk fra andre land. I likhet med Sverigedemokratene og Dansk Folkeparti kan det tyde på at også Sannfinnene vil ekskludere innvandrere fra medborgerskap i den sosiale sfære. Som nevnt strider et slikt syn mot Dahls kriterium om *inkludering*. Innvandrere som bor i Finland vil ikke bli definert som en del av finske borgere, og de vil være underlagt finske lover uten å ha krav på og forvente noe fra staten. Sannfinnenes syn på at innvandrere skal ha begrenset tilgang på sosiale rettigheter kommer videre fram i valgprogrammet deres. «*(...) We believe that society and taxpayers do not have the responsibility, voluntarily or otherwise, to give support to migrants feelings of identity,*

culture or religious practices» (SF, 2015:4). Dette er en indikasjon på at Sannfinnene vil at innvandrere skal gi avkall på egen kultur og dermed assimileres til det finske samfunn. Innvandrere fratras sivile rettigheter, noe som indikerer at innvandrere ikke har tilgang på de samme rettighetene som resten av befolkningen. På den andre siden poengterer Sannfinnene at offentlige midler skal fjernes, og ikke at innvandrere fratras retten til å praktisere egen religion og kultur. Samtidig kan det tolkes som at Sannfinnene ønsker at innvandrere skal assimileres før de får bli en del av den finske befolkningen. Sett i lys av partiets velferdssjåvinistiske holdninger kan det bety at også medborgerskap i den sosiale sfære krever assimilering. I likhet med de andre partiene strider det mot *inkludering*-kriteriet å frata innvandrere retten på velferdsgoder, fordi det indikerer at innvandrere ikke får medborgerskap i den sosiale sfære. På bakgrunn av det konkluderer jeg med at partiet i liten grad oppfyller *inkluderings-kriteriet*.

I likhet med de andre partiene ekskluderer Fremskrittspartiet innvandrere fra medborgerskap i den sosiale sfære. «*Flere sosiale ytelser må midlertidig gis under forutsetning av at innvandrere er villig til å integrere seg og lære seg norsk*» (Frp, 2013: 38). Dette betyr at Frp vil at innvandrere skal integreres før de får medborgerskap. Sett i lys av Dahl strider dette mot *inkludering* fordi innvandrere ekskluderes fra å inngå i folket. Medborgerskap i den sosiale sfære skal være for alle voksne mennesker som bor i den staten, og ikke begrenses til den delen av befolkningen som snakker og oppfører seg norsk. Frps krav er et symbol på velferdssjåvinistiske holdninger, hvor velferdsgoder skal begrenses til den etniske befolkningen. Det kan samtidig tolkes som at Fremskrittspartiet vil tildele innvandrere disse godene, men etter de har integrert seg. Sett i lys av Dahl er dette fortsatt ekskluderende fordi det indikerer at ikke hele befolkningen blir inkludert i den sosiale sfære og definert som norske borgere. På bakgrunn av det vil konkluderer jeg med at Frp i liten grad oppfyller kriteriet om *inkludering*.

Oppsummering

Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene er ekskluderende i den form at de vil begrense velferdsgoder til den etniske befolkningen. Dette strider imot Dahls kriterium om *inkludering* fordi innvandrere ikke blir ansett som en del av borgerne i den sosiale sfære. Det kan likevel tolkes som at partiene tillater innvandrere disse rettighetene dersom de integreres eller assimileres.

Som vi har sett ovenfor inkluderer partiene i liten grad innvandrere i den sosiale og politiske sfære. For at Dahls *inkluderings*-kriterium skal bli oppfylt må alle voksne, med unntak av gjennomreisende og mentalt syke, som er underlagt en stats lov, bli inkludert i den politiske, sivile og sosiale sfære. Hvem partiene inkluderer i den sivile sfære vil bli diskutert under hvert av de neste kriteriene. Dette er *effektiv deltagelse og ytringsfrihet, opplyst innsikt og alternative informasjonskilder og organisasjonsfrihet*.

5.2 Effektiv deltagelse og ytringsfrihet

Effektiv deltagelse og ytringsfrihet innebærer at borgerne av en stat skal ha rett til å uttrykke seg om hva som helst uten fare for straff (Dahl, 1989: 221). Borgerne skal ha tilstrekkelig og lik mulighet til å uttrykke sine preferanser og ønsker i beslutningsprosessen uavhengig av meningens innhold. Videre skal meningene til enhver borger bli tatt i betraktning i beslutningsprosessen (Dahl, 1989:109). Sett i lys av *inkluderings*-kriteriet betyr det at alle voksne mennesker som er underlagt en stats lov, med unntak av gjennomreisende og mentalt syke, skal ha tilgang til *effektiv deltagelse og ytringsfrihet* for å inkluderes som medborgere i den sivile sfære.

I Dansk Folkepartis arbeidsprogram fra 2009 står det at de ønsker tanke- og ytringsfrihet for alle grupper i Danmark. Dette tyder på at partiet garanterer *effektiv deltagelse og ytringsfrihet* til alle sine borgere, uavhengig av hva slags gruppe de tilhører. På den andre siden påpeker Dansk Folkeparti at de setter danskene, dansk kultur og kristendommen først; «*Vi ønsker religions-, tanke-, tros- og ytringsfrihet for alle grupper i Danmark, men vores forpligtelse som nation angår først og fremst den danske kultur og dens kristne idégrundlag*» (DF, 2009:17). Her er det tydelig at Dansk Folkeparti er i favør av ytringsfrihet så lenge det ikke er i konflikt med dansk kultur og kristendommen. Det kan derfor tolkes som at personer med annet religiøst idégrunnlag ikke skal få lov til å ytre seg om religion. Ifølge Dahl skal alle borgere av et samfunn kunne uttrykke seg om hva de vil uavhengig av meningens innhold. Dette gjelder også borgere som har holdninger som er i konflikt med staten, politikken og den regjerende ideologien (Dahl, 1989:221). Dansk Folkepartis standpunkt vil derfor stride imot *effektiv deltagelse og ytringsfrihet*. Det er imidlertid ikke noe i arbeidsprogrammet som tilsier at Dansk Folkeparti ønsker å straffe de som har meninger som kommer i konflikt med dansk kultur og det kristne idégrunnlag. Partiet uttrykker først og fremst at de står for ytrings- og tankefrihet, og det i seg selv er inkompatibelt med det å straffe noen for dens meninger og

tanker. Sett i lys av Dansk Folkepartis innvandringskritiske holdninger, kan en sentral antagelse likevel være at partiet vil utvise personer som uttrykker meninger som kommer i konflikt med dansk kultur og kristen religion. Ved ytringer som oppfordrer til kriminalitet er antagelsen et faktum, og Dansk Folkeparti skriver at de «(...) *gennem den politiske debat og lovgivning modvirke foreninger, bevægelser og enkeltpersoner – også politiske og religiøse – der udfører eller oppfordrer til kriminalitet, krænker menneskerettighetene (..)*» (DF, 2009: 14). Samtidig er det, i de fleste land, en generell enighet om at ytringsfriheten skal begrenses slik at den ikke går ut over nasjonens eller individets sikkerhet. Av den grunn vil jeg konkludere med at Dansk Folkeparti oppfyller Dahls kriterium og institusjon om *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet*, og garanterer disse for hele befolkningen.

Ytringsfrihetens begrensninger finner vi også igjen hos Fremskrittspartiet. Partiet understreker at enhver person har rett til å ytre seg fritt, så lenge det ikke går på bekostning av sikkerhet. «*Ytringsfriheten bør likevel avgrenses slik at den ikke skader personvernet og rikets sikkerhet*» (Frp, 2013:5). Fremskrittspartiets ønske om å avgrense ytringsfriheten kan ha en demokratisk effekt. Ytringer som, for eksempel, er truende mot andre personer kan føre til folk ikke lenger tør å utrykke seg. Det vil kunne stride med kriteriet til Dahl, siden folkets ytringsfrihet vil bli hemmet av frykt for straff. På den måten kan ytringsfrihet virke mot sin hensikt. På bakgrunn av det vil det å avgrense ytringsfriheten bidra til mer demokrati. Det kommer også til uttrykk at Frp sikrer ytringsfrihet til hele befolkningen. Jeg konkluderer derfor med at Frp oppfyller kravet om *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet*.

Sverigedemokratene er også i favør av ytringsfrihet, og skriver at det er et nødvendig gode for at medborgerne skal kunne engasjere seg (SD, 2011:6). De påpeker også at alle samfunnets medborgere skal ha rett på friheter slik som ytringsfrihet, pressefrihet og juridiske rettigheter. På den andre siden tar Sverigedemokratene til orde for at «*Partiets företrädare och politiska ställningstaganden väljs i enlighet med majoritetsprincipen after fria och öppna diskussioner*» (SD, 2011:5). Dette innebærer at politiske representanter blir valgt og politiske beslutninger blir tatt av flertallet etter frie og åpne diskusjoner, og dette vil stå i samsvar med *ytringsfrihet* og *effektiv deltagelse*. Samtidig vil samfunnsgrupper som er i mindretall, fordi de har en annen etnisk og kulturell bakgrunn, eller på grunn av politiske synspunkter som skiller seg ut fra majoriteten, vil dermed ha liten innflytelse i et samfunn hvor flertallet råder. Dette er i samsvar med hvordan det vestlige demokratiet fungerer som innebærer at de partiene som får flest stemmer ved valg, får flest representanter i parlamentet. Derfor er ikke

dette noe som er typisk for Sverigedemokratene. Det viktigste er at alle har muligheten til å uttrykke seg i prosessen gjennom ytringsfrihet, noe Sverigedemokratene formidler at de er for, «(...) *medborgarna skall kunna engagera sig och fullt ut utnyttja sin rösträtt i fria och hemliga val*» (SD, 2011:5). Her uttrykker Sverigedemokratene at de vil at medborgerne skal engasjere seg og delta i valg, noe som tyder på at de også garanterer sine borgere ytringsfrihet. Imidlertid kan det tolkes som at partiet referer til statsborgere, siden det er bare de som kan stemme ved valg. Det vil være i strid med *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet*, fordi partiet ikke tilbyr alle borgere denne retten. På den andre siden forutsetter det ikke statsborgerskap for å stemme i kommunale valg, derfor kan det tyde på at Sverigedemokratene ikke bare refererer til statsborgere. Det vil bety at resten av borgerne også får rett på ytringsfrihet og blir inkludert i den sivile sfære. På bakgrunn av dette konkluderer jeg med at Sverigedemokratene oppfyller kriteriet om *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet*.

I Sannfinnernes partiprogram fra 2011 og 2015 tyder det på at partiet garanterer ytringsfrihet til folket. De skriver at folkets røster må bli hørt av beslutningstakerne «(...) *Possibilities have to be increased for the people's voice in local areas to reach the decision-makers*» (SF, 2015: 3). Sannfinnene ønsker at beslutningstakerne skal lytte mer til folket. Samtidig kan det tolkes som at «folket» bare er ment å omfatte finske statsborgere. Dette begrunnes i partiet knytter «people's voice» opp mot beslutningstakere, noe som er relevant for de med stemmerett, altså statsborgere. På basis av dette kombinert med partiets innvandringskritiske holdninger, kan det tyde på at ytringsfrihet bare er begrenset til finske statsborgere. Sett i lys av Dahl er dette udemokratisk fordi ytringsfrihet skal gjelde omtrent alle voksne som bor i en stat. Imidlertid vil stemmerett også være relevant for kommunale valg, og der forutsettes det ikke statsborgerskap. Derfor kan det tolkes som at Sannfinnene også tillater ytringsfrihet til innvandrere. Samtidig kan det tolkes som at partiet ikke ønsker å ta innvandreres meninger i betraktning ved politiske avgjørelser. «*Politics that binds itself to multiculturalism emphasizes the preservation of the migrants own identity, culture, religion and exceptionalism and promotes societal support – for example financial subsidies for various migrant organizations. We believe that society and taxpayers do not have the responsibility, voluntarily or otherwise, to give support to migrants feelings of identity, culture or religious practices*» (SF, 2015: 4). Det er tydelig at Sannfinnene ikke vil at utformingen av politikk skal ta hensyn til verdier og meninger som skiller seg ut fra finsk kultur og religion. Dette innebærer at meninger som kommer fra, for eksempel, muslimer ikke skal vurderes i

politikken. Ifølge Dahl skal meningene til enhver borger bli tatt til betraktning i beslutningsprosessen (Dahl, 1989:109). Dette vil i så fall være udemokratisk fordi innvandrere er subjekter for finsk politikk, og dermed bør deres ytringer bli tatt hensyn til. På den andre siden, som nevnt ovenfor, uttrykker Sannfinnene et ønske om at folkets stemmer skal bli hørt av beslutningstakerne. På bakgrunn av det konkluderer jeg med at Sannfinnene oppfyller kriteriet om *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet*.

Oppsummering

Som vi ser ovenfor blir *effektiv deltagelse* og *ytringsfrihet* oppfylt av Fremskrittspartiet, Sannfinnene, Sverigedemokratene og Dansk Folkeparti. Ut ifra det de formidler i partiprogrammene tolker jeg det som at de ønsker å garantere ytringsfrihet til hele befolkningen. Dette oppfyller også kriteriet om *inkludering*, fordi hele befolkningen får medborgerskap i den sivile sfære. Fremskrittspartiets og Dansk Folkepartis ønske om å avgrense ytringsfriheten kan ha en demokratisk effekt, fordi det vil kunne hindre ekstreme ytringer som kan ha en hemmende effekt på andres ytringsfrihet.

5.3 Opplyst innsikt og alternative informasjonskilder

Ifølge Dahl må folket ha tilstrekkelig med informasjon og innsikt for å kunne styre samfunnet på best mulig måte (Dahl, 1989:111). *Opplyst innsikt* og *alternative informasjonskilder* går ut på at for at borgerne skal være opplyst om hvilke alternativer som eksisterer, og om konsekvenser av disse alternativene, for å velge hvilket alternativ som ivaretar deres interesser best (Dahl, 1989:112). Borgerne må derfor vite hva slags politikk de ulike partiene står for og hvordan det vil påvirke dem. Dette kan oppnås gjennom gratis og lett tilgang til flere informasjonskilder (Dahl, 1989:221). Disse rettighetene utgjør det Marshall kaller for sivile rettigheter, og oppnås gjennom medborgerskap i den sivile sfære. Det betyr at kriteriet om *inkludering* av alle voksne mennesker som er underlagt en stats lov, med unntak av gjennomreisende og mentalt syke, må ha tilgang på *opplyst innsikt* og *alternative informasjonskilder* for å inkluderes som medborgere i den sivile sfære.

Dansk Folkeparti formidler i sitt arbeidsprogram at de ønsker at borgerne skal kunne få tak i nyheter på en enkel måte, og at politiske debatter og nyheter skal bli formidlet gjennom medier som er synlige for befolkningen. «(...)videregivelse af nyheder og debat sker overvejende gennem medievirksomheder, som arbejder uafhængigt af offentlige myndigheder

og private erhvervsinteresser»(DF, 2009:4). Dette tyder på at Dansk Folkeparti ønsker at borgerne skal være informert og få innsikt i sine alternativer. Partiet påpeker også at de vil ha uavhengige medier, noe som betyr at de ønsker objektive medier som ikke favoriserer noe politisk parti fremfor et annet.

Fremskrittspartiet skriver i sitt valgprogram at borgerne må ha tilgang på ulik informasjon. De uttrykker samtidig et ønske om å fjerne pressestøtte fordi de mener den undergraver mediernes rolle som fri, objektiv og uavhengig. *«Fremskrittspartiet ser en fare i at pressens kritiske holdning til statsstyret blir dempet på grunn av statlige subsidier»* (Frp, 2013:14) og *«vi ønsker en fri konkurranse uten økonomisk bidrag fra staten»* (Frp,2013:14). Det kan hevdes at dette er mer demokratisk fordi medier som ikke mottar statlige subsidier vil kunne ha mer frihet til å kritisere statsstyret og innta en mer objektiv posisjon. Pressen betraktes som den fjerde statsmakt, og en av deres oppgaver er å avsløre maktmisbruk. Dersom de får økonomisk støtte av staten kan det begrense deres rolle i å ta en kritisk stilling til staten eller gi borgerne tilstrekkelig med informasjon om politiske partiers politikk. Enten av lojalitet til staten eller på grunn av frykt for å miste finansiering. På den andre siden er formålet med pressestøtte å garantere et mangfold av nyhetsmedier gjennom å sikre økonomien for aviser som ellers ikke ville ha klart seg (Forskrift om produksjonstilskudd til nyhetsmedier mv.,2014, §1). Det kan derfor tolkes som mer demokratisk å ha medier som får økonomisk støtte fra staten fordi dette gir borgerne tilgang til flere og mer varierte informasjonskilder. Fremskrittspartiets intensjon er imidlertid ikke å fjerne de varierte og mange informasjonskildene, det er for å fremme mediernes stilling som kritiske og objektive til statsstyret. Derfor konkluderer jeg med at de oppfyller *opplyst innsikt og alternative informasjonskilder*.

Sverigedemokratene skriver i sitt program at de er for pressefrihet, noe som kan tyde på at de ønsker å garantere borgernes tilgang til innsikt og informasjon. *«(...) tryckfrihet, mötesfrihet, föreningsfrihet och rättstrygghet är helt nödvandiga inslag för att medborgarna skall kunna och våga informera sig, engagera sig och fullt ut utnyttja sin rösträtt i fria och hemliga val»*(SD,2011:6). Det kan tolkes som at Sverigedemokratene begrenser tilgangen på disse rettighetene til å gjelde medborgere. Dersom partiet refererer til medborgere som å gjelde hele befolkningen vil de oppfylle *inkluderings*-kriteriet til Dahl. Det kan imidlertid tolkes som at Sverigedemokratene vil garantere informasjonsfrihet til bare å gjelde de med statsborgerskap, ettersom de kan *«utnyttja sin rösträtt i fria och hemliga valg»*. Det vil i så

fall være ekskluderende, ettersom det gjør at deler av befolkningen ikke blir inkludert i den sivile sfære. Da det ikke forutsettes statsborgerskap for å stemme ved kommunale valg, kan det tyde på at Sverigedemokratene tilbyr hele befolkningen *opplyst innsikt og alternative informasjonskilder*.

I Sannfinnenes valgprogram skriver partiet at «*the Finns Party promotes decisionmaking mechanisms based on the activity and desires of a well-informed population*»(SF,2011:1). Det kan derfor tyde på at partiet garanterer hele befolkningen tilgang til *alternative informasjonskilder*. Samtidig påpeker Sannfinnene at kommunikasjonskanaler som er på nasjonale minoritetsspråk slik som svensk, samisk og lignende, skal bli lagt inn under det finske kringkastingssystemet. «*(...) all national minority language communication channels should be concentrated into the Finnish Broadcasting System Channel 5 (YLE Fem) services (TV, radio, internet) – that should also include all material in the Swedish language*» (SF, 2015:1). Dette vil føre til at nasjonale minoriteter mister retten til egne kommunikasjonskanaler, noe som kan begrense etniske minoriteters tilgang på informasjon som vedrører dem. Gjennom etniske minoriteters tilgang på egne kommunikasjonskanaler kan det antas at de blir opplyst om hva slags politikk som tjener deres interesser best. Sett i lys av dette vil Sannfinnenes ønske om å legge disse kanalene under det finske kringkastingssystemet bryte med kriteriet om *alternative informasjonskilder*. På den andre siden kan det gjøre at nasjonale minoriteter får mer *opplyst innsikt* og lettere tilgang på *alternative informasjonskilder*. Det kan være rimelig å påstå at minoritetenes kommunikasjonskanaler blir lettere tilgjengelig når de blir sendt på en offentlig kanal. På bakgrunn av konkluderer jeg med at Sannfinnene oppfyller kriteriet om *alternative informasjonskilder og opplyst innsikt*.

Etter å ha studert valgprogrammene til de nordiske høyrepopulistiske partiene, vil jeg konkludere med at alle partiene formidler sine politiske interesser, mål, midler og konsekvenser på en tydelig måte. Det er ingenting i deres programmer som tyder på at de prøver å skjule sine politiske standpunkter for borgerne. Det kan imidlertid tyde på at partiene pynter på sin politikk gjennom et selektivt språkbruk. Jeg vil likevel konkludere med at alle partiene har en synlig fremstilling av sin politikk, samt dens konsekvenser og mål.

Oppsummering

Ut fra det jeg har diskutert ovenfor er det mye som tyder på at partiene inkluderer hele befolkningen i den sivile sfære. Dansk Folkeparti og Sverigedemokratene garanterer hele befolkningen med *opplyst innsikt* og *alternative informasjonskilder*, og mye kan tyde på at Fremskrittspartiet og Sannfinnene gjør det samme. Det kan imidlertid fremstå som at Fremskrittspartiets undergraver *alternative informasjonskilder* ettersom de ønsker å fjerne statlig støtte til media, noe som kan redusere det journalistiske mangfoldet. Det er likevel tydelig at Frps hensikt ikke er å fjerne mangfoldet, men å gjøre mediene mer objektive. Videre kan Sannfinnenes ønske om å legge nasjonale minoriteters kommunikasjonskanaler under Finsk kringkasting, gjøre informasjon lettere tilgjengelig for nasjonale minoriteter. På bakgrunn av det vil jeg konkludere med at alle partiene oppfyller *opplyst innsikt* og *alternative informasjonskilder*, og garanterer disse rettighetene til hele befolkningen noe som indikerer at de *inkluderer* alle voksne som medborgere i den sivile sfære.

5.4 Organisasjonsfrihet

Organisasjonsfrihet utgjør den siste av de syv institusjonene til Dahl, og går ut på at borgerne skal ha rett til å forme uavhengige foreninger, organisasjoner, interessegrupper, opposisjonspartier og politiske partier (Dahl, 1989:221). Dette inkluderer også foreninger som er i opposisjon eller protest mot styrende politikk. *Organisasjonsfrihet* går også under rettigheter man får som medborger i den sivile sfære. Sett i lys av *inkluderings*-kriteriet betyr det at alle voksne mennesker som er underlagt en stats lov, med unntak av gjennomreisende og mentalt syke, må ha tilgang til *organisasjonsfrihet* slik at de inkluderes som medborgere i den sivile sfære.

I Dansk Folkepartis arbeidsprogram understreker partiet at de vil gi hele befolkningen frihet til å samle seg i foreninger. Det tyder på at partiet vil inkludere alle voksne mennesker i den sivile sfære. «(...)beskytte befolkningen ret til å samle sig i foreninger og andre organisationer, der arbejder for at fremme ethvert lovligt formål»(DF,2009:28). Partiet fremhever at organisasjonsfrihet skal bare gjelde for organisasjoner som arbeider innenfor rammene av loven. Det betyr at Dansk Folkeparti ikke vil garantere organisasjonsfrihet til borgere som har som hensikt å bryte loven. Sett i lys av Dahl og «the Principle of Affected Interests» skal alle som er underlagt en stats politikk og en lov få delta i dannelsen av politikken og loven i den staten (Dahl, 1989: 122). Det vil derfor være motstridende for

borgerne å gå imot en lov som de selv har vært med på å lage. På bakgrunn av det tolker jeg Dahl som at organisasjonsrett skal være avgrenset til dannelse av foreninger som opererer innenfor rammene til loven. Av den grunn vil jeg konkludere med at Dansk Folkepartis standpunkt oppfyller institusjonen om *organisasjonsfrihet*. Partiet oppfyller også kriteriet om *inkludering* i den sivile sfære, siden det fremstilles som at de sikrer hele befolkningen *organisasjonsfrihet*.

Fremskrittspartiet ønsker også at befolkningen skal ha frihet til å danne uavhengige foreninger, organisasjoner, politiske partier, opposisjonspartier osv. «(...)vi vil verne om de rettighetene som Grunnloven legger opp til; som eiendomsrett, næringsfrihet, den personlige frihet, yringsfrihet, trosfrihet og organisasjonsfrihet» (Frp, 2013:3). Dette indiker at Frp garanterer befolkningen medborgerskap i den sivile sfære.. «*Fremskrittspartiet vil legge til rette for at organisasjonene får flere inntektsmuligheter og anledning til å løse flere samfunnsoppgaver*» (Frp, 2013:6). Dette tyder på at Frp også ønsker å tilrettelegge for at uavhengige organisasjoner blir dannet og opprettholdt gjennom utdeling av flere arbeidsoppgaver samt økonomisk trygghet. På bakgrunn av konkluderer jeg med at Fremskrittspartiet tillater borgerne *organisasjonsfrihet*.

I Sverigedemokratenes valgprogram skriver partiet at de anser organisasjonsfrihet som en viktig del av demokratiet. «(...)att yttrandefrihet, tryckfrihet, mötesfrihet, föreningsfrihet och rättstrygghet är helt nödvändiga inslag för att medborgarna skall kunna och våga informera sig, engagera sig och fullt ut utnyttja sin rösträtt i fria och hemliga val» (SD,2011:6). Sverigedemokraten poengterer at organisasjonsfrihet skal gis til «medborgere» slik at de kan engasjere seg i valg. Det kan dermed tolkes som at partiet referer til medborgere av den politiske sfære, det vil si til statsborgere. Det vil i så fall være i strid med *organisasjonsfrihet*, siden partiet ikke tilbyr alle borgerne denne retten. Samtidig kan det hende Sverigedemokraten referer til hele den voksne befolkningen, siden det ikke forutsetter statsborgerskap for å kunne stemme ved kommunale valg. På bakgrunn av det konkluderer jeg med at Sverigedemokraten *inkluderer* alle voksne mennesker som bor i staten i den sivile sfære, ettersom de tilbyr alle *organisasjonsfrihet*.

Sannfinnene skriver ikke eksplisitt om organisasjonsfrihet i sitt valgprogram. Samtidig kan det tolkes som at partiet ikke garanterer alle borgere denne retten. «*Politics that binds itself to multiculturalism emphasizes the preservation of the migrants own identity, culture, religion*

and exceptionalism and promotes societal support – for example, financial subsidies for various migrant organizations. We believe that society and taxpayers do not have the responsibility, voluntarily or otherwise, to give support to migrants feelings of identity, culture or religious practices» (SF,2015:4). Dette betyr at Sannfinnene ikke vil legge til rette for at innvandrere kan danne foreninger og organisasjoner. Samtidig vil ikke det si at Sannfinnene fratrar innvandrere organisasjonsfrihet, for de har fortsatt mulighet til å danne uavhengige foreninger. Det vil derfor ikke stride med Dahls institusjon om *organisasjonsfrihet*. Det indikerer imidlertid at Sannfinnene indirekte prøver å gjøre det vanskeligere for innvandrere å ta i bruk denne demokratiske rettigheten. I lys av det kan det tyde på at Sannfinnenes standpunkt ekskluderer innvandrere fra å inngå som medborgere i den sivile sfære. Jeg konkluderer likevel med at Sannfinnene oppfyller *organisasjonsfrihet* og *inkludering*, ettersom partiet i utgangspunktet garanterer innvandrere denne retten.

Oppsummering

Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet, Sannfinnene og Sverigedemokratene formidler at de står for organisasjonsfrihet til alle sine borgere. Det betyr at de oppfyller institusjonen om *organisasjonsfrihet*. På bakgrunn av partiene også oppfyller *effektiv deltagelse/yringsfrihet* og *opplyst innsikt/ alternative informasjonskilder* konkluderer jeg med at de *inkluderer* alle voksne, med unntak av mentalt syke og gjennomreisende, som medborgere i den sivile sfære.

5.5 Kontroll over dagsorden/valgte beslutningstakere

Kontroll over dagsorden er blant kriteriene til Dahl for et fullverdig demokrati. Borgerne skal bestemme hvilke saker som skal være på agendaen og beslutte saker på egenhånd. Folket kan også velge å delegere beslutningstakingen til administrasjonen, men da må de velge premissene (Dahl, 1989:113). *Valgte beslutningstakere* er den første institusjonen Dahl bruker for å beskrive hvordan demokratier i den vestlige verden fungerer. Det kan sammenlignes med indirekte eller representativt demokrati, fordi folket skal velge ut de personer som skal ha kontroll over og vedta politiske beslutninger (Dahl, 1971:20).

I følge Eatwell er et grunnleggende trekk ved høyrepopulistiske partier at de ønsker mer bruk av folkeavstemninger og mer makt til folket (Eatwell, 2004:12). De nordiske høyrepopulistiske partiene understreker at det er for stor avstand mellom folket og

beslutningstakerne og at folket bør få mer direkte beslutningsmakt. Innførelsen av mer direkte demokrati er gjennomgående hos alle de fire partiene. Dansk Folkeparti understreker i sitt program at de «*ønsker å styrke og forny folkestyret i respekt for Grundloven, blant annet ved indførelsen af mer direkte demokrati*» (DF,2009:12). Et slikt forslag kommer også til syne i Fremskrittspartiets prinsippprogram «*det bør innføres et system der velgerne, gjennom folkeavstemninger, får direkte avgjørende beslutningsrett*» (Frp,2013:6). Sannfinnene påpeker at «*referendums at the municipal level should be introduced, especially with regard to proposed municipal mergers*» (SF,2011:5). Det kan tyde på at Sverigedemokratene går lenger enn de andre partiene, fordi de omtaler direkte demokrati som den ekte formen for demokrati. «*Vi bekänner oss till den klassiska definitionen av demokrati, där demokratibegrepet inte görs synonymt med de egna politiske uppfattningarna utan primärt vilar på principerna om att beslut skall fattas enligt majoritetsprincipen (...)*»(SD,2011:5). Dette betyr at Sverigedemokratene mener at beslutningsfatningen skal avgjøres av majoriteten. Videre poengterer Sverigedemokratene «*vi förordar också starkare inslag av direktdemokrati och ställer oss positiva till flere beslutande folkomröstningar på både lokal, regional och nationell nivå*»(SD,2011;16).

Partienes ønske om å innføre mer direkte demokrati signaliserer at de ønsker å gi mer makt til folket. Sett i lys av Robert Dahls *kontroll over dagsorden* vil det oppfylle kriteriet. Økt bruk av folkeavstemninger vil bety at borgerne får mer makt til å beslutte saker på egenhånd, saker som omhandler dem. På den andre siden vil ikke borgerne få bestemme hvilke saker som skal være på agendaen. Etersom partiene ønsker mer innslag av folkeavstemninger, og ikke en overgang til et direkte demokrati, vil administrasjonen fortsatt avgjøre hva slags beslutninger som skal stemmes over av folket. Det betyr at *kontroll over dagsorden* ikke blir fullstendig oppfylt. Samtidig er partienes standpunkt til demokrati mer i samsvar med *kontroll over dagsorden* enn det et representativt demokrati er.

Partienes ønske om mer direkte demokrati kan tolkes som at de vil at flertallet skal styre. Det indikerer imidlertid at partiene ikke oppfyller Dahls institusjon om *valgte beslutningstakere*, det vil si representativt demokrati. Ifølge Dahl er en av fordelene med *valgte beslutningstakere* og representativt demokrati (polyrarchy) at beslutningsfatningen blir tatt av flere. Det vil føre til at flere og mer varierte samfunnsgrupper og interesser blir representert i politikken (Dahl, 1971:21). Direkte demokrati og majoritetsstyre bryter med dette. I folkeavstemninger er det majoriteten som avgjør utfallet, noe som betyr at det bare er

majoritetens interesser som blir representert i beslutningsfatningen. Det fører til at den delen av befolkningen som har preferanser som ikke er i samsvar med majoritetens, for eksempel innvandrere og minoriteter, blir oversett. Dette kaller James Madison for «majoritetstyranniet» (Federalist, 1788). Mindretallet vil likevel bli inkludert i å delta i den demokratiske prosessen, siden hele befolkningen får ta del i folkeavstemninger. Derfor kan det argumenteres for at direkte demokrati ikke nødvendigvis er så udemokratisk. Det vil i representativt demokrati også, være slik at noen gruppers interesser ikke blir representert, siden det i parlamentsvalg vil være noen som ikke blir valgt inn i parlamentet. Sett i lys av dette vil dermed representativt demokrati ekskludere mindretallet på samme måte som et direkte demokrati vil. På den andre siden kan man si at det er flere som blir ekskludert og oversett i folkeavstemninger enn det blir i parlamentsvalg. Ved valg av beslutningstakere i et pluralistisk partisystem, vil flere samfunnsgrupper bli representert gjennom flere politiske partier med innflytelse i parlamentet. Partiene formidler imidlertid at de ønsker mer bruk av folkeavstemninger, og ikke en overgang til et fullverdig direkte demokrati. Det vil si at partiene ikke bryter fullstendig med *valgte beslutningstakere*, og dermed heller ikke at flertallet blir de eneste med beslutningsmakt.

Det kan tyde på at *valgte beslutningstakere* og det representative demokratiet har feilet med å oppnå deres hensikt, nemlig å representere en bred del av folket. Brexit og Donald Trump reflekterer befolkningens misnøye og mistillit til den politiske eliten og det politiske systemet. Enkelte deler av befolkningen føler seg oversett av politikerne og at deres interesser ikke fanges opp av demokratiet (Melgård, 2016). Ut fra det vil partienes ønske om mer innslag av folkeavstemninger ha en demokratisk hensikt. Gjennom folkeavstemninger vil folk føle at de har politisk innflytelse og at deres stemmer gjelder. På den måten kan det argumenteres for at direkte demokrati er mer inkluderende enn representativt demokrati, fordi folk vil føle at deres stemmer har direkte beslutningsmakt.

Oppsummering

Sverigedemokratene, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Frp ønske om mer innslag av folkeavstemninger indikerer at partiene vil ha flertallsstyre. Dette oppfyller kriteriet om *kontroll over dagsorden* ettersom det gir folket mer beslutningsmakt over saker som omhandler dem. Det kan også føre til at folk får økt tillit til demokratiet, ettersom deres stemmer får direkte innflytelse. Samtidig vil det kunne bryte med *valgte beslutningstakere* ettersom direkte demokrati indikerer at majoriteten styrer og folkets interesser ikke blir

representert gjennom beslutningstakere. Det kan føre til at mindretallets og flere gruppers preferanser blir oversett. Partiene formidler imidlertid at de ønsker mer bruk av folkeavstemninger og ikke en fullstendig overgang fra representativt til direkte demokrati. Derfor konkluderer jeg med at partiene delvis oppfyller *valgte beslutningstakere*.

5.6 Likhet i frie valg

Robert Dahls kriterium *likhet i valg* forutsetter at borgernes valgstemmer skal veies like tungt (Dahl, 1989: 109). Det vil si at borgernes stemmer må regnes som likeverdige. *Frie valg* inngår i Dahls andre institusjon og går ut på at borgerne skal få stemme på hvem de vil, uten å bli utsatt for tvang eller at andre skal få vite hvem de stemmer på (Dahl,1989:221).

Det kan tyde på at Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet og Sannfinnene står for *likhet i valg*, siden de ønsker økt innslag av folkeavstemninger. Dette indikerer at stemmene telles opp likt, og at flertallet av stemmene bestemmer hvem som blir vinneren. Samtidig vil ikke direkte demokrati nødvendigvis bety at hver stemme veies likt. Fusk kan forekomme, for eksempel gjennom at administrasjonen overser stemmer som vil hindre dem fra å vinne, eller for å avverge en beslutningsfatning som de er imot. Det vil i så fall bety at administrasjonen er korrumpert. I utgangspunktet skal imidlertid folkeavstemninger sikre at alle stemmer telles opp og veies likt. Jeg antar at det er en slik form for folkeavstemninger partiene står for. Dette kommer også mer eksplisitt frem i Fremskrittspartiets valgprogram; «*Fremskrittspartiet vil at enhver avgitt stemme ved stortingsvalget skal telle likt*» (Frp,2013:4), og hos Sannfinnene «*a precondition for a democracy is the recognition of a national citizenry that determines its future through equal possibilities for participation*»(SF,2011:1).

Partiene skriver ikke noe om sine syn på *frie valg*. Det er imidlertid ingenting i deres partiprogram som antyder på at de er imot dette. Alle partiene står tilsynelatende for at borgerne skal ha stemmerett, derfor vil jeg anta at partiene ikke vil tvinge borgerne til å stemme på dem. Dessuten, dersom partiene skulle være imot frie valg, ville ikke dette vært hensiktsmessig å skrive i partiprogrammene. I Vest-Europa er det tradisjon for demokratiske og frie valg, og utgjør selve essensen i det representative demokratiet. Det å åpenlyst uttrykke motstand mot frihet i valg kan argumenteres som å være det samme som å gå imot

demokratiets kjerne. Som nevnt ønsker partiene direkte demokrati. Dette kan derfor tolkes som at de ønsker å sikre sine borgere frihet til å stemme på hva de vil uten å bli utsatt for tvang. Det kan imidlertid argumenteres for at folkeavstemninger vil innskrenke borgernes valgfrihet, noe som derfor gjør at partiene ikke oppfyller *frie valg*. I folkeavstemninger er det som regel bare de mest «populære» alternativene man har tilgang til å stemme på, og svaralternativene er dikotome. Som Eatwell påpeker, vil folk måtte velge mellom å svare «ja», «nei» eller «vet ikke» (Eatwell, Mudde: 2009: 22). Dette bidrar til å innskrenke folks valgfrihet, og blir en form for indirekte tvang. På den andre siden vil folkeavstemning av politiske representanter kunne bidra til mer frihet i valg. Folk får da mulighet til å stemme direkte på den personen de ønsker skal styre, i motsetning til representativt demokrati hvor det er de folkevalgte som bestemmer den utøvende makt. På bakgrunn av at folket får mer direkte makt konkluderer jeg med at Fremskrittspartiet, Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti og Sannfinnene oppfyller *frihet i valg*.

Oppsummering

Sverigedemokratenes, Sannfinnenes, Fremskrittspartiets og Dansk Folkepartis ønske om mer bruk av folkeavstemninger indikerer at de står for *frie valg*. Dette begrunnes i at gjennom folkeavstemninger får befolkningen stemme direkte over beslutninger hvor majoriteten avgjør utfallet. Det at borgernes stemmer skal anses som likeverdige blir også eksplisitt uttrykt av Fremskrittspartiet. Partienes ønske om mer direkte demokrati kan også tyde på at partiene ønsker *frihet i valg*. Samtidig kan folkeavstemninger føre til innskrenket valgfrihet, fordi alternativene er begrenset. Jeg konkluderer likevel med at partiene oppfyller *likhet og frihet i valg*.

6 Hovedfunn og drøfting

Oppgavens formål har vært å undersøke de nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale representative demokratiet, og om det finnes noen forskjeller i syn mellom dem. Dette har jeg gjort ved hjelp av Robert Dahls normative standarder for liberalt representativt demokrati og en idéanalyse av partienes programmer. Dahls standarder er *inkludering, universell stemmerett, rett til å delta og stille til valg, ytringsfrihet/effektiv deltagelse, alternative informasjonskilder/opplyst innsikt, organisasjonsfrihet, kontroll over dagsorden* og til slutt *likhet i frie valg*. Disse har til sammen utgjort idealtypen av liberalt representativt demokrati. I dette kapitlet vil jeg besvare problemstillingen ved å vise til oppgavens hovedfunn, som vil bli oppsummert i tabellen nedenfor. Jeg vil også reflektere rundt hva oppgavens funn kan bety for det liberale representative demokratiet. Tilslutt vil jeg vurdere generaliserbarheten til funnene, samt drøfte oppgavens begrensninger og videre forskning.

«Hva slags syn har de nordiske høyrepopulistiske partiene på det liberale representative demokratiet, og er det noe forskjell i syn mellom partiene?».

Oppgavens hovedfunn viser at Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet, Sannfinnene og Dansk Folkeparti i hovedsak har syn som lever opp til det representative liberale demokratiet. Samtidig kan det stilles spørsmål ved deres syn på enkelte områder, hovedsakelig deres holdning rundt innvandrere.

Oppgavens funn tyder på at partiene har syn som strider imot Dahls kriterium om *inkludering, universell stemmerett* og *retten til å delta og stille til valg*. Partiene viser motvilje til å inkludere innvandrere i beslutningsprosessen. Partienes krav knyttet til statsborgerskap er strenge og gjør det vanskelig for innvandrere å få medborgerskap i den politiske sfære. Både Fremskrittspartiet, Sverigedemokratene og Sannfinnene vil forlenge de respektive lands krav til opphold i landet før man blir berettiget statsborgerskap. Dette fører til at det tar lengre tid før innvandrere får innflytelse i utforming av lover de selv er underlagt. Det vil videre resultere i at innvandreres interesser og verdier ikke fanges opp i beslutningsfatningen, og at politikken som følge av dette ikke reflekterer denne gruppens interesser. Interessene til innvandrere vil likevel bli representert ved kommunale valg, siden Sverigedemokratene, Sannfinnene og Frp tillater innvandrere stemmerett der. Dansk Folkeparti er imidlertid imot det, og vil gjøre det ulovlig for utenlandske statsborgere å

stemme til kommunale valg. Dette betyr at Dansk Folkeparti vil ekskludere innvandrere fra innflytelse i både den nasjonale og kommunale beslutningsprosessen.

Et annet viktig funn, som omhandler kriteriet *inkludering* i den sosiale sfære, er partienes ekskludering av innvandrere fra velferdsstaten. Partiene formidler velferdssjåvinistiske holdninger som innebærer at velferdsgoder skal begrenses til den etniske befolkningen. Det kommer tydelig fram i partiprogrammene at innvandrere må gjøre seg fortjent til å motta goder fra velferdsstaten, og ikke har krav på å forvente noe fra staten før de har blitt integrert eller innvilget statsborgerskap. Med dette tyder det på at partiene prøver å ekskludere innvandrere fra medborgerskap i den sosiale sfære.

På den andre siden viser oppgavens funn at partiene inkluderer hele befolkningen i den sivile sfære. Dette innebærer også innvandrere. Partiene oppfyller Dahls institusjoner og kriterier, ettersom de garanterer hele befolkningen *ytringsfrihet/effektiv deltagelse, alternative informasjonskilder/opplyst innsikt og organisasjonsfrihet*. Sett i lys av kriteriet om *inkludering* betyr det at partiene bare oppfyller en tredjedel av kriteriet, ettersom de ikke inkluderer innvandrere som borgere i den politiske og sosiale sfære.

Videre er det gjort funn om partienes syn på det representative demokratiet. Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Sannfinnene og Fremskrittspartiet ønsker en direkte form for demokrati, som innebærer økt bruk av folkeavstemninger. Dette oppfyller kriteriet om *kontroll over dagsorden*, ettersom det gir folket endelig beslutningsmakt i politiske avgjørelser. Samtidig kan det stilles spørsmål om partiene oppfyller *valgte beslutningstakere* (representativt demokrati) og *likhet i frie valg*. Et direkte demokrati vil gi majoriteten direkte beslutningsmakt, noe som vil føre til at folkets interesser ikke blir representert gjennom beslutningstakere. Det kan føre til at mindretallets og flere gruppers preferanser blir oversett. Økt bruk av folkeavstemninger kan også føre til mindre *likhet i frie valg*, fordi valgalternativene blir færre. Partiene formidler imidlertid at de ønsker mer bruk av folkeavstemninger og ikke en fullstendig overgang fra representativt til direkte demokrati. De vil derfor ikke bryte med Dahls institusjoner om *valgte beslutningstakere* og *likhet i valg*, ettersom det vil være mulig med et representativt demokrati med økt bruk av folkeavstemninger. Et slikt styre ser man at fungerer i Sveits. Det kan også sies at et slikt syn er mer demokratisk, fordi folket vil kunne stemme på politiske beslutninger direkte, noe som vil gi dem økt makt. Det vil i tillegg kunne få folk tilbake til det demokratiske systemet og

øke befolkningens tillit til demokratiet, ettersom befolkningens stemmer får direkte påvirkningskraft.

Oppfyller partiene kriteriene?

Egenskaper	Fremskrittspartiet	Dansk Folkeparti	Sverigedemokratene	Sannfinnene
<i>Inkludering</i>	I liten grad	I minst grad	I liten grad	I liten grad
<i>Universell stemmerett, rett til å delta og stille til valg</i>	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis
<i>Effektiv deltagelse og ytringsfrihet</i>	I stor grad	I stor grad	I stor grad	I stor grad
<i>Likhet i frie valg</i>	I stor grad	I stor grad	I stor grad	I stor grad
<i>Opplyst innsikt og alternative informasjonskilder</i>	I stor grad	I stor grad	I stor grad	I stor grad
<i>Kontroll over dagsorden/valgte beslutningstakere</i>	I stor grad/ delvis	I stor grad/delvis	I stor grad/delvis	I stor grad/delvis
<i>Organisasjonsfrihet</i>	I stor grad	I stor grad	I stor grad	I stor grad
<i>Syn på det liberale demokratiet</i>	I stor grad	I stor grad	I stor grad	I stor grad

Tabell 4: Partienes syn på demokratiet – oppgavens funn

Hva betyr funnene for det liberale representative demokratiet?

Opgavens resultater viser at Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet, Dansk Folkeparti og Sannfinnene i stor grad skiller seg ut fra mellomkrigstidens ekstreme høyrepartier. Partienes syn utgjør ingen trussel mot det eksisterende demokratiet. Samtidig viser studiet at de høyrepopulistiske partiene i Norden er mindre demokratiske når det gjelder innvandrere og det politiske mindretallet, og mer demokratiske når det kommer til folket og majoriteten.

Partienes syn indikerer mer «styre av folket», men utfordrer liberale verdier og **representativt** demokrati. Fordelen med vesteuropeisk representativt demokrati (polyarchy) er, ifølge Dahl, at beslutningsdannelsen er representativ for hele befolkningen. Gjennom universell stemmerett fanges flere og mer varierte interesser opp i beslutningsprosessen, og som følge av det reflekterer politikken flere forskjellige interesser (Dahl,1971: 23-26).

De høyrepopulistiske partienes ønske om å ekskludere innvandrere fra den politiske sfære, og deres ønske om at majoriteten skal få bestemme, undergraver dette. Mindretallets interesser vil bli undertrykt av interessene til flertallet, og preferansene til innvandrere-grupper vil ikke

bli uttrykt i beslutningsfatningen. Slik det blir hevdet av tidligere forskning, vil dette undergrave liberale og demokratiske verdier som inkludering, pluralisme, meningsmangfold og deliberativ utforming (Canovan, 1999: 10; Eatwell, 2004:48; Moum, 2015; Urbinati, 2014: 133).

Samtidig har det representative demokratiet på mange måter feilet med dens hensikt om å representere folkets interesser. Enkelte deler av befolkningen føler at deres preferanser ikke blir fanget opp av demokratiet, og at de styrende partiene overser deres interesser (Langved, 2016). De nordiske høyrepopulistiske partienes ønske om mer direkte innflytelse til folket vil kunne gjeninnføre folks tillit til politikerne og demokratiet. Med det vil befolkningen komme nærmere politikken og føle at deres preferanser blir tatt med i beslutningsfatningen.

Studiet viser at Sverigedemokratene, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet deler samme syn på det liberale representative demokratiet. Det kan likevel hevdes at Dansk Folkeparti er til en viss grad mer udemokratisk, ettersom de ekskluderer innvandrere fra deltagelse i kommunale valg. En mulig forklaring for det kan være at det i Danmark er bred politisk konsensus om å ha en restriktiv innvandringspolitikk. Flere av de andre store politiske partiene i Danmark setter innvandringspolitiske saker først på sin agenda og ønsker innstramminger (Haugan, 2011). Det er med på å danne en politisk kultur hvor det er akseptabelt å komme med svært restriktive standpunkt. I Sverige er det bred enighet blant partiene og ha en liberal innvandringspolitikk, og Sverigedemokratene har blitt isolert på grunn av deres innvandringsfiendtlige holdninger. I Norge er innvandring et mer tabubelagt tema og ingen av partiene, med unntak av Frp, mobiliserer på innvandring (Haugan, 2011). Det kan føre til at innvandringsfiendtlige holdninger blir mindre akseptert og vil være til hinder for tiltrekning av velgere og for samarbeid med andre partier. På den andre siden ser man at både Sverigedemokratene og Fremskrittspartiet uttrykker seg fiendtlig mot innvandring og er svært åpne om deres ønske om en mer restriktiv innvandringspolitikk. Dette er noe de mobiliserer mange velgere på. I tillegg er det i Finland også politisk kultur og enighet om å ha en restriktiv innvandringspolitikk (Karlsen, 2015). Derfor er ikke dette nødvendigvis årsaken til at Dansk Folkeparti har uttrykt seg strengere angående innvandreres politiske rettigheter i kommunale valg. Jeg konkluderer likevel med at de nordiske høyrepopulistiske partiene i stor grad deler samme syn på det liberale representative demokratiet. Denne likheten kan skyldes at partiene tar del i et politisk system hvor det er bred konsensus rundt liberale verdier, demokratiske prosedyrer, økonomisk likhet og en

generøs og universell velferdsstat (Nordisk samarbeid, politikk). Dette kan ha påvirket organiseringen og holdningene til Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet og Sannfinnene, og gjort at deres syn til demokratiet i mindre grad skiller seg ut fra verdiene til det politiske systemet. I tillegg har befolkningen i de nordiske landene generelt stor tillit til politiske og demokratiske institusjoner, noe som kan gjøre det vanskeligere å mobilisere på holdninger som bryter for mye med disse institusjonene.

6.1 Begrensninger i studien og generalisering av funn

Denne oppgaven har først og fremst gitt svar på hva slags syn de nordiske høyrepopulistiske partiene har til det liberale og representative demokratiet. Dette synet kan generaliseres til andre høyrepopulistiske partier i Vest-Europa. Ifølge flere forskere, blant annet Sarah de Lange, er det flere likhetstrekk mellom høyrepopulistiske partier i vesteuropeiske stater. Alle partiene er nasjonalistiske og innvandringsfiendtlige og står for en sterk velferdsstat og en progressiv skatteleggelse (Jupskås, Jungar, 2014: 219). Et annet faktum er at de nordiske landene deler samme styresett som resten av statene i Vest-Europa, og har lang tradisjon for liberalt representativt demokrati. De høyrepopulistiske partiene i Norden og Vest-Europa kan derfor ha likt syn på demokratiet siden de opererer innenfor de samme demokratiske rammer. Det er likevel en klar forskjell mellom de vesteuropeiske og nordiske statene. Befolkningen i Norden er kjent for å ha høy tillit til demokratiet og politiske institusjoner (Ødegård, 2012). Det kan derfor hende at de nordiske høyrepopulistiske partienes syn på demokrati er mer moderat enn andre partiers, ettersom det vil være vanskeligere å tiltrekke seg mange velgere dersom de har holdninger som i for stor grad skiller seg ut fra demokratiet. Jeg vil likevel konkludere med at oppgavens funn kan ha relevans hos andre vesteuropeiske høyrepopulistiske partier.

Oppgavens hovedteori har vært Robert Dahls definisjon av demokrati. Hans teori har vært et viktig bidrag til forståelsen av «vestlig demokrati» (Politikk og makt, 2009). Hans teori gir en detaljert beskrivelse av hva et demokrati er, i vesteuropeisk forstand, og hvordan det bør være. Jeg har i midlertidig savnet et kriterium om innvandrere og deres rettigheter i teorien. Dahl påpeker at alle voksne som er underlagt en stats lov skal få delta i beslutningsprosessen i den staten. I dagens demokratier er ikke dette mulig å oppfylle fordi det stilles krav om statsborgerskap. Det blir misvisende å si at disse statene ikke er demokratiske fordi de stiller

krav om statsborgerskap. Videre begrenses Dahls teori til politiske rettigheter. Borgernes rett på sosiale rettigheter blir ikke nevnt, noe jeg anser som en vesentlig del av moderne demokratier. På mange måter kan man si at Dahl teori trenger en oppdatering. Hans kriterier og institusjoner ble utformet på en tid hvor det var lite innvandring og færre sosiale rettigheter. Til tross for denne mangelen vil jeg mene at denne oppgaven har, ved hjelp av Marshalls medborgerskaps-modell, fått undersøkt alle elementene ved et liberalt representativt demokrati.

I metode-kapitlet ble det diskutert ulike begrensninger knyttet til partiprogrammer som kilde. Partiprogrammer er til for å representere et partis ideologi, men også for å tiltrekke seg velgere. Dette betyr at partier kan utelate enkelte standpunkter fra sine programmer. Ifølge Mudde (1995) er dette mer sannsynlig for høyrepopulistiske partier (Mudde, 1995: 208). Det er derfor sjans for at Sverigedemokratene, Frp, Sannfinnene og Dansk Folkeparti har unnlatt å ta med sine mest radikale standpunkter i partiprogrammene. Det vil i så fall bety at partienes syn på det liberale og representative demokratiet kan være mer utfordrende enn det oppgavens funn tilsier. På den andre siden finnes det, som nevnt, en økende mistillit til demokratiet blant befolkningen.

6.2 Veien videre

Denne studien har pekt på at de nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale og representative demokratiet i stor grad er demokratiske. Partiene står for en endring av demokratiet som gir mer makt til folket. Samtidig fører denne endringen til at enkelte demokratiske rettigheter blir satt på prøve, slik som pluralisme, meningsmangfold og inkludering. Oppgaven har i midlertidig ikke undersøkt hvorfor høyrepopulistiske partier ønsker en endring av demokratiet, og hvorfor denne endringen har en såpass stor appell til folket. Det hevdes at de tradisjonelle partiene ikke representerer grasrotas interesser og at eliten har fått for stor makt. Det vil likevel være interessant å undersøke mer spesifikt hvorfor det representative liberale demokratiet har mistet sin appell hos deler av befolkningen. Videre kan det stilles spørsmålsteget om det liberale representative demokratiet er den beste styreform. Det at de nordiske høyrepopulistiske partiene mobiliserer på mistillit i land hvor det generelt er høy politisk tillit indikerer at det representative demokratiet ikke fungerer så godt som man trodde.

Litteraturliste

- Andersen, Jørgen G. & Tor Bjørklund (1990) Structural Changes and New Cleavages: the Progress Parties in Denmark and Norway. *Acta Sociologica* [internett], 1. juli.
- Arter, David. (2010). The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns. *Government and Opposition* [internett], 9. september.
- Ask, Alf O. & Steinar Dyrnes (2017) Stjeler venstresidens kampsaker. *Aftenposten*, januar 2017, side 6.
- Aslaksen, Eilif. (2008) Med rett til å stemme. [Internett], *Nrk* [internett], 24. oktober. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/sapmi/sametingsvalget_-hvem-kan-stemme_-1.6244580 [Lest 09.04.2017].
- Berg, Ole T.. (2014, 11. august). Politiske Rettigheter. I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra https://snl.no/politiske_rettigheter
- Bergström, Göran. & Kristina Boréus. (2000) *Textens mening och makt*. Studentlitteratur, Lund.
- Bollen, Kenneth. Paxton, Pamela. (2000). Subjective Measures of Liberal Democracy. *Sage journals* [internett], 1. februar.
- Bratberg, Øivind. (2014) *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Cappelen Damm Akademisk.
- Brochmann, Grete. (2002) Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet. Fra *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Gyldendal Akademisk.
- Brochmann, Grete. (2004) Velferdsstatlig utålmodighet i det flerkulturelle Norge. *Institutt for Samfunnsforskning* [internett], 3. oktober.

- Bro-Jørgensen, Kalika (2010) Ekstrem-høyre vokser. *Klassekampen*, [internett], 15.april.
Tilgjengelig fra < <http://www.klassekampen.no/57393/article/item/null/ekstremhoyre-vokser> [Lest 09.04.2017].
- Canovan, Margaret. (1999) Trust the people! Populism and the Two faces of Democracy. *Political Studies* [internett], mars.
- Capoccia, Giovanni (2002) Anti-System Parties: A Conceptual Reassessment. *Journal of Theoretical Politics* [internett], 1. januar.
- Coppedge, Michael., John Gerring m.fl. (2011) Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach. *Cambridge Core* [internett], 3. juni.
- Dahl, Robert A. (1989) *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Dansk Folkeparti. (2015, 6. juli). I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra https://snl.no/Dansk_Folkeparti
- Dansk Folkeparti. (2009). *Dansk Folkeparti Arbejdsprogram*. Utgivelsessted: Rahbek Offset, Danmark.
- Eatwell, Roger. (2003) Ten Theories of the Extreme Right. Editors: Merkl P. og Weinberg, L. red. *Right- Wing Extremism in the Twenty- First Century*. Utgivelsessted: London Frank Cass, fra side 47.
- Eatwell, Roger, Mudde, Cas. (2009) *Western Democracies and the New Extreme Right Challenge*. Routledge.
- Euronews (2017) What are Marine Le Pen's policies? *Euronews.com* [internett], 9.september. Tilgjengelig fra <http://www.euronews.com/2017/02/09/what-do-we-know-about-marine-le-pen-s-policies> [Lest 18.02.2017].
- Forskrift om produksjonstilskudd til nyhetsmedier mv. *Forskrift om produksjonstilskudd til*

nyhets- og aktualitetsmedier.

Frp. (2015) Partiets historie. Innvandring og integrering. [Internett]. Tilgjengelig fra <https://www.frp.no/partiets-historie>. [Lest 25.02.2017].

Fremskrittspartiet (2013) *Fremskrittspartiet Handlingsprogram 2013-2017*. NSD.

Fremskrittspartiet (2013) *Fremskrittspartiet Prinsippprogram 2013-2017*. NSD.

Giverholt, Helge. (2009, 14. februar). Finlandssvensker. I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra <https://snl.no/finlandssvensker>

Goldstein, Ritt. (2010). Why Sweden's far-right, anti-immigrant party made powerful gains. *The Christian Science Monitor*, [internett], 7.oktober. Tilgjengelig fra <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2010/1007/Why-Sweden-s-far-right-anti-immigrant-party-made-powerful-gains> [Lest 10.03.2017].

Grønmo, Sigmund. (2010) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Gullikstad, Åsne. (2017) Valget i Nederland viser ikke bare høyrepopulismens fremmarsj. Det illustrerer krisen på den tradisjonelle venstresiden. *Dagsavisen* [internett], 13.mars. Tilgjengelig fra <http://www.pressreader.com/norway/dagsavisen/20170313/281505046022544> [Lest 10.05.2017].

Hagtvet, Bernt. (2016, 28. oktober). Robert A. Dahl. I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra https://snl.no/Robert_A._Dahl

Haugan, Siv. (2011). Integrering på dansk og norsk. *Forskning* [internett], 15.mars. Tilgjengelig fra <http://forskning.no/innvandring-sosiologi/2011/03/integrering-pa-dansk-og-norsk> [Lest 21.05.2017].

- Hirsti, Kristine. (2010). Sverigedemokratene inn i Riksdagen. *Nrk* [internett], 20.september. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/urix/sverigedemokraterna-inn-i-riksdagen-1.7299465> [Lest 10.02.2017].
- Hjerpset-Østlie, Nina. (2015). Sverigedemokratene størst. *Human Rights Service*, [internett], 20.august. Tilgjengelig fra < <https://www.rights.no/2015/08/sverigedemokratene-storst/>> [Lest 08.02.2017].
- Ignazi, Piero (1992) The silent counter- revolution. *European Journal of Political Research* [Internett], juli.
- Jakobsen, Siw Ellen. (2008) En lidenskap for likhet. *Forskning* [internett], 8. oktober. Tilgjengelig fra <http://forskning.no/forskningspolitikk-velferdsstat/2008/09/en-lidenskap-likhet> [Lest 08.03.2017].
- Jungar, Ann-Cathrine. Jupskås, Anders Ravik (2014). Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*, [internett], 5. mars.
- Jupskås, Anders (2011) Høyrepopulisme er langt fra høyreekstremisme. *Dagbladet* [internett], 29.september. Tilgjengelig fra <http://www.dagbladet.no/kultur/hoyrepopulisme-er-langt-fra-hoyreekstremisme/63504727> [Lest 08.01.2017].
- Jupskås, Anders, (2012) *Ekstreme Europa*. Cappelen Damm AS.
- Jupskås, Anders. (2012) Hva slags parti er Sannfinnene? *Minerva* [internett], 2.mai. Tilgjengelig fra <https://www.minervanett.no/hva-slags-parti-er-sannfinnene/> [Lest 08.11.2016].
- Jupskås, Anders. (2013) Høyre-radikale partier i dagens Europa. *Nupi* [Internett], 24. februar. Tilgjengelig fra <http://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2013/Hoyreradikale-partier-i-dagens-Europa> [Lest 18.01.2017].

- Ravik Jupskås, Anders. (2014, 31. oktober). Populisme. I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra <https://snl.no/populisme>
- Jupskås, Anders & Garvik, Olav. (2016, 24. april). Fremskrittspartiet. I Store norske leksikon. Hentet 15. mai 2017 fra <https://snl.no/Fremskrittspartiet>
- Karlsen, Rita. (2015) Finland går sine egne veier – igjen. *Human Rights Service* [internett], 30.juni. Tilgjengelig fra <https://www.rights.no/2015/06/finland-gar-sine-egne-veier-igjen/> [Lest 21.05.2017].
- Keman, Hans. (2015) Polyarchy. *Britannica*, [internett]. Tilgjengelig fra <https://global.britannica.com/topic/polyarchy> [Lest 18.03.2017].
- Kitschelt, Herbert. (1995) *The Radical Right in Western Europe*. The University of Michigan Press.
- Lafferty, William M. (2014) Faren til «Polyarchy» er borte. *Dagsavisen* [internett], 12.februar. Tilgjengelig fra <http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/faren-til-polyarchy-er-borte-1.448791> [Lest 03.05.2017].
- Langved, Åshild. (2016) Mange føler at de blir konstant neglisjert. *Dagens Næringsliv* [internett], 22.august. Tilgjengelig fra <http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2016/08/22/1821/Angela-Merkel/-mange-fler-at-de-blir-konstant-neglisjert> [Lest 15.05.2017].
- Lars Bille, Mogens Rüdiger: Dansk Folkeparti i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 15. maj 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=61445>
- Marshall, T.H. (1950) *Citizenship and Social Class*. University Press.
- Markowski, Radoslaw (2015) The State of Democracy in Central and Eastern Europe. *SciencesPo, Centre De Recherches Internationales* [internett], 10. februar.

- Melgård, Marie. (2016) Listhaug: - Ingen tvil om at jeg tilhører eliten. *Dagsavisen* [internett], 04.desember. Tilgjengelig fra <http://www.dagsavisen.no/innenriks/listhaug-ingen-tvil-om-at-jeg-tilhorer-eliten-1.897482> [Lest 12.04. 2017].
- Migrationsverket. *Medborgarskap för vuxna*. [Internett]. Tilgjengelig fra <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Bli-svensk-medborgare/Medborgarskap-for-vuxna.html> [Lest 12.05.2017].
- Mikkelsen, Maria. (2015). Omstridt måling: Nå er SD størst i Sverige. *VG* [internett], 20. August. Tilgjengelig fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/sverige/omstridt-maaling-naa-er-sd-stoerst-i-sverige/a/23508790/> [Lest 02.05.2017].
- Mikkelsen, Sigurd Falkenberg. (2017) Le Pen takker velgerne etter nederlaget. *Nrk.Urix*. [Internett], 07.mai. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/urix/le-pen-takker-velgerne-etter-nederlaget-1.13505920> [Lest 10.05.2017].
- Miller, Arthur H. & Ola Listhaug. (1990) Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States. *Journal of Political Science* [internett].
- Moum, Are. (2015, 07. Desember) Populister truer demokratiet i Europa. *Utop* [internett], 07.desember. Tilgjengelig fra <http://www.utrop.no/Nyheter/Utenriks/29691> [Lest 10.03.2017].
- Mudde, Cas. (1995) Right-wing extremism analyzed. A comparative analysis of the ideologies of three alleged right-wing extremist parties (NPD, NDP, CP'86). *European Journal of Political Research* [internett], februar.
- Mudde, Cas. (april 1996) The War of Words: Defining the Extreme Right Party Family. *Selected Works of Cas Mudde* [internett], april.
- Mudde, Cas (2016) The Study of Populist Radical Right Parties: Towards a Fourth Wave. *C-REX working paper series*[internett], 1. november.

Nordisk samarbeid. *Politikk*. [Internett]. Tilgjengelig fra <http://www.norden.org/no/fakta-om-norden/politikk> [Lest 10.05.2017].

Nordisk samarbeid. *Statsborgerskap i Danmark*. [Internett]. Tilgjengelig fra <http://www.norden.org/no/hallo-norden/danmark/bo-og-oppholde-seg-i-danmark/dansk-statsborgerskap> [Lest 10.05.2017].

Nordisk samarbeid. *Statsborgerskap i Finland*. [Internett]. Tilgjengelig fra <http://www.norden.org/no/hallo-norden/finland/bo-og-oppholde-seg-i-finland/statsborgerskap-i-finland> [Lest 10.05.2017].

Norocel, Ov C. (2016) Populist radical right protectors of the folkhem: Welfare chauvinism in Sweden. *Critical Social Policy* [internett], 5. Januar.

Nrk. (2017) Valg i Nederland i 2017. *Nrk* [internett]. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/nyheter/valg-i-nederland-i-2017-1.13387296> [Lest 10.05.2017].

NTB. (2015). Ny regjering utnevnt i Finland. *Aftenposten* [internett], 29.mai. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/verden/Ny-regjering-utnevnt-i-Finland-39107b.html> [Lest 10.03.2017].

Politikk og makt (2009) Demokrati. *Cappelen Damm* [internett]. Tilgjengelig fra <http://politikkogmakt-versjon1.cappelendamm.no/c330503/artikkel/vis.html?tid=437892> [Lest 12.03.2017].

Pedahzur, Ami & Leonard Weinberg (2010) Modern European Democracy and Its Enemies: The Threat of the Extreme Right. *Totalitarian Movements and Political Religions* [internett], 8. september.

Rydgren, Jens. (2002) Radical Right Populism in Sweden: Still a Failure, But for How Long? *Scandinavian Political Studies* [internett], mars.

- Rydgren, Jens. (2005) *Movement of Exclusion: Radical Right-wing Populism in the Western World*. Nova Publishers.
- Rydgren, Jens. (2005) Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research* [internett], 17.mai.
- Sannfinnene (2011) *Fit for the Finns – The Finns Party’s Election Programme for the Parliamentary Election 2011/Summary*. Perussuomalaiset.
- Sannfinnene (2015) *The Finns Party. The Finnish Parliament Elections of 2015*. Perussuomalaiset.
- Sandvik, Siv (2015) Dansk Folkeparti sikrer blå valgseier. *Nrk* [internett], 19. juni. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/urix/dansk-folkeparti-sikrer-bla-valgseier-1.12416999> [Lest 12.03.2017].
- Schwarz, Peter. (2000). The European Union’s sanctions against Austria. *World Socialist Web Site* [internett], 22. Februar. Tilgjengelig fra <https://www.wsws.org/en/articles/2000/02/haid-f22.html> [Lest 19.03.2017].
- Skarvøy, Lars Joakim (2014) Frp og Sverigedemokraterna: Hvor like er de? *VG* [internett], 14.september. Tilgjengelig fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/sverige/frp-og-sverigedemokraterna-hvor-like-er-de/a/23295580/> [Lest 19.02.2017].
- Shapiro, Ian. (2014) Democracy Man. *Foreign Affairs* [internett], 12. februar. Tilgjengelig fra <https://www.foreignaffairs.com/articles/2014-02-12/democracy-man> [Lest 19.04.2017].
- Shori Liang, Christina (2007) *Europe for the Europeans. The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*. Routledge, Taylor and Francis Group.
- Språkrådet. *Svensk*. [Internett], Oslo. Tilgjengelig fra <http://www.sprakradet.no/Sprakavare/Spraka-i-Norden/Svensk/> [Lest 13.05.2017].

- Støbbakk, Torun & Lars Martin Gimse (2016) Frp vil snu i EU- spørsmålet. –Nå sier vi nei for første gang. *Dagbladet* [internett], 4.september. Tilgjengelig fra <http://www.dagbladet.no/nyheter/frp-vil-snu-i-eu-sporsmalet---na-sier-vi-nei-for-forste-gang/62055331> [Lest 13.04.2017].
- Sverigedemokraterna (2011) *Sverigedemokraternas Principprogram 2011*. SD.
- UDI. *Asylsøker* [Internett], UDI. Tilgjengelig fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/> [Lest 06.05.2017].
- UDI. *Flyktning* [Internett], UDI. Tilgjengelig fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/flyktning/> [Lest 09.05.2017].
- Une. Regler om å bli norsk statsborger [Internett], Une. Tilgjengelig fra <http://www.une.no/sakstyper/Statsborgerskap/> [Lest 12.05.2017].
- Volkens, Andrea., Judith Bara & Ian Budge (2009) Data Quality in Content Analysis. The Case of the Comparative Manifestos Project. *Historical Social Research Vol. 34, No. 1*. [internett].
- Widfeldt, Anders. (2008). Party change as a necessity – the case of the Sweden Democrats. *Representation* [internett].
- Widfeldt, Anders (2015) *Extreme Right Parties in Scandinavia*. Routledge, Taylor and Francis Group.
- Whitefield, Stephen & Robert Rohrschneider (2016) When the extreme-right is moderate: Right-wing parties and economic policy positions in Europe. *ECPR* [internett].
- Ødegård, Anne Mette (2012) Nordisk modell: Bakgrunn og kjennetegn. *Arbeidslivet* [internett], 21.mai. Tilgjengelig fra <http://www.arbeidslivet.no/Internasjonalisering/Den-nordiske-modellen/Nordisk-modell---bakgrunn/> [Lest 05.04.2017].

Ødegård, Per Olav (2016) Et varsel fra Wien: Ytre høyre er på fremmarsj. *VG* [internett], 26.april. Tilgjengelig fra <http://www.vg.no/nyheter/meninger/oesterrike/et-varsel-fra-wien-ytre-hoeyre-er-paa-fremmarsj/a/23668119/> [Lest 05.04.2017].